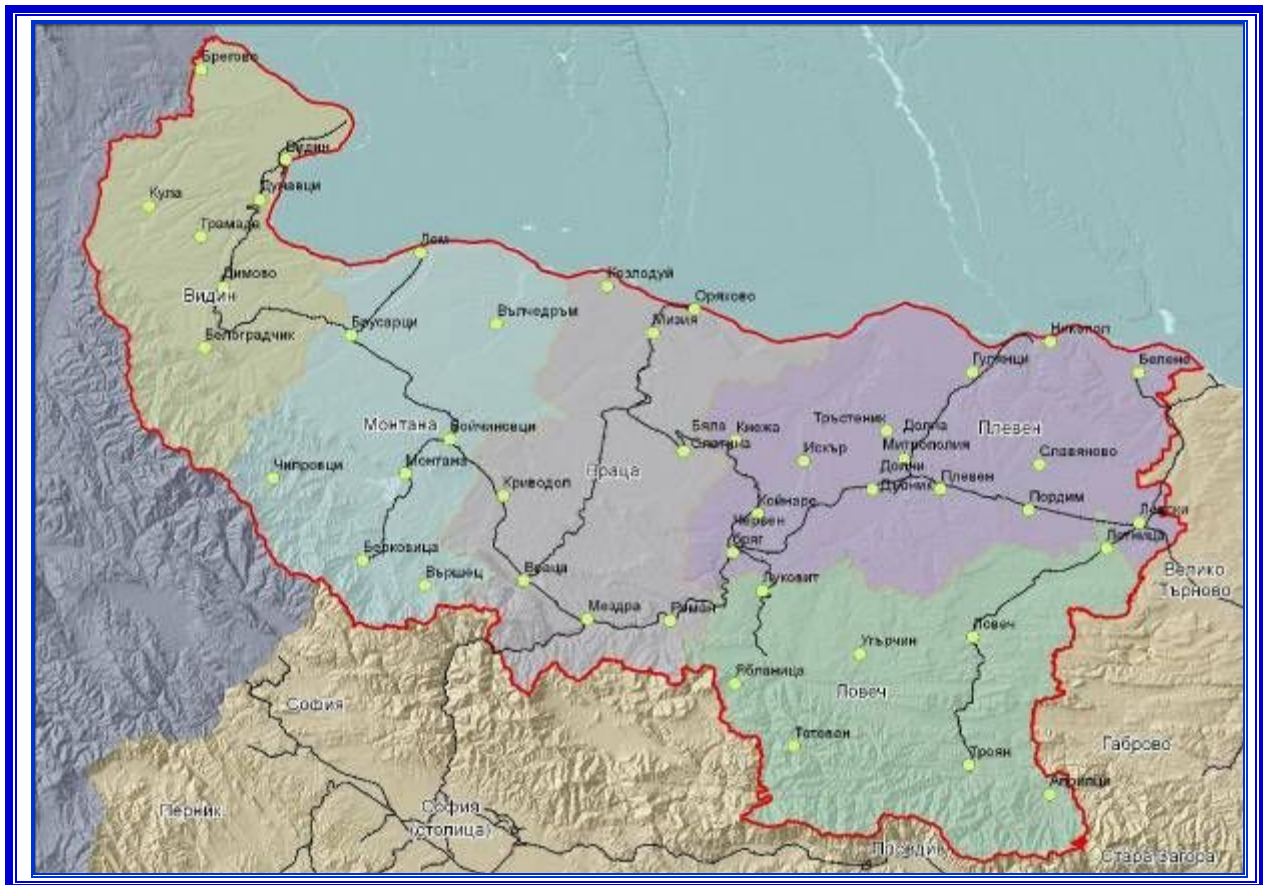

РЕГИОНАЛЕН ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 г.

1

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ	2
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	4
ВЪВЕДЕНИЕ	7
ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	9
I. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	10
I.1. РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИКА – СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ	10
I.1.1. БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ	10
I.1.2. СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА.....	13
I.1.3. ИНВЕСТИЦИИ	19
I.2. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	20
I.3. ПОТЕНЦИАЛ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯ „ЕВРОПА 2020”	28
I.3.1. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ, ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ И ИНОВАЦИИ.....	28
I.3.2. ДОСТЪПНОСТ, ПОТРЕБЛЕНИЕ И КАЧЕСТВОТО НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ.....	30
I.3.3. ПРЕХОД КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДНА ИКОНОМИКА	32
I.3.4. АДАПТАЦИЯ КЪМ ПРОМЕНИТЕ В КЛИМАТА, ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКОВЕТЕ	37
I.3.5. ОПАЗВАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА	43
I.3.6. ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА И ДОСТЪПНОСТ	53
I.3.7. ЗАЕТОСТ И ТРУДОВА МОБИЛНОСТ	588
I.3.8. ОБРАЗОВАНИЕ, ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ И УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ ..	611
I.3.9. СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ И БОРБА С БЕДНОСТТА.....	666
I.3.10. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ.....	70
I.3.11. КУЛТУРНИ ИНСТИТУЦИИ	73
I.4. ТЕРИТОРИАЛЕН МОДЕЛ НА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН.....	74
I.5. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗЪМ.....	82
I.6. ТЕРИТОРИАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО	86
I.7. ОБОБЩЕНИ ДАННИ И ИЗВОДИ, СВЪРЗАНИ С УСВОЯВАНЕТО НА СРЕДСТВА ОТ ОП, СЪФИНАНСИРАНИ ОТ ФОНДОВЕТЕ НА ЕС.....	88
II. SWOT АНАЛИЗ	94

III. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	97
III.1. КОНТЕКСТ НА СТРАТЕГИЧЕСКОТО ПЛАНИРАНЕ	97
III.2. НОВИ МОМЕНТИ ПРИ ПРОГРАМИРАНЕТО НА ЕС ЗА ПЕРИОД 2014-2020 Г.	106
III.3. ОТЧИТАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯТА НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ В СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН	108
III.4. ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ	109
III.5..... СЪОТВЕТСТВИЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА ЧАСТ НА РПР НА СЗР НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ 2012-2022 Г.	156
IV. ОБЩА ОЦЕНКА НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА РПР НА СЗР 2014-2020 Г.	158
V. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЗР 2014-2020 Г.	162
V.1. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ	1622
V.2. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО	1644
VI. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ПО НАБЛЮДЕНИЕТО, ОЦЕНКАТА И АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА РПР НА СЗР	1700
VII. МЕХАНИЗМИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РПР НА СЗР	1744
VIII. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРЕДВАРИТЕЛНАТА ОЦЕНКА	180
VIII.1. ПРЕДВИДЕНИ МЕРКИ СЪС СТАНОВИЩЕ ПО ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН НА МОСВ № 4-2/2013 Г.	184
Приложение 1. Стратегическа рамка на РПР за периода 2007-2013 г. и сравнение с актуализирания документ на РПР на СЗР от 2011 г.	1877
Приложение 2. Списък на ключови проекти в Северозападен район с общинско, надобщинско и регионално значение за периода 2014-2020 г.	88
Приложение 3. Справка за отразяване на становищата, получени след поместване на проекта на Регионалния план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г. на портала на Министерски съвет за обществени консултации.	

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ВЕЦ	Водноелектрически централи
ЕВРОСТАТ	Статистическа служба към Европейската комисия
ЕС	Европейски съюз
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
КАВ	Качеството на атмосферния въздух (КАВ)
МСП	Малки и средни предприятия
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НСИ	Национален статистически институт
ОП	Оперативна програма
ОПАК	ОП „Административен капацитет” 2007-2013
ОПОС	ОП „Околна среда” 2007-2013
ОПРР	ОП „Регионално развитие” 2007-2013
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013
ОПРЧР	ОП „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013
ОПТ	ОП „Транспорт” 2007-2013
ПДК	Пределно допустими концентрации
ПСПВ	Пречиствателна станция за питейни води
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
ПЧП	Публично-частно партньорство
РПР	Регионален план за развитие
РСР	Регионален съвет за развитие
СЗР	Северозападен район
СИР	Североизточен район
СЦР	Северен централен район
ЮЗР	Югозападен район
ЮИР	Югоизточен район
ЮЦР	Южен централен район
ФПЧ	Фини прахови частици

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

- Таблица 1.** Основни характеристики на Северозападен район
- Таблица 2.** Основни данни за развитие на икономиката в СЗР, 2010 г.
- Таблица 3.** Динамика в броя на населението в СЗР по области в периода между преброяванията през 2001 и 2011 г.
- Таблица 4.** Прогноза на НСИ за населението по области
- Таблица 5.** Достъп на домакинствата до интернет за периода 2007-2011 г., %
- Таблица 6.** ВЕИ на територията на Северозападен район (2012 г.)
- Таблица 7.** Климатична сигурност на районите от ниво 2
- Таблица 8.** Индекс на уязвимост на СЗР по основните предизвикателства
- Таблица 9.** Дял на населението, обхванато от ВиК и ПСОВ – 2010 г. , НСИ
- Таблица 10.** Събиране, пречистване и доставяне на води през 2010 г. (млн. куб. м/год.)
- Таблица 11.** Пречистване на отпадъчните води, 2010 г.
- Таблица 12.** Битови отпадъци към 31.12.2011 г.
- Таблица 13.** Дължина на републиканската пътна мрежа към 31.12.2011 г.
- Таблица 14.** Железопътна мрежа към 31.12.2011 г.
- Таблица 15.** Динамика в броя на заетите лица и на коефициента на заетост в СЗ район – по области, за периода 2007-2011 г.
- Таблица 16.** Образователната структура на населението в Северозападния район за периода 2011 г. (по области)
- Таблица 17.** Инфраструктура на образованието в Северозападния район – през учебната 2011/2012 г.
- Таблица 18.** Относителен дял на бедните по райони, %
- Таблица 19.** Динамика в доходите на населението в Северозападния район за периода 2007-2010 г. (средно на 1 лице)
- Таблица 20.** Динамика в броя и капацитета на болничните лечебни заведения в СЗР
- Таблица 21.** Читалища и библиотеки по области в СЗР, 2011 г.
- Таблица 22.** Музеи по области в СЗР, 2011 г.
- Таблица 23.** Дейност на средствата за подслон и местата за настаняване през 2011 г.
- Таблица 24.** Проекти, финансирани по Програмата за развитие на селските райони към м. ноември 2012 г.
- Таблица 25.** Обща оценка на необходимите ресурси (млн. лв.)
- Таблица 26.** Индикативно разпределение на необходимите ресурси с натрупване по години и приоритети (млн. лева)
- Таблица 27.** Ключови национални индикатори
- Таблица 28.** Индикатори по целите на стратегия „Европа 2020”
- Таблица 29.** Глобални екологични индикатори
- Таблица 30.** Специфични индикатори за проследяване реализацията на плана

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

- Фигура 1.** БВП по текущи цени (2006-2010 г.), млн. лв.
- Фигура 2.** БВП на човек (2006-2010 г.), лв.
- Фигура 3.** Регионален БВП на човек от населението в стандарти на покупателната способност (2006-2009 г.) по райони от ниво 2, дял от средното за ЕС-27 (в %)
- Фигура 4.** БВП на човек, лв., 2010 г.
- Фигура 5.** Динамика на БДС по сектори в СЗР, %
- Фигура 6.** Секторна структура на БДС по области в СЗР, млн. лв. 2010 г.
- Фигура 7.** Динамика на БДС на първичния сектор, млн. лв., 2010
- Фигура 8.** Динамика на БДС на промишлеността по области, млн. лв., 2010 г.
- Фигура 9.** Динамика на БДС на сектора на услугите, млн. лв., 2010 г.
- Фигура 10.** Структура на икономиката по области в СЗР, 2010 г.
- Фигура 11.** Нетни приходи на човек и на зает, лв., 2010 г.
- Фигура 12.** Прираст на населението по области за периода 2001-2011 г.
- Фигура 13.** Население 2011 на Северозападен район по общини и основни възрастови групи в хиляди души, 2011 г.
- Фигура 14.** Демографски тенденции и характеристики (обезлюдяване) на общините в Северозападен район
- Фигура 15.** Население по общини в СЗР през 2001 г.
- Фигура 16.** Население по общини в СЗР през 2011 г.
- Фигура 17.** Етническа структура на населението по общини в СЗР, 2011 г.
- Фигура 18.** Разходи за НИРД, % от БВП
- Фигура 19.** Разходи за НИРД по области в СЗР, хил. лв.
- Фигура 20.** Персонал, зает с НИРД
- Фигура 21.** Персонал, зает с НИРД в СЗР
- Фигура 22.** Население с достъп до широколентов интернет по области в СЗР, 2010 г.
- Фигура 23.** Емисии на парникови газове по общини, хил.т./год. 2010
- Фигура 24.** Емисии на парникови газове по общини, т./чов/год., 2010
- Фигура 25.** Климатична сигурност на районите от ниво 2
- Фигура 26.** Разходи за опазване на околната среда по райони в хил. лв.
- Фигура 27.** Разходи за опазване на околната среда по области в СЗР в хил. лв.
- Фигура 28.** Дял на население, свързано с канализационни мрежи, 2011 г.
- Фигура 29.** Площ на депата за ТБО по области (НСИ)
- Фигура 30.** Защитени територии според Закона за защитените територии
- Фигура 31.** Защитени територии от мрежата на Натура 2000
- Фигура 32.** Транспортна инфраструктура в СЗР
- Фигура 33.** Коефициент на безработица по общини в СЗР към 31.08.2012 г.
- Фигура 34.** Население в СЗР според степента на завършено образование, Преброяване на населението 2011 г.
- Фигура 35.** Брой болнични легла на 1 000 д. от населението по общини в СЗР, 2011 г.
- Фигура 36.** Полюси и оси на развитие в Северозападен район
- Фигура 37.** Общини, отговарящи на 5 и повече критерия за целенасочена подкрепа
- Фигура 38.** Териториално-урбанистична структура на Северозападен район
- Фигура 39.** Брой договори по ОП "Развитие на човешките ресурси" към м. ноември 2012 г. по области в СЗР
- Фигура 40.** Визия, стратегически цели и приоритети на Регионалния план за развитие на Северозападен район
- Фигура 41.** Действия за осигуряване на публичност и прозрачност в процеса на изпълнение на РПР на СЗР

ВЪВЕДЕНИЕ

Регионалният план за развитие (РПР) на Северозападен район (СЗР) 2014-2020 г. е планов документ, с който се определят средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие. Основна функция на плана е да осигури връзката и координацията между целевата концепция на националните и европейски документи за развитие на страната през периода 2014-2020 г., включително Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. и необходимите цели и действия за развитие на района при отчитане на неговите специфични условия и потенциали за развитие.

Регионалният план за развитие на Северозападен район има интегрален характер и съчетава в себе си мерки и дейности в различни сектори за подобряване на условията и факторите за растеж, които се нуждаят от дълговременна и целенасочена подкрепа. В плана са разгледани и тенденциите в пространственото развитие на района и направени **предложения за организация и развитие на територията** на основата на политиките, заложи в Националната концепция за пространствено развитие на Република България 2012-2025 г. и други европейски документи в областта на пространственото и градско развитие.

РПР на СЗР 2014-2020 г. се разработва за период, в който се очакват сериозни промени в световен и общоевропейски мащаб, свързани с преодоляването на ефектите от финансовата и икономическа криза, задълбочаване на глобализационните предизвикателства и необходимостта от по-успешно провеждане на политиката на сближаване. Тези предизвикателства са много по-силни пред Северозападен район, който се характеризира с много ниски социално-икономически показатели на развитието и висока уязвимост по отношение на глобалните предизвикателства.

Подкрепата на реализацията на целите и приоритетните области на Стратегия „Европа 2020 за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж”, както и определените 11 тематични цели на Общата стратегическа рамка на ЕС за 2014-2020 г., са отправни точки при разработване на плана. Приоритетите са насочени към изграждане на по-интелигентна и конкурентоспособна икономика, на приобщаващо общество с висока степен на заетост. В контекста на Северозападен район е необходимо тези приоритети да бъдат реализирани съвместно с мерки за стабилизиране на демографската и икономическа структура на района.

На всички етапи от разработване на плана са отчетени и е постигнато съответствие с целите и приоритетите на значими национални и европейски документи за интегрирано развитие за съответния период.

Основните планови документи на национално ниво, които формират целевата рамка за развитие на РПР на СЗР са Националната програма за реформи на Република България (ежегодна актуализация до 2020 г.), в изпълнение на стратегията “Европа 2020”, Националната програма за развитие „България 2020”, Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. При разработване на РПР за Северозападен район се вземат под внимание стратегическите акценти от Дунавската стратегия на ЕС. Регионалният план е разработен на основа на утвърдените Методически указания за разработване на стратегии и планове за регионално развитие, утвърдени през м. септември 2011 г. от МРРБ.

Регионалният план за развитие съдържа анализ на икономическото и социалното развитие на района; анализ на силни и слаби страни, възможности и заплахи; стратегическа рамка за развитие на района за периода 2014-2020 г., която да бъде насочена към актуалните проблеми и нужди на района и същевременно включва местния потенциал в реализирането на целите и приоритетите за развитие на района; обща оценка на необходимите ресурси за реализация на плана, системата от индикатори за организиране на наблюдението, оценката и актуализацията на плана; описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.

През целия период на разработване на Регионалният план за развитие са правени консултации със заинтересованите страни по отношение на неговото разработване, идентифициране на сфери на действие и оценка. По този начин се цели да се повиши устойчивостта на взетите решения и ефективността на тяхната реализация, както и да се осигури широка обществена подкрепа. В началния етап на разработване бе изготвена анкета, с която бяха консултирани основните заинтересовани страни в СЗР, а така също и бяха проведени и интервюта с една част от тях. Подходът, метода и конкретните стъпки по видове дейности при разработването на РПР на СЗР бяха обсъдени на заседание на Регионалния съвет на Северозападен район и на Заседание на Областния съвет за развитие на област Монтана. Всички получени целесъобразни предложения, бележки и препоръки са отразени в окончателния вариант на РПР на СЗР за периода 2014-2020 г.

В съответствие с чл.19, ал.1, т.1 от Закона за регионалното развитие на проведено на 29 ноември 2012 г. заседание на Регионалния съвет за развитие на Северозападен район в гр. Монтана беше представен и обсъден проект на Регионалния план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г. (Протокол №13 от 29.11.2012 г.). Проектът на РПР е одобрен от Регионалния съвет с неprisъствена процедура с протокол №14 от 15 януари 2013 г. преди Становището по екологична оценка № 4-2/2013 г. на Министерство на околната среда и водите.

С Решение №3 от Протокол №16 от 29 май 2013 г. Регионалният съвет за развитие на Северозападен район на свое заседание в гр. Враца, одобри Проекта на Регионалния план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г. в съответствие със Становище по екологична оценка № 4-2/2013 г. на Министерството на околната среда и водите, на основание чл. 49, т. 4 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН

Северозападният район обхваща териториите на областите Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч и включените в тях 51 общини. Районът обхваща западната част на Дунавската равнина, заключена между Стара планина и река Дунав. Граничи с Република Румъния и с Република Сърбия.

Таблица 1: Основни характеристики на Северозападен район

Район/области	Територия	Население	Население с висше образование	Общини	Населени места	Градове	БВП*	БВП на човек *	Коеф на заетост 2011 г.
	кв.км	брой	%	брой	брой	брой	млн.лв.	лв.	%
България	111 002	7364570	19,57	264	5 302	257	70 511	9 359	63.9
Северозападен	19 070	847138	14,8	51	646	45	5 057	5 652	58.5
Видин	3 033	101018	13,9	11	142	7	501	4 730	53.0
Враца	3 620	186848	14,9	10	123	8	1 509	7 797	58.6
Ловеч	4 129	141422	15,6	8	128	8	841	5 684	60.9
Монтана	3 636	148098	12,2	11	130	8	749	4 894	57.8
Плевен	4 653	269752	16,2	11	123	14	1 458	5 088	59.5
% на СЗР от РБ	17,18%	11,50%	8,75%	19,32%	12,18%	17,51%	7,17%		

Източник: НСИ

Забележка: *Данните за БВП са за 2010 г.

Площта на района е 19 070 км² или 17% от територията на страната.

Населението на района през 2011 г. е 847 138 д., а гъстотата на населението 44,42 д/км², значително по-ниска от средната за страната 65,7% (2011 г., НСИ). Това са най-ниските стойности сред всички райони. Районът представлява слабо населена територия, в определени части с характер на обезлюдена територия. В периода 2001-2011 г. населението е намаляло с 190 хил. д. или с 18,3%. Това е най-голямото абсолютно и относително намаляване на населението от всички райони.

В Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. като важни характеристики и потенциали за развитие на Северозападен район са определени:

- Благоприятното географско положение, съхранените природни дадености и културно наследство са възможност за развитие на туризма и нарастване на потенциала на туристическата индустрия.
- Качеството на околната среда повишават привлекателността на територията за обитаване, бизнес и туризъм.
- Транспортната инфраструктура – трансевропейски транспортни коридори – № 4 и № 7 (река Дунав), пристанищата и фериботните комплекси, мултимодалните превози и втория мост на р. Дунав при Видин – Калафат са потенциали за развитие на бизнеса и туризма, както и за ефективно трансгранично сътрудничество.
- Река Дунав притежава сериозен транспортен и енергиен потенциал и като воден ресурс има важно значение за икономическото развитие на района.
- Наличие на качествен и ефективно използван поземлен ресурс.

I. СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН

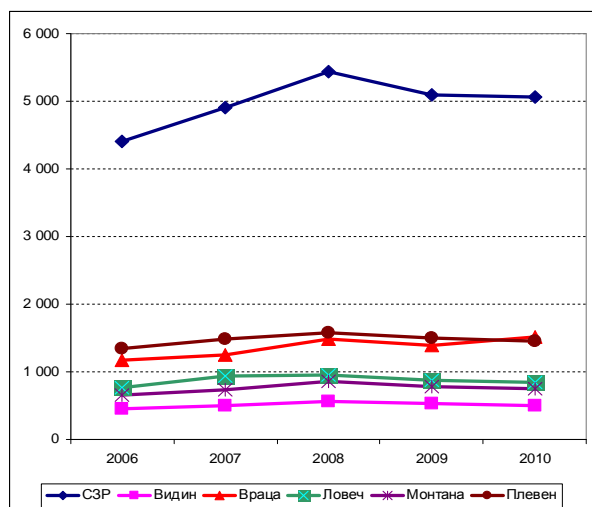
I.1. РЕГИОНАЛНА ИКОНОМИКА – СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ

I.1.1. БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ

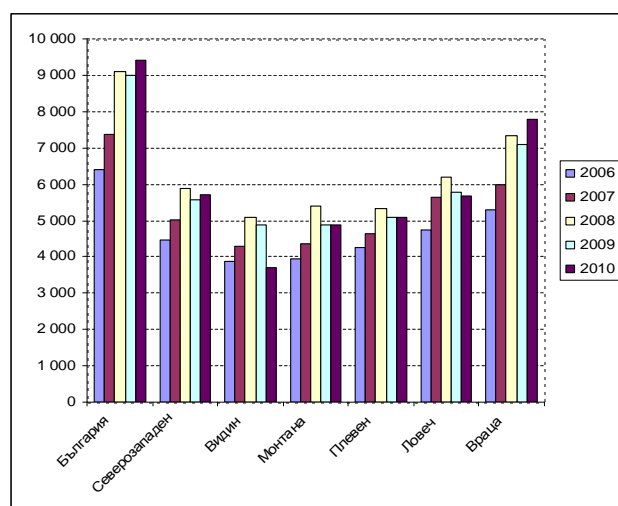
Постигането на динамичен растеж е основното предизвикателство пред българските райони, допълнително усложнено от икономическата криза. Северозападен район отбелязва ограничен напредък в икономическия растеж през периода преди

кризата и неговото развитие бе силно повлияно от негативните въздействия на кризата, като реализира най-висок икономически спад спрямо останалите райони от ниво 2.

Фигура 1. БВП по текущи цени (2006-2010 г.), млн. лв. (НСИ)

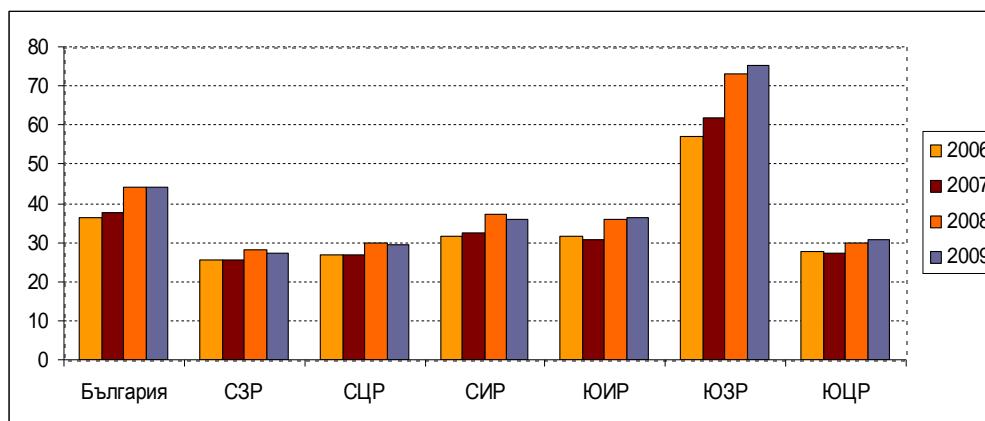
Фигура 2. БВП на човек (2006-2010 г.), лв. (НСИ)

Районът отбелязва дълготрайна тенденция сред останалите райони от ниво 2 за създаване на най-нисък брутен вътрешен продукт (БВП) и БВП на човек от населението. През 2010 г. приносът на СЗР към БВП на страната е 5 057 млн. лв. (7,2% от националния БВП), БВП на човек – 5 702 лв. (60,4% от средния размер за страната).

СЗР е районът в ЕС с трайно най-ниско равнище на развитие. Районът заема последно място в класацията на районите в ЕС по показателя БВП на човек, съответно с 27,3% през 2009 г., при средно за страната - 44% (Фигура 3).

Фигура 3. Регионален БВП на човек от населението в стандарти на покупателната способност (2006-2009 г.) по райони от ниво 2, дял от средното за ЕС-27 (в %)

Източник: Евростат

Вътрешнорегионалните различия са силно изразени по отношение на приноса на областите в БВП на СЗР. Данните на НСИ за 2009 г. показват най-висок размер на БВП в област Плевен - 1 503,7 млн. лв., което е 29.6 % от БВП за района, следван от област Враца 1 383,7 млн. лв, област Ловеч 880,9 млн. лв, област Монтана 786,4 млн. лв, а най-нисък в област Видин – 532,7 млн. лв. или 10,5 % от БВП за района.

Различията по показателя БВП на човек, характеризиращ равнището на регионално развитие, също са значителни (над два пъти). В област Враца този показател през 2010 г. е 83% от средния за страната, докато в област Видин – (39,3%). Относително по-високата стойност на БВП и БВП на човек в област Враца са резултат от дейността на АЕЦ „Козлодуй“.

Фигура 4. БВП на човек, лв., 2010 г.

Източник: НСИ

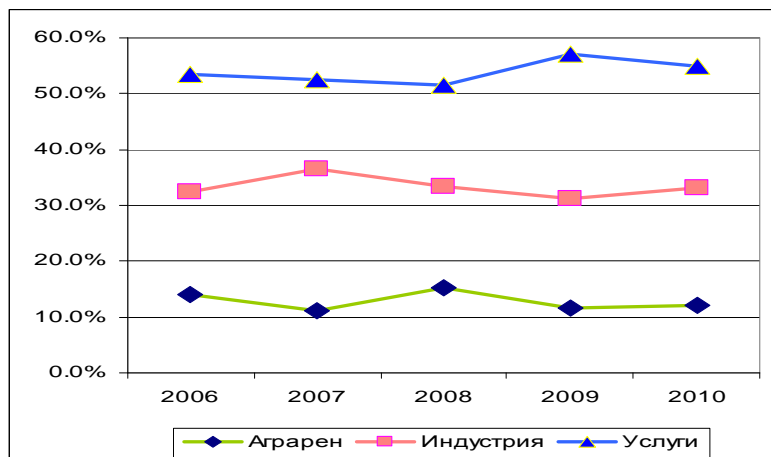
Ускоряването на регионалния растеж на СЗР е важна задача пред регионалната политика, което е свързано с целенасочена подкрепа за преодоляване на негативните тенденции по отношение на количеството и качеството на факторите на растеж и преодоляване на неговото изоставане в социално-икономически план.

I.1.2. СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА

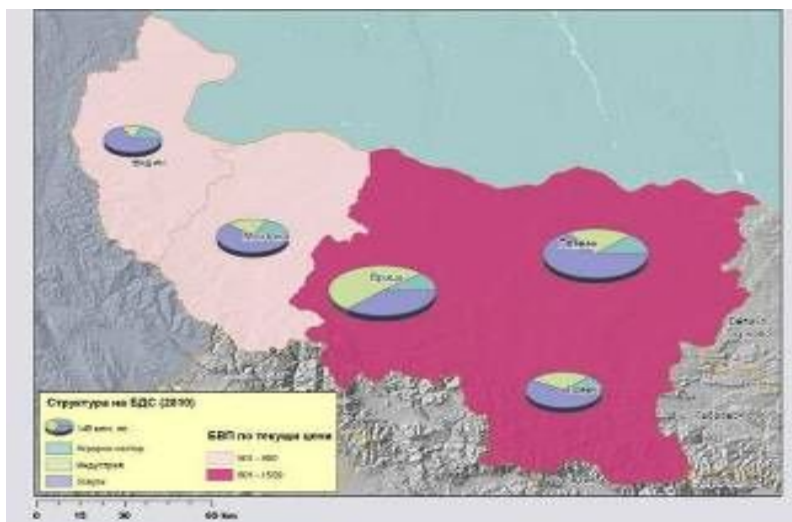
I.1.2.1 Секторна структура на икономиката

Най-голям дял в създадената брутна добавена стойност (БДС) има секторът на услугите (55% през 2010 г.). За последните пет години делът на индустрията остава в границите на 31-33%, на селското стопанство – 11-15%.

Фигура 5. Динамика на БДС по сектори в СЗР, % (НСИ)

Фигура 6. Секторна структура на БДС по области в СЗР, млн. лв. 2010 г. (НСИ)

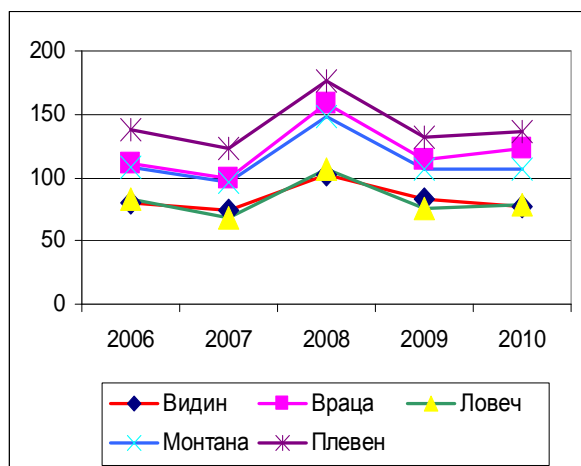

• Първичен сектор

Първичният сектор е важен отрасъл в икономическата структура на СЗР с принос от 14,4% в произведената продукция и 12% в заетостта. **Сред районите от ниво 2 СЗР е с най-висок дял на първичния сектор – 11,9% от брутната добавена стойност (БДС) през 2010 г. при средно за страната – 4,9%.** Високият дял на първичния сектор до голяма степен е резултат от по-слабото представяне на останалите отрасли.

Районът се отличава с висок потенциал за развитие на селското стопанство – най-висок дял на човек на земеделска и обработваема земя сред останалите райони (15 и 12 дка), 13,4% поливни площи и добра бонитетна оценка на земята. С най-висок принос в производството на селскостопанска продукция в СЗР е област Плевен (26%), следвана от области Враца (23%), Ловеч (20%), Монтана и Видин (15%).

Фигура 7. Динамика на БДС на първичния сектор, млн. лв., 2010 г. (НСИ)

Структурата на селското стопанство в СЗР е представена от растениевъдство и животновъдство. Районът е основен производител на зърнени култури (20% от крайната продукция в страната), царевица (26%), слънчоглед (21%), маслодайни семена (19%), грозде (14%).

В животновъдството СЗР произвежда 20,6% от крайната продукция от едър рогат добитък, 17% - птици, 22% - мляко, 19% - яйца.

През 2010 г. средните добиви от зърнени култури, с изключение на фасул, са по-високи от средните за страната, но по-ниски при зеленчуковите култури, картофи, пъпеши, дини и значително по-ниски при трайните насаждения, вкл. гроздето.

Развитието на селското стопанство в района има всички характерни проблеми на развитието на отрасъла в страната, допълнително усложнени от обезлюдяването на селата, високата възраст на заетите, високият дял пустеещи земи, липсата на достатъчно инвестиции, раздробеността на земята и невъзможността за прилагане на модерни технологии, ниските изкупни цени и наличието на многото посредници между производители и потребители.

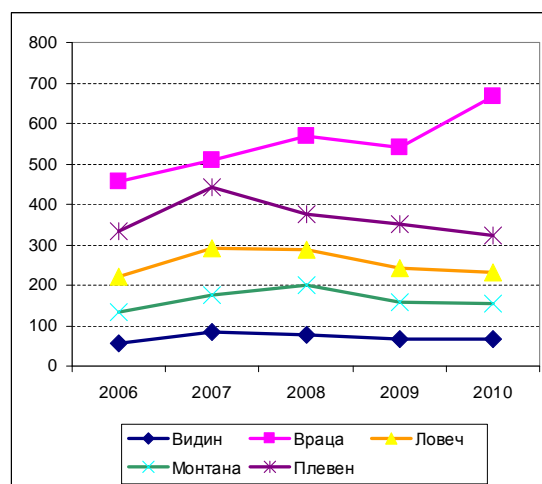
Като основен проблем в развитието на отрасъла сред анкетираните се отчита липсата на затворен цикъл „земя-краен продукт“, което се определя като една от причините за липсата на ефективен селскостопански отрасъл и неговото клъстериране с преработващи селскостопанската продукция мощности за по-висока добавена стойност.

- **Индустрия**

Промислеността е основен сектор за икономическото развитие на СЗР. През 2010 г. произведената продукция в индустрията е 3 624 775 хил. лв., заети са 590 хил. души или 10,4% от националната заетост в индустрията. Наблюдава се тенденция за намаляване дела на СЗР в БДС на индустрията в страната от 9,2% през 2007 г. на 8,1% през 2010 г.

С най-висок спад е приносът на област Плевен и Ловеч в националния обем на БДС. Тази тенденция е особено силно изразена в област Плевен, където делът на БДС намалява от 2,7% през 2007 г. на 1,8% през 2010 г. поради по-силната уязвимост на областната промишленост от икономическата криза. Преработващата промишленост е 69% от индустрията, а заетите лица в нея – 10%.

Фигура 8. Динамика на БДС на промишлеността по области, млн. лв., 2010 г. (НСИ)

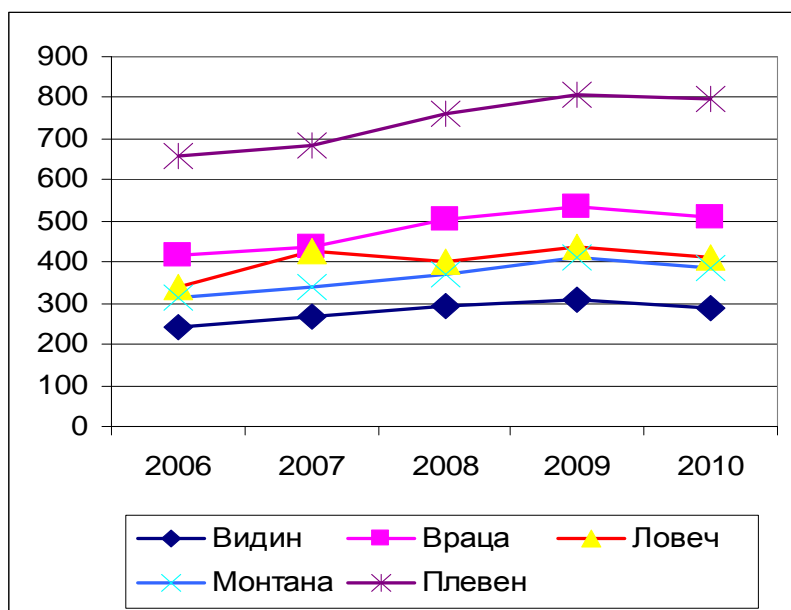
Структуроопределящо е производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия (26% от преработващата промишленост). Производството на текстил, облекло и обувки, производство на каучук, пластмасови изделия и други неметални изделия заемат по 13% от структурата на преработващата промишленост. С дял от 8% са машиностроенето, металообработването, електротехниката и електрониката. Производството на превозни средства е 2,2% от преработващата промишленост.

- **Услуги**

Отбеляза се неблагоприятна тенденция на намаляване дела на услугите в националната БДС на сектора през последните пет години (от 7,3% през 2006 г. на 6,0% - 2010 г.), което е резултат от по-ниските темпове на развитие на СЗР спрямо останалите райони от ниво 2 в периода преди икономическата криза и реализирания спад през 2010 г. Динамиката на БДС на услугите за 2006-2010 г. показва сходни тенденции по области. Област Плевен е с най-висок дял в БДС на сектора е (33%), следвана от областите Враца (21%), Ловеч (17%), Монтана (16%) и Видин (12%).

Относителната неразвитост на сектора в района включва широк спектър от услуги, повечето от които традиционни, по-малко иновативни и такива, свързани с развитието на бизнеса и подобряване качеството на работната сила, а така също и услуги за населението. Развитието на бизнес услугите е с ограничен напредък в района.

Фигура 9. Динамика на БДС на сектора на услугите, млн. лв., 2010 г. (НСИ)

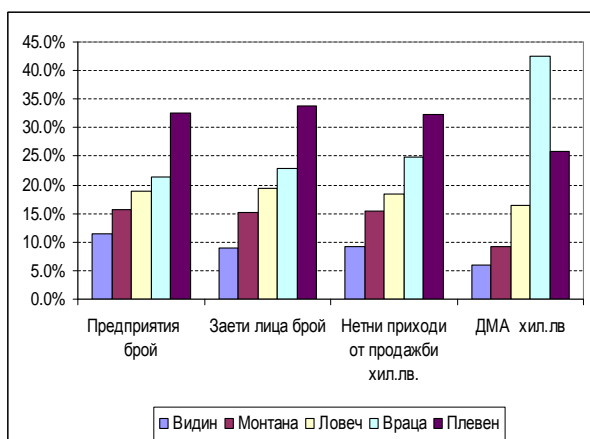
В заключение, при направената характеристика на структурата на регионалната икономика се установява, че се формират 2 подрайона – първият обхващащ трите области Видин, Монтана и Враца с много ниски темпове на икономическо развитие и вторият – областите Плевен и Ловеч, икономическите резултати на който са по-високи и структурата на областните икономики са по-ефективни и иновативни.

Налага се изводът, че бъдещото реструктуриране на секторната структура на СЗР следва да се осъществи при ускорени темпове на растеж. Високият дял на селското стопанство и относително ниският дял на промишлеността налага да се приложат мерки за стабилизиране и ново индустриално развитие с по-висока добавена стойност на СЗР. Тези сектори сериозно бяха засегнати от икономическата криза и отбелязаха значителен спад след 2008 г.

I.1.2.2 Структура на предприятията в Северозападен район

В СЗР през 2010 г. функционират 28 621 предприятия от нефинансовия сектор или 7,8% от тези в страната. Заетите лица в тях, които са 7,4% от заетостта в страната, се разпределят по области с най-висок дял в Плевен – 34%, следвани от областите Враца и Ловеч – 23% и 19%, а с най-ниско участие е Видин – 9%. Подобна е и структурата на нетните приходи от продажби по области при национален дял на СЗР – 4,6% (Фигура 10).

Фигура 10. Структура на икономиката по области в СЗР, 2010 г.

Източник: НСИ

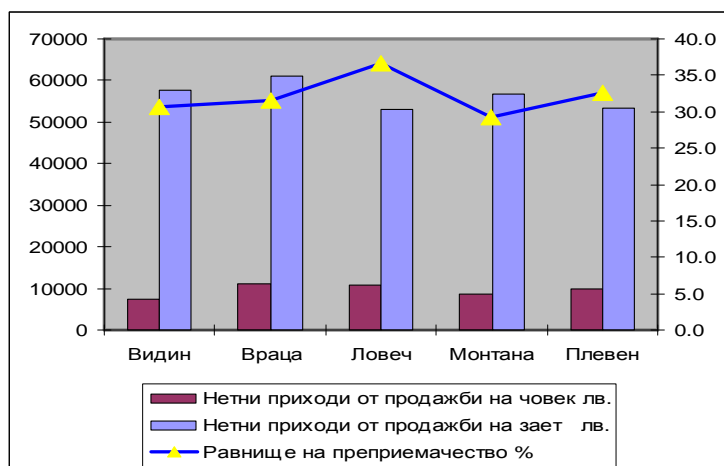
Таблица 2: Основни данни за развитие на икономиката в СЗР, 2010 г.

	Пред-прия-тия брой	Заети лица брой	Нетни приходи от продажби хил.лв.	ДМА хил.лв.
Общо	366929	2081299	188419152	106397669
СЗР	28621	154752	8667989	5689623
Видин	3243	13740	791908	342030
Враца	6120	35252	2149726	2421304
Ловеч	5435	29852	1586914	932741
Монтана	4484	23406	1331097	527397
Плевен	9339	52502	2808344	1466151

Източник: НСИ

Нетните приходи от продажби на предприятията на един жител за 2010 г. в СЗР са 39% от средните за страната, което подкрепя извода за сериозното икономическо изоставане на района. Производителността на труда, измерена чрез приходите от продажби на 1 зает, са 62% от средните. Равнището на предприемачество в СЗР е 32,8 предприятия на 1000 жители при средно за страната 48,9. В рамките на района като най-проблемни в икономическо отношение се очертават областите Видин и Монтана.

Фигура 11. Нетни приходи на човек и на зает, лв., 2010 г. (НСИ)

В периода 2006-2010 г. се е увеличил само броят на микрофирмите с 2 890, които представляват 92%, заедно с малките предприятия до 50 души заети – 28 210 или 98,6% от всички предприятия в района. Намалява групата на средните предприятия с около 100 предприятия, което се обяснява с преминаването им в по-долна група или закриването на част от тези предприятия, което е неблагоприятна тенденция. Броят на големите предприятия за този период също е намалял с 14 предприятия и е 49 на брой.

Въпреки че се отбелязва положителна тенденция на навлизане на ИКТ и ИТ приложения (счетоводни програми, интернет, офис софтуер), МСП не се насочват към значими иновации поради ограничения им капитал и капацитет за поемане на риск. МСП изостават по конкурентоспособност в сравнение с големите предприятия с около два пъти по-ниска производителност, по-малка норма на печалба и по-ниско равнище на работна заплата. Българските МСП имат от 2 до 7 пъти по-нисък коефициент на производителност на труда в сравнение с новоприетите страни-членки на ЕС и 15-30 пъти по-нисък от страните в ЕС-15.¹ Една от основните причини за ниската производителност на сектора на МСП е изостаналостта на голяма част от производственото оборудване и активи, както и ниското ниво на иновации и ИКТ.

Налице е начален процес на клъстериране в някои отрасли като мебелния клъстер в Троян, но тези процеси са слаборазпространени и не водят до синергичен ефект в търсени за целия район мащаби.

¹ Българските МСП в условията на криза, Изпълнителна агенция за насърчване на малките и средните предприятия, 2011 г.

Основен извод от анализа на факторите за конкурентоспособност и развитие е, че все още МСП не са достатъчно конкурентоспособни (особено по-малките от тях) по отношение на достъпа до финансиране, иновативността, интелектуалната собственост, интернационализацията и прилагането на добри практики.

I.1.3. ИНВЕСТИЦИИ

Инвестициите, както в абсолютен размер, така и отнесени към населението, намаляват през 2009 и 2010 г., което е свързано с настъпването на икономическата криза. Общото намаление на инвестициите в страната през 2010 г. спрямо 2008 г. в Северозападен район е с най-ниски стойности (23,3%), поради малкия общ обем инвестиции (6% от инвестиции в страната през 2010 г.). През 2007-2010 г. структурата на инвестициите е относително постоянна – 14-15% - първичен сектор, 45-50% - индустрия, 40% - услуги. Прави впечатление намалелият дял на инвестициите в отрасъл търговия през 2010 г. (13%) и увеличеният дял за тези в селското стопанство (17%), като за последното принос имат и европейските фондове.

Делът на инвестициите през 2008-2010 г. е най-висок в областите Плевен и Враца (33%), следвани от Ловеч и Монтана (16 и 12%) и най-ниски в област Видин – 7%.

Делът на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в предприятията от нефинансовия сектор към 31.12.2011 г. показва значителни междурегионални и вътрешнорегионални различия. Северозападен район е на последно място в страната с привлечени само 2,5% от общия обем на ПЧИ.

Във вътрешнорегионален план през 2011 г. се наблюдават големи различия. Водещи области по привличане на ПЧИ са област Плевен (174 927 хил. евро), област Враца (172 668 хил.евро) и област Ловеч (133 061 хил. евро). На другия полюс с най-малко преки чужди инвестиции са област Видин (33 057 хил. евро) и област Монтана (25 384 хил. евро).

Може да се направи извод за наличието на пряка връзка между размера на инвестициите (вътрешни и външни) и реализирания регионален растеж, както и че сред основните фактори, влияещи върху привлекателността на района за инвестиции е съществуването на зони с добре развита инфраструктура в близост до големите градове.

I.2. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН

Населението на Северозападен район през 2011 г. е 847 138 д. или 11,5% от населението на страната, а гъстотата на населението 44,42 д/км², значително по-ниска от средната - 65,7%. Това са най-ниските стойности сред районите от ниво 2. СЗР представлява слабо населена територия, в определени части с характер на обезлюдена. В периода между двете преброявания 2001-2011 г. населението е намаляло с 190 231 д. или с 18,3%. Това е най-голямото абсолютно и относително намаляване на населението от всички райони.

Таблица 3. Динамика в броя на населението в СЗР по области в периода между преброяванията през 2001 и 2011 г.

Район и области	Брой население		Отн. прираст 2011/07 %
	2007г.	2011 г.	
БЪЛГАРИЯ	7 932 984	7364570	-7.2%
СЗР	1 037 369	847138	-18.3%
Област Видин	130 094	101018	-22.3%
Област Враца	243 039	186848	-23.1%
Област Ловеч	169 951	141422	-16.8%
Област Монтана	182 267	148098	-18.7%
Област Плевен	312018	269752	-13.5%

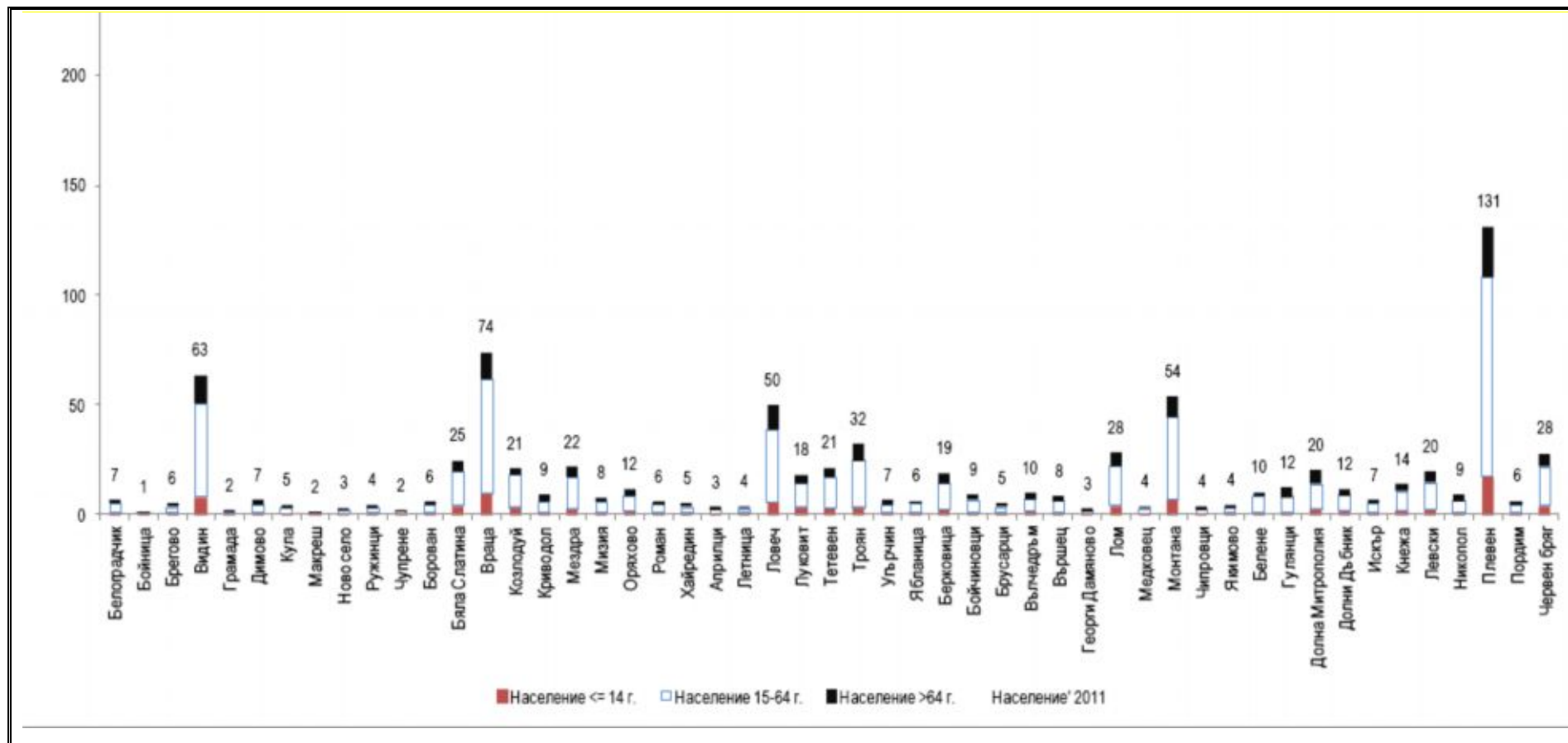
Източник: НСИ

Фигура 12. Прираст на населението по области за периода 2001-2011 г. (НСИ)

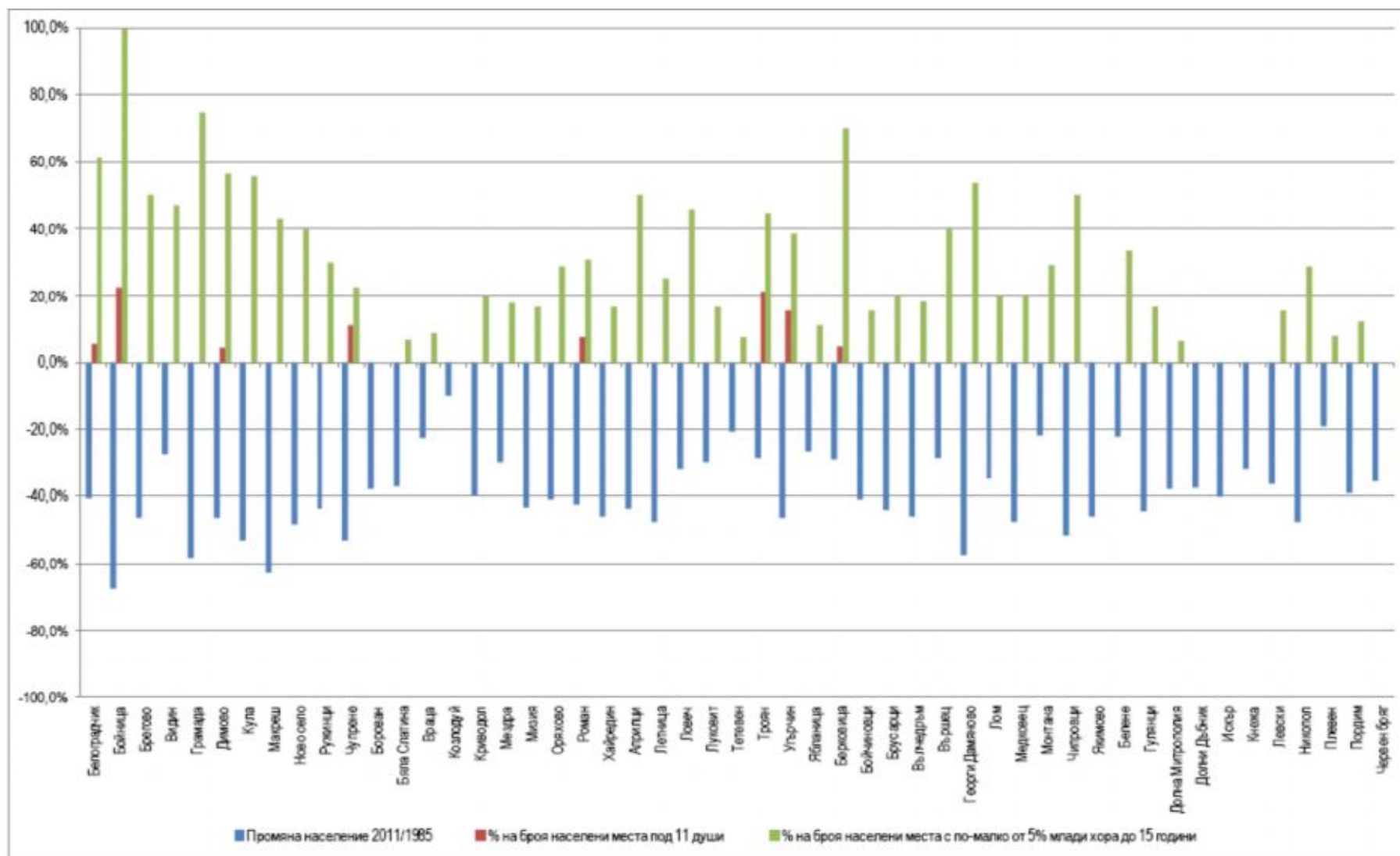
Вътрешнорегионалните различия в броя на населението са силно изразени. С най-голям брой население е област Плевен (270 х. ж.), следвана от област Враца (187 х. ж.), а най-слабо – област Видин (101 х. ж.).

Фигура 13. Население 2011 г. на Северозападен район по общини и основни възрастови групи в хиляди души, 2011 г.

Източник: НСИ

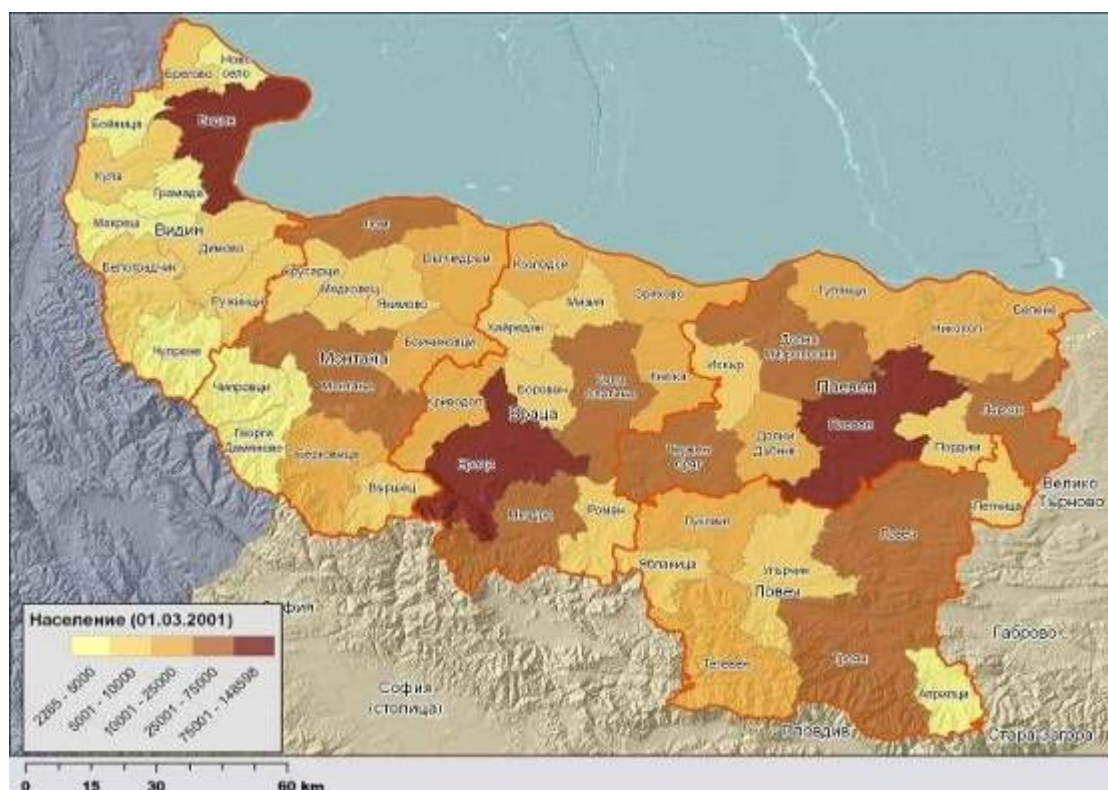
Фигура 14. Демографски тенденции и характеристики (обезлюдяване) на общините в Северозападен район

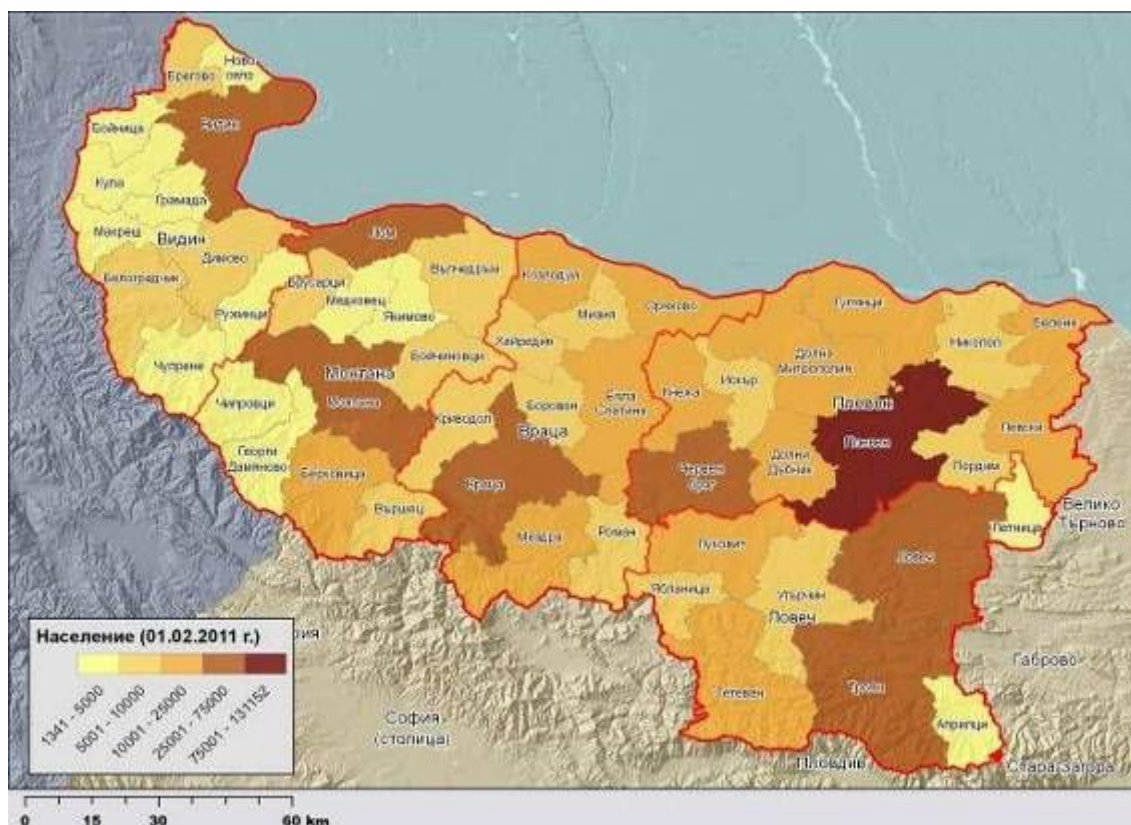
Източник: НСИ (Преброяване на населението, 2011 г.)

В рамките на отделните области диспропорциите в броя на населението и на процесите на демографски спад са по-явно изразени.

Фигура 15. Население по общини в СЗР през 2001 г. (НСИ)

Фигура 16. Население по общини в СЗР през 2011 г. (НСИ)

Показателят за гъстота на населението в областите в СЗР показва, че отделните части на региона са с различна степен на населеност. Вариационният размах е от 33,3 д./км² за област Видин до 57,9 д./км² за област Плевен. На по-ниските нива (общини) в границите на областите в СЗР се наблюдава по-ясно изразена териториална диференциация в гъстотата на населението. С много ниска гъстота са общините, разположени в планинските части на района. Общините с центрове големи и средни градове – Плевен, Враца и Видин са с гъстата над 100 д./км².

Ниската гъстота на населението в някои области и в общини е индикатор за проблеми в използването на наличните териториални ресурси в тях. Редица общини в района са с гъстота под 15 д./км² - Бойница, Макреш, Чупрене (област Видин), Априлци и Угърчин (обл. Ловеч) Г. Дамяново и Чипровци (област Враца) и др.

Към 2011 г. коефициентът на раждаемост е 8,6‰ и е по-нисък от средния за страната (9,6‰). По този показател СЗР е съизмерим единствено с СЦР (8,4‰) и е в по-неблагоприятно положение с останалите четири района от ниво 2, в които стойностите му са над 9,5‰. В сравнение с 2007 г. стойностите на коефициента на раждаемост са почти непроменени. Аналогични са и тенденциите по отношение на коефициента на смъртност. При средна стойност за страната 14,7‰, за СЗР те са 19,4‰ и са с няколко пункта по-високи от останалите региони (13,2-13,7‰ за ЮЗР и СИР, 14,0‰ за ЮЦР).

Във вътрешнорегионален план показателите за раждаемост, смъртност и естествен прираст не се характеризират с големи териториални различия. Отново в най-неблагоприятна ситуация с естественото възпроизводство на населението е област Видин – с най-ниска раждаемост (7,5‰) и най-висока смъртност (22,7‰). С относително по-благоприятни стойности на коефициентите са области Плевен (8,9‰ раждаемост и 18,5‰ смъртност) и Враца (съответно 8,6‰ и 18,5‰).

В границите на отделните области от СЗР се открояват отделни общини, в които естественото възпроизводство на населението е със силно проблемен характер, с отрицателен естествен прираст над 25 ‰ – Бойница, Грамада, Макреш и др. от област Видин, Хайредин от област Враца, Г. Дамяново и Чипровци от област Монтана и др.

Процесът на застаряване засяга всички райони, но най-силно е проявен в СЗР, където населението на 65 и повече години е 23,2% през 2011 г., докато в останалите райони от ниво 2 е 17-18% (с изключение на СЦР – 20%). Районът е и с най-висок коефициент на възрастова зависимост на населението, характеризиращи отношението на населението на възраст под 15 и на 65 и повече години към населението от 15 до 64 години (55,4% при среден коефициент на възрастова зависимост за страната от 46,5%).

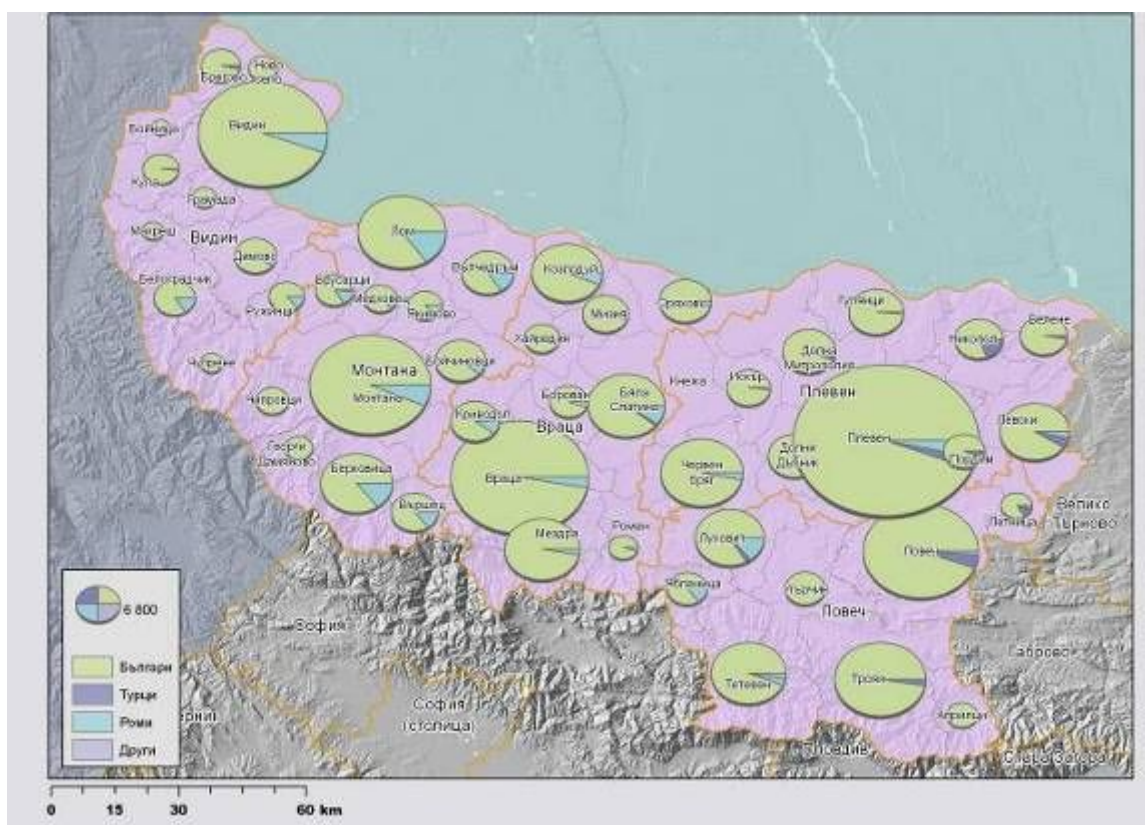
Коефициентът на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 г.), е най-нисък в Северозападен район – 58 и с най-неблагоприятни стойности в област Видин - 51. **Налага се изводът, че в СЗР е налице изключително сериозен проблем по отношение на възрастовата структура и възпроизводството на трудоспособното население** – 100 излизащи се заместват само от 58 души младо население.

Механичният прираст на населението е другия фактор, който е с пряко влияние за населеността на региона и областите в него. Като цяло СЗР е с отрицателен механичен прираст, което е резултат от по-големия брой на изселилите се. Районът с малки изключения не е привлекателен за заселване. В сравнение с останалите райони от ниво 2, СЗР е с по-слабо изразени териториални диспропорции в коефициента за механичен прираст. За всичките 5 области той е отрицателен и варира от – 2,96‰ (област Плевен) до – 5,24‰ (област Ловеч). Област Видин е с коефициент на механичен прираст – 4,03‰ поради вече ограничени контингенти от потенциални мигранти и поради силно влошена възрастова структура на населението.

Основният етнос в СЗР е българският – през 2011 г. българите са 82,6% от всички самоопределили се лица. В сравнение с 2001 г., този относителен дял е по-нисък със 7,3%. Самоопределилата се като ромска група е намаляла от 63 хил. д. на 51 хил. д., като при нея регионалните различия са по-добре представени – тя варира от 3,7% за област Плевен до 12,3% за област Монтана, която е с най-високи стойности в страната.

Според официалното преброяване, едва 19,3% от всички роми над 15 годишна възраст са заети. Около една пета нямат завършено начално образование, като неграмотните ромски жени са три пъти повече отколкото мъжете. Това е от особена важност за бъдещите поколения, тъй като образователно равнище на жените оказва влияние върху образователните стремежи на децата. Много деца (особено момичета) отпадат рано от училище, което впоследствие ограничава техните социални и икономически възможности за реализация. Трудният достъп до здравни грижи е проблем за това население. Безработицата и ниското ниво на образование също допринасят за лошите условия на живот. Интеграцията и подобряването на жизнените условия на ромите е възможна, но бавна и трудна и мерките на тази политика не трябва да бъдат отлагани.

Фигура 17. Етническа структура на населението по общини в СЗР, 2011 г.

Източник: НСИ

Регионите с намаляващо население често имат намален потенциал за икономически растеж като последица от намаляващата работна сила. Според прогнозите тези региони ще бъдат изправени пред трудности, свързани с финансирането на основни публични услуги като здравеопазване и социални грижи, жилищна и транспортна инфраструктура, както и ИКТ инфраструктура, което може да доведе до нарастване на социалната поляризация и бедността.

В Таблица 4 е представена прогноза за населението по области в СЗР, разработена от НСИ до 2050 г. в 3 варианта:

- I вариант (при хипотеза за конвергентност): Този вариант се определя като реалистичен и е съобразен с нормативните изисквания на Европейския съюз за демографското и социално-икономическото развитие на страните членки.
- II вариант (относително ускоряване): При този вариант се предполага, че демографското развитие ще протича при благоприятни социално-икономически процеси в страната.
- III вариант (относително забавяне): При този вариант развитието на населението е прогнозирано при хипотези за неблагоприятни социално-икономически процеси в страната.

Таблица 4. Прогноза на НСИ за населението по области (НСИ)

Области	I вариант (при хипотеза за конвергентност)									
	Години									
	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	2055	2060
Видин	93 037	86 054	79 935	74 416	69 387	64 917	61 023	57 580	54 419	51 414
Враца	175 405	164 997	155 489	146 471	137 843	129 694	122 113	115 042	108 325	101 929
Ловеч	132 052	123 385	115 477	108 227	101 525	95 350	89 730	84 672	79 970	75 584
Монтана	137 409	127 995	119 676	112 145	105 246	98 990	93 381	88 294	83 602	79 173
Плевен	254 469	240 156	226 829	214 338	202 745	192 165	182 663	174 061	166 108	158 652
Области	II вариант (относително ускоряване)									
	Години									
	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	2055	2060
Видин	93 271	86 868	81 464	76 729	72 450	68 600	65 230	62 311	59 669	57 155
Враца	175 791	166 374	158 184	150 684	143 600	136 882	130 608	124 755	119 179	113 751
Ловеч	132 316	124 369	117 395	111 156	105 470	100 205	95 386	91 092	87 124	83 385
Монтана	137 726	129 148	121 889	115 522	109 758	104 509	99 795	95 567	91 664	87 950
Плевен	254 988	242 073	230 574	220 123	210 508	201 729	193 812	186 655	180 074	173 886
Области	III вариант (относително забавяне)									
	Години									
	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	2055	2060
Видин	92 936	85 666	79 188	73 275	67 886	63 110	58 954	55 232	51 787	48 551
Враца	175 237	164 336	154 160	144 385	134 990	126 129	117 889	110 194	102 917	96 061
Ловеч	131 910	122 902	114 537	106 781	99 565	92 941	86 926	81 476	76 419	71 755
Монтана	137 249	127 430	118 591	110 492	103 019	96 247	90 194	84 687	79 574	74 790
Плевен	254 216	239 221	224 974	211 497	198 898	187 422	177 136	167 768	159 103	151 008

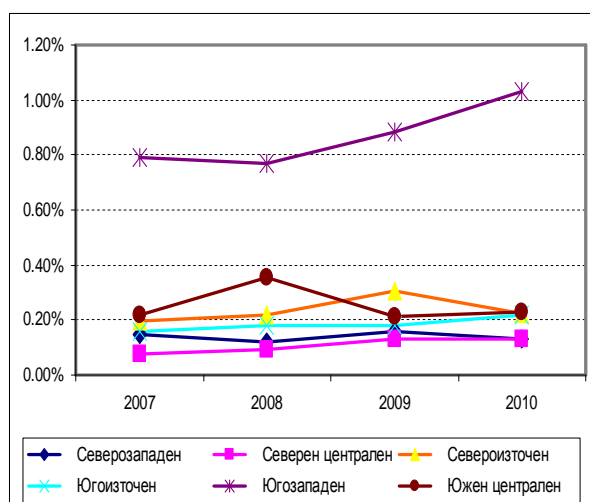
1.3. ПОТЕНЦИАЛ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯ „ЕВРОПА 2020”

1.3.1. НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ, ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ И ИНОВАЦИИ

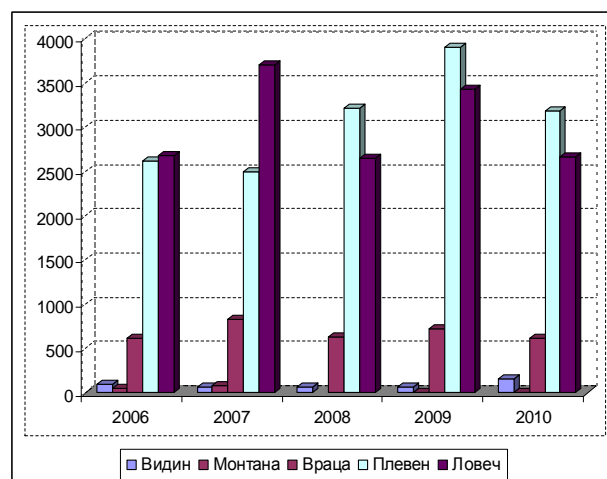
Като член на ЕС България е заявила намеренията си да участва активно в постигането на целта за засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите. В изпълнение на стратегията „Европа 2020” страната е приела национална цел „Инвестициите в НИРД в размер на 1,5% от БВП”.

Разходите за НИРД и дялът им в БВП на страната (0,57% през 2011 г.) и всички райони са незадоволителни. В Северозападен район инвестициите в НИРД са изключително ниски – 0,13 % през 2010 г. (Фигура 18). В държавния сектор се изразходват едва 3,2% от общите разходи за НИРД, а вложените средства в научни продукти от предприятията са под 2% от общите разходи на предприятията. За сравнение, в СЦР се концентрират 0,83% от разходите в държавния сектор и 2,52% от разходите на предприятията, а в ЮИР – съответно 3% и 5%. Единствено в ЮЗР район е концентриран по-значителен ресурс (83% от разходите за НИРД, и 85% от разходите в бизнес сектора).

Фигура 18. Разходи за НИРД, % от БВП (НСИ)

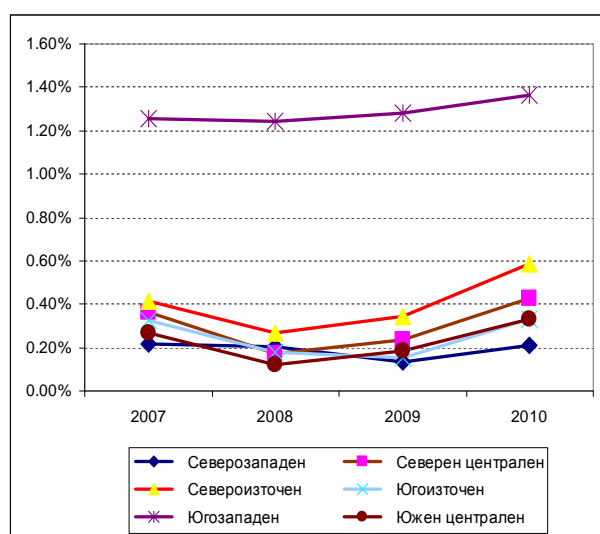
Фигура 19. Разходи за НИРД по области в СЗР, хил. лв. (НСИ)

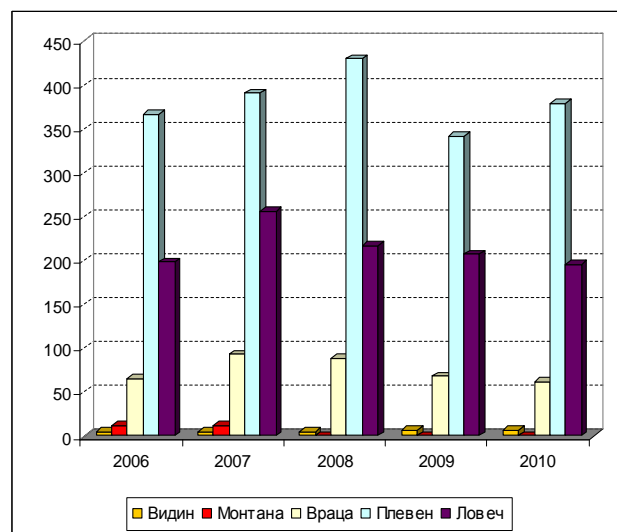
При стойности за ЕС от 1,03% за 2010 г. на заетите с НИРД от икономически активното население, за България този индикатор е 0,7%. Единствен ЮЗР се характеризира с по-високи от средните за ЕС-27 показатели за персонал, зает с НИРД (1,36%). В Северозападен район заетостта в НИРД през 2010 г. е едва 0,21%

Във вътрешнорегионален план област Плевен се очертава с най-висок потенциал за научно-изследователска дейност, но трябва да се отбележи, че заетите лица са само 379 през 2010 г. и се наблюдава намаление на техния брой спрямо 2008 г. (430 д.). Подобна неблагоприятна тенденция се отчита в област Ловеч, където броят на заетите с НИРД намалява от 217 души през 2008 г. на 196 през 2010 г. В област Монтана от 2008 г. няма данни за заетост с НИРД, а в областите Видин и Враца подобна дейност осъществява само от една организация (Фигура 20 и 21).

Фигура 20. Персонал, зает с НИРД (НСИ)

Фигура 21. Персонал, зает с НИРД в СЗР (НСИ)

Посочените конкретни данни показват **незадоволителното развитие на научните и развойни дейности в целия СЗР**. Една от причините за изоставане на СЗР в областта на НИРД и иновациите е слабото представителство на изследователски центрове, както и качествен преход към приложни изследвания и трансфер на иновации и технологии от останалите организации в страната. Съществуващите научни организации са основно в селското стопанство – Институтът по планинско земеделие и животновъдство – Троян, Институтът за царевицата в Кнежа, Институтът по лозарство и винарство в Плевен, Институтът по фуражи – Плевен, Институтът по пчеларство – Ловеч и др. и се нуждаят от мерки за повишаване на тяхната тежест и подкрепа.

Сериозното недооценяване на възможностите, предоставяни от взаимодействието между звената на иновационната система и бизнеса е проблем на всички райони. Връзката между научноизследователските и образователните институции и бизнеса във всички райони е слаба или липсва. Все още на територията

на нито един район не е реализирана идеята за технопаркове и други структури от този вид.

В регионален аспект развитието на високите технологии в България е изключително неравномерно. През 2010 г. високотехнологичният сектор в България осигурява заетост на 95 хил. души или 2,92% от заетите лица в националната икономика. Средното равнище в ЕС е 3,73%. С най-висок дял на заетите във високотехнологични отрасли през е ЮЗР (4,2%), а с най-нисък – ЮИР (1,9%). **В СЗР този дял е 2,1%.**

Основно предизвикателство пред засилване на иновационния потенциал и преструктурирането на регионалната икономика към сектори, интензивни на знания и високи технологии, и сектори с висока добавена стойност, остава развитието на човешкия потенциал, което налага подготовка и стимули за развитие на висококвалифициран човешки ресурс в научно-техническите дисциплини. Ключов проблем остава и липсата на адекватни инструменти за издърпване или допълване на частното финансиране за НИРД чрез държавни фондове.

I.3.2. ДОСТЪПНОСТ, ПОТРЕБЛЕНИЕ И КАЧЕСТВОТО НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ И КОМУНИКАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Достъпът до ИКТ и използването на цифровите технологии от населението и бизнеса е важен фактор за регионален растеж, повишаване на производителността и изграждането на конкурентоспособна регионална икономика. Българските райони се отличават с ниски показатели за развитие на информационното общество в ЕС. Единствен ЮЗР се доближава до средното равнище на показателя „Регулярно използване на Интернет” (ЮЗР – 61,2% при средно за ЕС-27 – 68%, 2011 г.).

Таблица 5. Достъп на домакинствата до интернет за периода 2007-2011 г., % (НСИ)

	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, %		Относителен дял на домакинствата с широколентова връзка, %		Относителен дял на лица, които никога не са използвали интернет, %		Относителен дял на лица, регулярно използващи интернет, %	
	2007	2011	2007	2011	2007	2011	2007	2011
Общо за страната	19,0	45,0	15,4	39,8	70,6	45,8	28,4	46,4
Северозападен	12,6	34,7	11,2	33,0	79,6	53,5	21,6	39,0
Видин	8,1	46,6	7,1	44,1			23,1	40,2
Враца	19,3	34,5	14,4	32,3			30,6	37,9
Ловеч	6,4	30,3	6,4	30,3			21,6	33,0
Монтана	12,3	29,0	12,3	29,0			30,2	33,3

Плевен	13,7	35,8	13,0	32,8			24,6	37,7
Северен централен	14,5	42,7	11,4	38,4	76,6	49,8	23,2	42,6
Североизточен	17,7	36,3	13,7	27,6	71,4	55,0	29,1	36,8
Югоизточен	16,1	42,4	12,1	30,9	74,3	48,5	22,9	42,8
Югозападен	28,9	57,3	25,3	53,8	57,3	32,0	41,0	61,2
Южен централен	15,0	41,7	10,5	38,4	76,9	50,9	21,9	39,0

По информация на НСИ за 2011 г. в СЗР 34,7% от домакинствата имат достъп до интернет, като за България този дял вече е 45,0%. Вътрешнорегионалните различия не са особено големи. През 2010 г. с най-ниски показатели са област Монтана (22,7%) и област Ловеч (25,2%), докато за останалите три области показателят се движи около 27% и е малко по-висок от средния за района (26,1%). С най-бързи темпове по отношение достъпа до Интернет се развива област Видин, която през 2007 г. има един от най-ниските показатели в района, а през 2010 - най-висок.

В СЗР, както и в останалите райони, се констатира непрекъснато намаляване на лицата, които никога не са използвали интернет. За периода 2007-2011 г. относителният им дял намалява от 72,5% до 53,5%. Средно за страната този дял за 2011 г. е 45,8%, като районът е на предпоследно място от всички райони (само в Североизточния този показател е по-висок - 55%). Обратно, делът на лицата регулярно използващи интернет расте и от 21,6% през 2007 г. достига 39% през 2011 г. при средна стойност за страната – 46,4%. По този показател СЗР се изравнява с ЮЦР, а с най-нисък показател е СИР. Във вътрешнорегионален план отново област Ловеч /33%/ и Монтана /33,3%/ са с най-ниски показатели, а област Видин /40,2%/ - с най-висок.

Достъпът до високоскоростен интернет посредством широколентова свързаност се смята за един от основните инструменти за подобряване на икономическите условия и социално благосъстояние на населението. По данни на НСИ проникването на широколентов достъп до Интернет по домакинства през 2011 г. достига до 39,8% (при 15,4% за 2007 г.), като варира от 28,4% за слабо населените места до 50,6% за гъсто населените места.

Фигура 22. Население с достъп до широколентов интернет по области в СЗР, 2010 г. (НСИ)

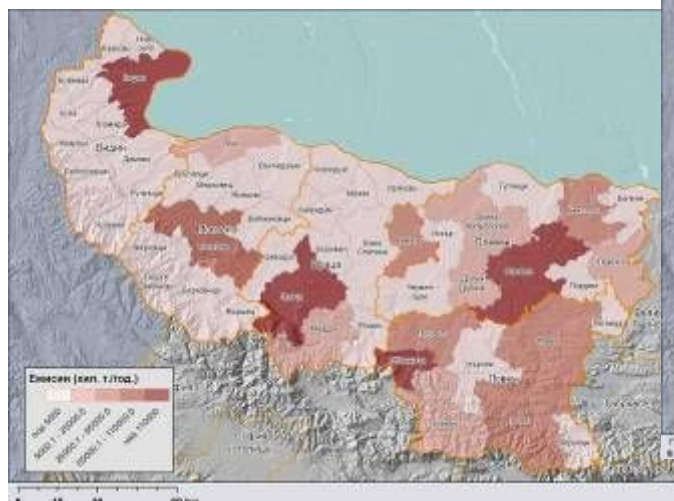

Предвид нарастващата роля на информацията, е необходимо да се разшири достъпът до използването на мрежите и услугите на ИКТ, особено в по-малките градове и селата, където обществените места за достъп до информация са единствената възможност за много потребители, но броят им все още е твърде ограничен. Изграждането на обществени информационни системи и гарантираното предлагане на Интернет услуги за целия обществен сектор, включително и на улеснен достъп за хората с увреждания, е задължителна стъпка към информационното общество. В тази връзка са одобрени райони, за които Изпълнителна агенция „Електронни съобщителни мрежи и информационни системи” към Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията е подготвила инвестиционен проект за изграждане на широколентова оптична мрежа за бърз интернет чрез ОП “Регионално развитие”. Населението в общините Кула, Макреш, Чупрене, Роман, Тетевен, Угърчин, Ябланица, Мездра, Белоградчик и Димово ще получи подкрепа за достъп до защитена, сигурна и надеждна обществена ИКТ инфраструктура. Освен преодоляване на т.нар. „цифрова изолация” на определени части от района, което поставя населението в тях в неравностойно положение по отношение възможностите за достъп до информация и електронни услуги, както и на бизнеса в тях по отношение на използване на ИКТ, следва да се подкрепят и мерки за образование на населението в необходимите компютърни умения, за да му се даде възможност за използване на Интернет и електронни услуги и за повишаване качеството на работната сила.

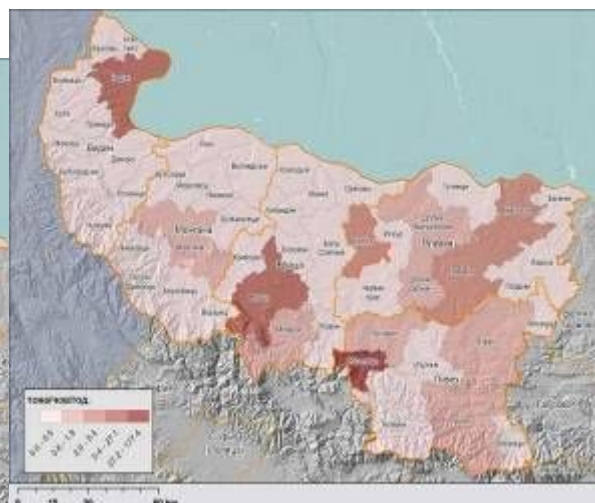
I.3.3. ПРЕХОД КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДНА ИКОНОМИКА

България е част от общата тенденция към намаляване на емисиите на парникови газове, която се наблюдава в ЕС. **България и българските региони са изпълнили тази ключова цел на Стратегията Европа 2020**, като още към 2005 г. агрегираният индекс на парниковите газове (Gg,CO₂-екв) е 60% от равнището през 1990 г. В СЗР не се отбелязват емисии на парникови газове, които надхвърлят определените норми.

Фигура 23. Емисии на парникови газове по общини, хил.т./год. 2010, (НСИ)

Фигура 24. Емисии на парникови газове по общини, т./чов./год., 2010, (НСИ)

Енергийната интензивност на българската икономика е една от най-високите в ЕС. Независимо, че се наблюдава тенденция към намаляване на енергийната интензивност в т н.е за 1000 евро БВП (през 2010 г. намалява до 0,855 от равнището през 2000 г.), тя е над 5 пъти по-висока от средната за ЕС. Причина за това са остарялата енергийна инфраструктура, която води до значителни загуби при преноса на енергия, използването на амортизирани технологии в производството и относително трудния достъп до финансови ресурси за закупуването на нови високо-въглеродни технологии. За всички райони са характерни основните проблеми на енергийната ефективност.

Енергийната инфраструктура на СЗР е добре развита. На територията му е изградена “АЕЦ Козлодуй” - единствената атомна централа в България и най-голям производител на електроенергия в страната. Годишният дял в националното производство е 34%.

СЗР има ограничен принос в постигане на националните цели за използване на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) и енергийна ефективност в изпълнение на стратегията „Европа 2020”. България има одобрена национална цел по Пакет „Климат-енергетика” за „Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутното крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25% към 2020 г.”.

Общият дял на ВЕИ в брутното крайно потребление на енергия в страната е 13,8% (НСИ 2011 г.). Произведената за СЗР ел. енергия от ВЕИ през 2010 г. е 4,6% от стойността за страната (5 787 814 хил. кВтч), което нарежда района на четвърто място спрямо останалите райони от ниво 2 (ЮЦР – 37%, СИР – 29% и ЮЗР – 23%, НСИ). Доминиращ дял в производството на електрическа енергия от ВЕИ в СЗР, както и в страната, имат водноелектрическите централи (ВЕЦ).

В СЗР съществуват много добри условия за изграждане на ВЕЦ. На територията на района са изградени много водно електрически централи, като ВЕЦ “Бързия”, ВЕЦ “Клисура”, ВЕЦ “Петрохан” и др. Най-много ВЕЦ са изградени в област Ловеч (19 бр.), където реките Осъм, Вит и Видима се използват и за производството на електроенергия. Отдавна обсъжданият съвместен проект с Р. Румъния за усвояване енергийния потенциал на река Дунав – Хидроенергийният комплекс „Никопол-Турну Мъгуреле” все още е само проект.

Таблица 6. ВЕИ на територията на Северозападен район (2012 г.)

Северозападен район/област	ВЕЦ		ФТЕЦ		ВяЕЦ		Общо	
	брой	мощност MW	брой	мощност MW	брой	мощност MW	брой	мощност MW
Видин	9	9,68	39	34,02	-	-	48	43,7
Враца	8	11,09	22	27,66	3	4,5	33	43,25
Ловеч	19	17,42	21	24,02	1	2,72	41	44,62
Монтана	11	26,94	9	14,75	-	-	20	41,69
Плевен	5	6,0	10	5,69	4	9,95	19	21,64
СЗ район	52	71,13	101	106,14	8	17,17	161	194,9

Източник: Агенция за устойчиво енергийно развитие

В процес на развитие е оползотворяването на другите видове ВЕИ. Малка част от територията на СЗР по билото на Стара планина попада в *зоната на средномащабната ветроенергетика*, която включва Черноморското крайбрежие и Добруджанското плато, тънка ивица по брега на р. Дунав и местата в планините с надморска височина до 1000 м.

Част от територията на СЗР по неговата западна и южна граница попада в зона, където съществуват природни условия за използване на *слънчевата енергия*. Реалната оценка за използването на слънчевата енергия е по-скоро за собствени нужди, тъй като потенциалът не е достатъчно голям. Най-голям е броя на ФТЕЦ в областите Видин (39 бр.), Враца (22 бр.) и Ловеч (21 бр.).

На територията на СЗР са изградени и няколко фабрики за производство на екобрикети от слама и дървени отпадъци.

По отношение на производството на електрическа енергия от ВЕИ се очаква през 2020 г. то да достигне 7 604 GWh за страната, като основно за това ще бъдат използвани водната и вятърната енергия.

Съществуват ясно изразени регионални различия във възможностите за използване на природния газ за повишаване на регионалната конкурентоспособност и качество на живот. В западната част на СЗР газопроводната инфраструктура е развита ограничено. Предвижда се изграждане на разпределителни газопроводи до градовете Видин и Лом. Съгласно Междуправителствено споразумение за сътрудничество (ДВ бр. 99 от 18 ноември 2008 г.) е учредено дружество „Южен поток“ с цел изграждане и експлоатация на газопровод, който ще обхване 38 общини от 11 Области от Северна България. Той предвижда да включва следните общини от област Видин: Видин, Грамада, Кула, Димово, Макреш и Ружинци. С решение 876 от 02.12.20012 г. участъка от газопровода, който ще преминава през територията на Р. България е обявен за обект с национално значение по смисъла на ЗУТ и за национален обект по смисъла на ЗДС.

В област **Монтана** е изграден преносен газопровод само до град Монтана. Газифицирани са обществени сгради, разширява се битовата газификация. В промишлената зона основната част от производствените предприятия са газифицирани. Тенденцията е за разширяване на мрежата и обхващане на повече общини в областта.

През централната част на района преминава Северният клон на националната газопроводна система, като тук попада единственото подземно газохранилище за страната ПГХ „Чирен“, свързано чрез отклонение от магистралния газопровод. Газифицирани са 3 от десетте общини в област Враца. Възможност за газифициране имат само общините от най-южната част на областта, тъй като не е изграден газопровод към северните територии.

В област **Ловеч** се газифицира зона “Мизия“, в която са включени общините Луковит, Летница, Угърчин и Ябланица. Изградената газопреносна мрежа в гр. Ловеч е 36 км, като са газифицирани промишлени предприятия, обществени сгради и обектите на социалната инфраструктура и битови абонати.

В област Плевен газификацията е започнала отдавна, главно със снабдяването на големи промишлени консуматори, в т.ч. и ТЕЦ "Плевен". Битовата газификация е в различна степен на реализация за отделните градове на областта, като относителният дял на газифицираните домакинства е над два пъти повече от средното за страната.

Изграждането на газоразпределителни мрежи и газификацията на домакинствата за най-пълно използване на предимствата на директната употреба на природния газ е необходимо да се ускори както в СЗР, така и в цялата страна, тъй като България изостава значително спрямо страните от ЕС. В европейските страни газоразпределителните мрежи обхващат повече от 80% от общините, като са газифицирани повече от 50% от домакинствата, докато в България природният газ е достъпен само за 15% от общините, а газифицираните домакинства през 2011 г. са 3%.

В една част от общините са разработени **стратегии и планове за енергийна ефективност и устойчив градски транспорт**, има и получено финансиране на проекти по линия на ОПРР, но тези усилия следва да бъдат продължени и стимулирани.

По отношение постигането на националните цели, свързани с пакета Енергетика/климат-20/20/20 на територията на СЗР се реализират редица проекти, както за използването на ВЕИ, така и за намаление емисиите на парникови газове:

- Проект по „Програма на ЕК – Интелигентна енергия – Европа 2007 -2013 г.” - община Враца, ТПП-Враца. В проекта участват 15 партньора от 7 страни (Италия, Румъния, Испания, Латвия, Кипър, Унгария и България). Проектът има за цел развитие на „отворени” енергийни политики, използвайки пряк подход, свързващ социалните и икономическите политики.
- В Индустриален парк Летница се прави инвестиция за над 50 млн. лв. Върху 500 декара общинска земя се изгражда фотоволтаична централа с номинална мощност от 14,5 мегавата. Инвеститор е южнокорейската компания „Самсунг”, изпълнител на проекта е немската фирма „Шнайдер”.
- На територията на община Вълчедръм са изградени две фотоволтаични централи Солар Парк Мокреш (обща проектна инсталирана мощност 4,2 МВтп) и Солар Парк Вълчедръм (обща проектна инсталирана мощност 1,9 МВтп), които през месец юли 2011 г. са присъединени към националната електроразпределителната мрежа.

- По отношение на енергийната ефективност в област Видин има изградени няколко фотоволтаични инсталации.
- „Изграждане на фотоволтаична инсталация” на територията на община Мизия”, с прогнозна стойност 3 000 000 лв. Изготвен е Доклад за оценка на наличния и прогнозен потенциал за производство на енергия от фотоволтаична инсталация. Заключение е, че община Мизия е разположена в регион с големи слънчеви ресурси, поради което инвестицията в изграждане на соларни фотоволтаични системи представлява интерес. Направени са постъпления пред „ЧЕЗ Електроразпределение” за присъединяване на фотоволтаична инсталация с мощност 5 мГв към ел. мрежата. Получено е положително становище. Подаден е проектен фиш пред Национален доверителен Екофонд за финансиране.
- В процес на съгласуване е инвестиционно предложение за изграждане на ветроенергиен парк “Веслец” с 55 броя вятърни генератори с обща мощност 150 MW в общините Роман и Мездра.

I.3.4. АДАПТАЦИЯ КЪМ ПРОМЕНИТЕ В КЛИМАТА, ПРЕДОТВРЯВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКОВЕТЕ

Северозападният район попада в умерено - континенталната климатична област, но в южните му части е силно изразен планинският характер на климата. Средната юлска температура за региона е около 20°C, а средната януарска е около 0°C. Температурите намаляват от север на юг, като в Старопланинските части от региона температурата спада значително под 0°C през зимните месеци.

Средната годишна валежна сума в равнинните и низинни части от региона е между 500 и 600мм/м², като в южна посока тя нараства. В тази връзка средните и северните части от региона изпъкват с недостиг от влага и се налага изкуствено напояване.

През летните месеци преобладаващи са ветровете от северозапад и запад, които носят влажни въздушни маси, а през зимата са по – често от североизток. Обилните снеговалежи и ветровете създават проблеми от навявания. Южните ветрове пролет предизвикват бързо снеготопене и оттам наводнения.

Като цяло климатичните условия могат да се определят като благоприятни за земеделие, туризъм, транспорт и други стопански дейности.

Климатичните промени представляват значително предизвикателство пред селското и горското стопанство, рибарството, производството на енергия и туристическата индустрия, превенцията на засушаването, повишаване на температурите, пожарите, свлачища, бреговата и ветрова ерозия, наводненията и други.

Адаптацията към климатичните промени и предвиждането на превантивни мерки за справяне с тях е от гледна точка както на климатичните условия в Северозападен район, така и на обобщената оценка за Регионален индекс за климатична сигурност /РИКС/.

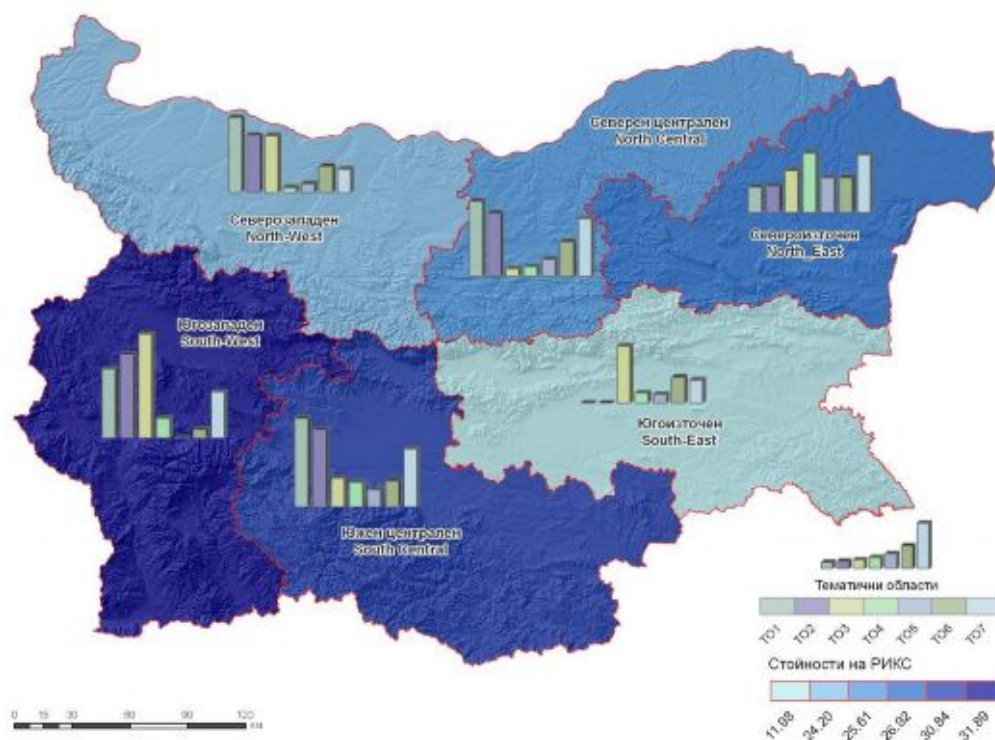
Общата оценка на РИКС от всички тематични области в Северозападен район е 24,20, като данните са сравнително добри по отношение на първата група показатели, пряко свързани с климатичните промени и по-лоши по отношение на втората група - косвените показатели. Първата група включва три показателя /ТО1- емисии на парникови газове на глава от населението, ТО2 - интензивност на емисиите на парникови газове и ТО3 - използване на ВЕИ/, а втората - четири, свързани с условията за тяхното интегриране в регионалната политика (ТО4 - политическа рамка, ТО5 - институционален капацитет, ТО6 - социално-икономически аспекти и ТО7- финансови инструменти). Оценките за районите на страната по тези показатели са показани в таблица 7.

Таблица 7. Климатична сигурност на районите от ниво 2

Статистически райони	ТО 1	ТО 2	ТО 3	ТО 4	ТО 5	ТО 6	ТО 7	Обобщен индекс
Северозападен	7,20	5,49	5,48	0,48	0,83	2,50	2,22	24,20
Северен централен	7,25	6,10	0,75	0,95	1,67	3,33	5,56	25,61
Североизточен	2,43	2,53	4,02	5,71	3,33	3,33	5,56	26,92
Югоизточен	0,00	0,00	5,47	0,95	0,83	2,50	2,22	11,98
Югозападен	6,63	8,07	10,00	1,90	0,00	0,83	4,44	31,89
Южен централен	8,53	7,45	2,76	2,38	1,67	2,50	5,56	30,84

Източник: Проект Региони за устойчива промяна (RSC)

Фигура 25. Климатична сигурност на районите от ниво 2

Източник: Проект Региони за устойчива промяна (RSC)

За Северозападен район се отбелязват следните характеристики на показателите, влияещи върху климатичните промени и рисковете от ерозия:

- **Емисии на парникови газове (приравнени към CO₂ еквивалент)** изхвърлени в атмосферата. За цялата територия на страната към 2009 г. количеството е 59 493 kt CO₂ екв., или 7865,6 кг/човек. Наличните за СЗР данни са 3 856 248,3 тона CO₂ екв. и 4,210 тона/жител, като количеството метан е 209 214,906 т., двуазотен оксид 39 230,2412 т. и въглероден диоксид 3 607 803,1 тона CO₂ екв. Най-много емисии на човек се падат на областите Видин – 7,854 т. и Враца – 6,628 т., следвани от Ловеч – 6,364 т., Плевен – 2,148 т. и Монтана - с най-малко емисии - 0,362 т.
- **Дял от територията с висок риск от ерозия** - най-голям дял от почвите в СЗР (57,56%) са със средна до силна податливост на ерозиране, при средна стойност за страната - 52,47%. Водещ е дялът на област Ловеч – 67,67% следван от област Монтана – 66,69%, а най – малък дял се пада за област Видин - 42,43%. Най-малък е дялът на почвите, които са със силна податливост на ерозиране – 0,01%.

Областите, при които има най-голям относителен дял на почвите с много слаба, слаба и средна податливост на ерозията са Плевен – 1,26% и Видин – 31,63%.

По данни на Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) водоплощната ерозия засяга над 60% от земеделските земи на територията на страната или 10 395 397 ha. С висок риск от проява на водоплощна ерозия на почвата са 1,7% от територията на страната, а с умерен 9,2%. На територията на СЗР най-широко разпространение на процеса е установено в общините в област Ловеч и община Чупрене в област Видин. Среден интензитет на водоплощната ерозия се отчита с най-висока стойност в община Тетевен – 4,3 т/ха/год., следвана от общините Ябланица – 2,9 т/ха/год., Угърчин – 2,7 т/ха/год., Чупрене – 2,1 т/ха/год. Най-ниска стойност е отчетена в община Априлци – 2,0 т/ха/год.. По показател загуба на почва в Северозападен район най-висока стойност е отчетена в община Тетевен – 1,6 млн. т., следвана от общините Троян – 0,7 млн. т., Априлци и Ябланица – 0,5 млн. т.. Най-ниска стойност е отчетена в община Угърчин – 0,4 млн. т.

Средносрочната перспектива до 2020 г. за регионите в ЕС поставя СЗР между най-силно уязвимите европейски райони пред предизвикателствата на глобализацията, демографските, климатичните и екологичните промени. Рисковете с климатичните промени са свързани с евентуалната активизация на водната и ветрова ерозия, наводненията, засушаването и възможното засилване на свлачищните процеси, които са характерни за района. Ключовите предизвикателства пред развитието на районите са синтезирани в съответния регионален **“индекс на уязвимост”²**, чиито стойности се движат между 1 и 100. Най-неприспособими са регионите с индекс 100. Шестте български района попадат сред регионите, които са силно уязвими пред всички предизвикателства. Единствено ЮЗР попада в групата на силно уязвими региони по две от четирите предизвикателства – климатични промени и енергийни предизвикателства.

Северозападният район е на първо място по уязвимост на предизвикателствата на развитието за ЕС до 2020 г., поради което е необходимо те да бъдат специално адресирани. **СЗР е единственият регион в ЕС, който е с индекс 100.** Най-високи са индексите за уязвимост по факторите **демографски проблеми и глобализация.**

² Regions 2020. An Assessment of Future Challenges for EU Regions. Commission Staff Working Document, 2008.

Таблица 8. Индекс на уязвимост на СЗР по основните предизвикателства³

Фактори	Индекс на уязвимост	Класация по степен на уязвимост от 267 региона в ЕС
Демография	100	1
Глобализация	84	16
Изменение на климата	68	20
Енергийна зависимост (цена на енергийни ресурси)	60	7
Комплексен индекс на уязвимост	100	1

Предизвикателствата от изменението на климата изисква планирането на краткосрочни адаптивни мерки с цел превенция и на смекчаващи мерки с оглед неизбежните влияния на климатичните промени в дългосрочна перспектива. В тази връзка, част от планираните мерки и дейности ще бъдат насочени към:

- Актуализиране и ефективно прилагане на общинските програми за намаляване нивата на замърсителите и достигане на установените норми за нивата на фини прахови частици PM_{10} в атмосферния въздух;
- Програма от мерки за адаптиране на горите в Република България и смекчаване на негативното влияние на климатичните промени върху тях;
- Националната стратегия за развитие на горския сектор;
- Стратегическия план за развитие на горския сектор;
- Подкрепа на проекти за увеличаване дела на производството на енергия от ВЕИ в района;
- Разширяване участието на общините в СЗР в Инициативата „Спогодба с кметове“ (Covenant of Mayors) и създаване на конкретни проекти с цел намаляване на емисиите чрез по-голяма енергийна ефективност и производство и употреба на по-чиста енергия.

През 2011 г. Община Враца се присъединява към Конвента на кметовете (амбициозна инициатива за ангажиране на европейските градове в борбата с климатичните промени) и привлича още 4 общини от област Враца (Козлодуй, Мизия, Криводол и Мездра).

- Подкрепа на проекти за увеличаване на потреблението на природен газ;

³ Regions 2020. An Assessment of Future Challenges for EU Regions. Commission Staff Working Document, 2008.

- Подкрепа на проекти за обследване на промишлените системи с оглед възможността за внедряване на ВЕИ в промишлените инсталации в района;
- Действия за ограничаване на изпускните в атмосферния въздух емисии на вредни вещества от промишлените обекти;
- Подкрепа на проекти за оптимизиране на потреблението и намаляване на емисиите от транспорта и оптимизиране на транспортните схеми на общините с въвеждане на системи за интегриран градски транспорт, диверсификация на превозите, обновяване на автобусен парк;
- Подкрепа на проекти за изграждане на нови паркинги и велосипедни алеи;
- Реализиране на проекти за повишаване енергийната ефективност и саниране на общински сграден фонд;
- Дейности за подобряване технологията на пречистване на водите и изграждане на нови или реконструкция на съществуващи съоръжения;
- Подкрепа на проекти за технологично обновление в производствените процеси за намаляване деградацията на земите и почвите;
- Реализиране на програми за екологично земеделие и животновъдство;
- Реализиране на програми за опазване и възстановяване на биоразнообразието в района;
- Разширяване на партньорствата на различните компетентни институции с местните публични власти, групи от гражданското общество, включително енергийни компании и финансови институции.

Мерки, свързани с повишаване на обществената информираност:

Изпълнението на тези мерки ще допринесе за: постигане висока степен на информираност за състоянието на компонентите на околната среда в региона и формиране на активно обществено поведение, свързано с проява на грижи и действия за нейното опазване; очертаване на основните фактори на въздействие върху специфичните климатични условия на региона; посочване на начини за адаптация към променените климатични условия според конкретния риск, застрашаващ здравето и живота на хората; формулиране на адекватни превантивни действия, които могат да доведат до намаляване на риска от нарушаване на екологичното равновесие в региона.

Реализирането на дейности, свързани с екологичното образование могат да се осъществяват чрез провеждане на обучителни семинари, информационни дни, форуми

и дискусии, конкурси и открити уроци, организиране на художествени и фото-изложби, издаване на информационни материали.

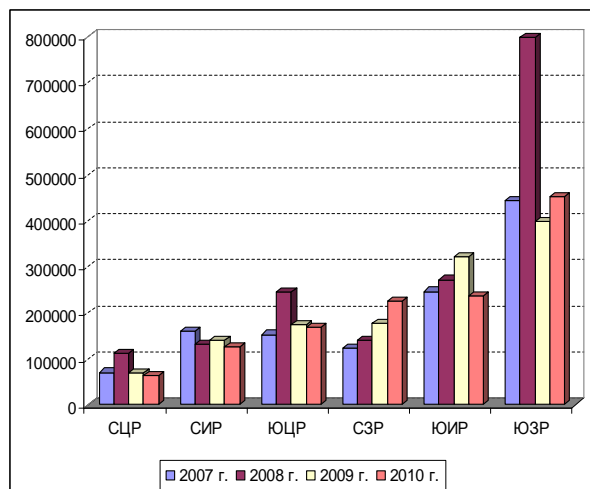
Информационните кампании сред обществеността, организирани от публични и неправителствени организации с цел активиране и фокусиране на обществените нагласи и поведение към предизвикателствата на екосредата, могат да се организират по повод различни Международни и Световни дни от Еко-календара - Световен ден на влажните зони, Международен ден на енергийната ефективност, Световен ден на водата, Международен ден на птиците и Седмицата на гората, Международен ден на земята, Международен ден на климата, Международен ден на биоразнообразието, Международен ден за опазване на околната среда, Ден на река Дунав и др.

I.3.5. ОПАЗВАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

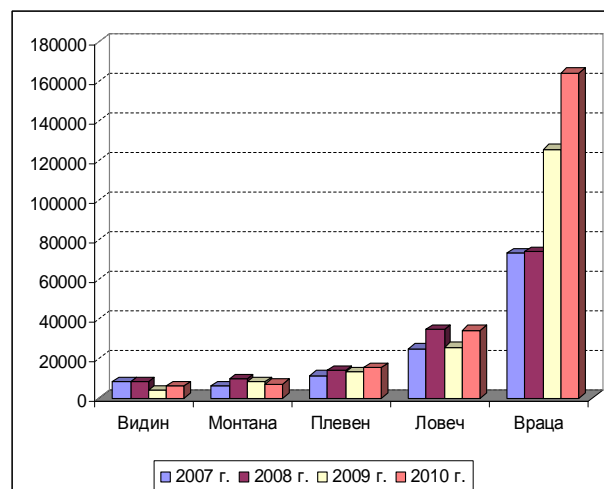
Разходите за опазване на околната среда в Северозападен район показват тенденция на нарастване през 2007-2010 г. и през 2010 г. възлизат на 226 547 хил. лева или 17,8% от тези за страната, с което районът се нарежда на трето място след Югозападния (35,6%) и Югоизточния райони (18,6%). За този период разходите за опазване и възстановяване на околната среда в СЗР нарастват почти двойно, като се наблюдава изключително неравномерно разпределение по области. Традиционно най-много разходи се влагат в област Враца (72,6% от общите за СЗР през 2010 г.), следвани от област Ловеч (15,1% за 2010 г). Общо 12,6% от разходите през 2010 г. са инвестирани в областите Видин, Монтана и Плевен.

Разходи за дълготрайни материални активи с екологично предназначение на човек от населението са 255,43 лв. за 2010 г. в СЗР, при 169,73 лв. на национално ниво. Наблюдава се увеличение спрямо 2009 г. в размер на 59,74 лв./човек. Враца и Ловеч са областите с най-високи разходи на човек от населението, съответно 849,74 лв. и 230,31 лв. За областите Видин и Плевен разходите са 56,15 лв./човек и 5 253 лв., а за област Монтана – 45,77 лв./човек.

Фигура 26. Разходи за опазване на околната среда по райони в хил. лв. (НСИ)

Фигура 27. Разходи за опазване на околната среда по области в СЗР в хил. лв. (НСИ)

СЗР може да се определи като един от районите с благоприятни показатели по отношение на качеството на атмосферния въздух (КАВ). Замърсяването в района е предимно от серни диоксиди и фини прахови частици, чиито произход се обяснява с горивни и производствени процеси. Към 31.12.2011 г. нивата на контролираните основни показатели за КАВ, с изключение на показател ФПЧ, са под установените норми за опазване на човешкото здраве. Не са отчетени превишения на ПДК на серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид и озон. Има тенденция към намаляване на озоноразрушаващия потенциал на съдържаните и използвани вещества. Положителна тенденция е стабилното намаляване на концентрациите на серен диоксид и запазването на сравнително ниски стойности на азотен диоксид. Въз основа на направените оценки в актуализираните общински програми за КАВ са формулирани мерки за намаление на нивата на праховите частици, оформени в планове за действие, обсъдени и одобрени от програмните съвети към общините.

Почвите са национално богатство, ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс и опазването им е приоритет и задължение на всеки един от нас.

Съдържанието на тежки метали в почвата на територията, контролирана от РИОСВ – Плевен е под максимално допустимите концентрации (МДК). Няма информация за замърсяване на почвите с разрешени продукти за растителна защита. Съдържанието на устойчивите органични замърсители (полициклични ароматни въглеводороди и полихлорирани бифенили) е под МДК и не са констатирани

проблеми относно засоляване и вкисляване на почвите.

На територията на област Враца не са установени превишения на пределно допустимите концентрации (ПДК) от извършените анализи на взетите почвени проби. Поради настъпилите промени в икономиката и селското стопанство и засиления контрол върху малкото останали работещите промишлени производства, се забелязва тенденция на намаляване на натоварването на почвите с тежки метали и арсен.

Не са констатирани замърсявания на почвите с пестициди и няма проведени дейности на територията на РИОСВ - Враца по предотвратяване на почвена ерозия. Засоляване на почвите не се наблюдава. Данните от наблюденията от извършения мониторинг свидетелстват за очертаване на трайна тенденция на вкисляване на почвите, в следствие тяхното повърхностно преовлажняване.

Намалено е замърсяването на почвите от нерегламентирано изхвърляне на битови отпадъци и е подобрена чистотата на населените места в региона. При извършване на проверки по отношение на замърсяване на почвите с торов отпад се забелязва намаляване броя на такива случаи, вследствие привеждането на животновъдните стопанства съгласно изискванията на законодателството.

Резултат от контролната дейност на РИОСВ – Монтана по отношение опазването на почвите от замърсяване и увреждане е положителен. Производствените дейности също се извършват по начин, който не позволява засоляване, вкисляване и замърсяване на почвите с вредни вещества. Ограниченото ползване на пестициди и торове в земеделието, програмите за екологично земеделие и животновъдство, управлението на оборския тор /като основно изискване за добрите земеделски практики/ водят до ефективно опазване на почвите от замърсяване.

Водоснабдяването за питейно-битови нужди в Северозападния район се осъществява от подземни води от терасата на р. Дунав и преминаващите през района реки, каптажи на изворни води, водохващания в горното течение на реките.

Най-голяма водоснабдителна система в западната част на СЗР е “ВС Среченска бара”, която осигурява вода на градовете Монтана, Берковица и Вършец от област Монтана, останалите селища се водоснабдяват от водоизточници на подземни води. Област Видин се водоснабдява преобладаващо помпажно от подземни води. Няма изградена пречиствателна станция за питейни води (ПСПВ). Водоснабдяването в

област Враца се извършва гравитачно и помпажно. За областите Плевен и Ловеч основен източник на вода за питейно-битово водоснабдяване са река Осъм и река Вит. Основна водоснабдителна група е системата “Черни Осъм”. В процес на изграждане е ПСПВ “Черни Осъм” с проектен капацитет 3000 л./сек.

Всички населени места са водоснабдени, но голяма част от мрежата е остаряла и амортизирана, изградена предимно от съдържащите азбест етернитови тръби. Относителният дял на водоснабденото население за СЗР е 99,4%, при средна стойност за страната 99,2%. С режим на водоподаване е 15,7% от населението. Вътрешно-регионалните различия в дела на водоснабденото население са незначителни. Най-нисък е дялът в област Монтана - 98,1 до 100% в област Плевен. Най-висок е дялът на населените места с режим на водоподаване в области Ловеч - 1,5% и Плевен - 47,0%.

Таблица 9. Дял на населението, обхванато от ВиК и ПСОВ – 2011 г. , НСИ

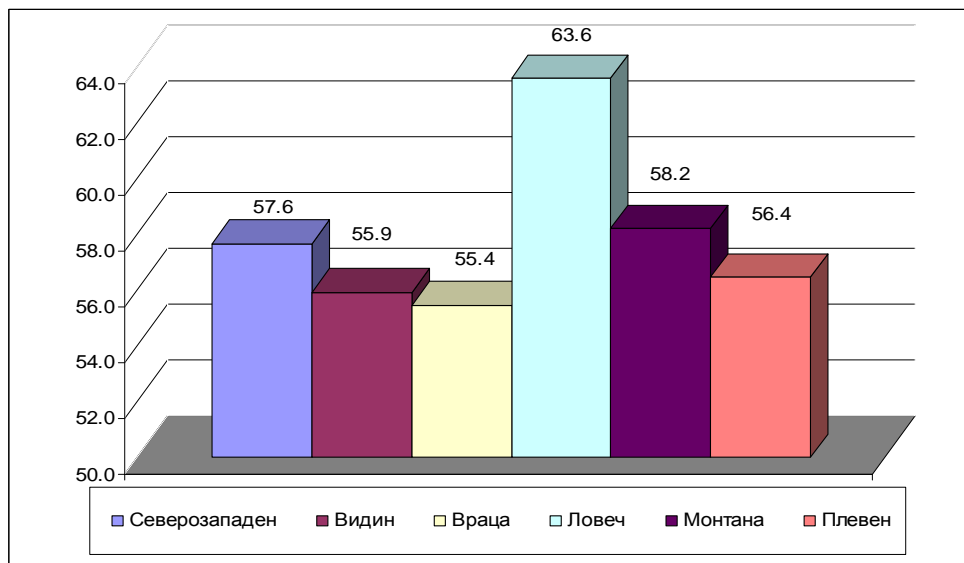
Статистически райони/Области	Обществено водоснабдяване		Население на режим на водоснабдяване		ПСОВ		Обществена канализация	
	2007	2011	2007	2011	2007	2011	2007	2011
Общо за страната	99,0	99,2	6,3	3,0	42,2	55,7	69,7	74,0
Северозападен	99,2	99,4	4,5	15,7	22,2	32,9	52,3	57,6
Видин	98,5	99,0	0	0,5	0	0,0	49,7	55,9
Враца	99,5	99,6	0	1,1	30,5	32,4	53,6	55,4
Ловеч	99,4	99,6	2,6	1,5	14,3	40,9	44,3	63,6
Монтана	97,3	98,1	2,9	1,1	4,1	33,9	56,8	58,2
Плевен	100	100,0	11,1	47,0	38,8	41,0	54,2	56,4
Северен централен	99,2	99,8	4,2	4,2	24,7	46,2	60,2	63,6
Североизточен	99,9	99,9	7,9	1,1	60,6	69,4	71,1	73,4
Югоизточен	99,7	99,8	16,7	0,8	37,8	53,2	66,2	71,3
Югозападен	98,9	99,1	4,3	0,8	66,7	73,7	86,0	88,2
Южен централен	97,6	97,9	2,6	0,9	22,7	41,2	65,1	71,3

Налице е изоставане в изграждането на канализационни мрежи. През 2011 г. само 74,0% от населението е обхванато от канализационни мрежи, като 55,7% от него е обслужено с ПСОВ. Приблизително 95% от градовете в страната имат изградени канализационни мрежи, но по отношение на селата този дял е едва 9%.

Наблюдават се големи междурегионални различия в дела на населението, обслужвано от канализационна мрежа. С най-голяма степен на изграденост са канализационните мрежи в Югозападен район, където те обслужват 88,2% от населението на района, а с най-ниска степен - в Северозападен район – 57,6%.

Областите Ловеч и Монтана съответно с 63,6% и 58,2%, и са водещи по дял на населението, свързано с обществена канализация. Областите Плевен, Видин и Враца са с показатели под средните за СЗР – 56,4%, 55,9% и 55,4%. За периода 2007-2011 г., канализационната мрежа е претърпяла минимално развитие, увеличението на обхванатото население е незначително – (4,5%).

Фигура 28. Дял на население, свързано с канализационни мрежи, 2011 г., НСИ

По данни на НСИ за 2010 г. в страната съществуват 79 селищни пречиствателни станции за отпадни води (СПСОВ). През 2011 г. най-висок е процентът на населението, обслужвано от ПСОВ в Югозападния район (73,7%), а най-нисък – в Северозападния район – 32,9%. Относителният дял на обслуженото с ПСОВ население в СЗР нараства от 22,2% до 32,9%, като районът продължава да бъде под средната стойност за страната – 55,7%. Най-висок дял на обслужено население имат областите Плевен и Ловеч, като за област Ловеч показателят нараства от 14,3% през 2007 г. до 40,9% през 2011 г. В област Монтана делът на обслуженото население нараства от 4,1% през 2007 г. до 33,9% през 2011 г. В област Видин няма ПСОВ, като се прилагат само механични методи за пречистване на отпадъчните води.

Основните проблеми в СЗР са свързани с достъпа на всички населени места до питейна вода с нужните качества, и недостатъчната степен на развитие на канализационни мрежи в тях и особено с високата амортизираност на водопроводните мрежи, което води до изключително високи загуби на вода.

Относителният дял на загубите при преноса на вода в СЗР (57,9%) са почти колкото средните за страната (57,6%) и в това отношение районът се нарежда пред повечето райони, като само ЮЦР и ЮЗР са с по-малки загуби при преноса. С оглед намаляването загубите на вода е необходимо да се реконструират магистралните водопроводи и разпределителната водопроводна мрежа.

Таблица 10. Събиране, пречистване и доставяне на води през 2010 г. (млн. куб. м/год.)

Статистически райони/ области	Подадена вода	Доставена вода			в това число за:		Загуби при транспорт на водата	Дял на загубите при транспорт на водата
			в т.ч. питейна					
			Общо	в т.ч. третирана в ПСПВ				
Общо за страната	1688,92	715,91	363,11	149,83	264,35	280,73	973,01	57,6
Северозападен	96,93	40,83	37,77	11,46	28,57	0,74	56,10	57,9
Видин	7,67	3,81	3,81	0,00	3,14	0,00	3,86	50,3
Враца	27,63	9,74	9,06	8,29	6,30	0,38	17,89	64,7
Ловеч	15,41	6,62	6,62	0,45	4,57	0,00	8,79	57,0
Монтана	16,06	5,94	5,83	2,72	4,70	0,08	10,12	63,0
Плевен	30,15	14,71	12,45	0,00	9,86	0,28	15,45	51,2
Северен централен	135,41	40,37	39,94	13,84	29,14	0,36	95,05	70,2
Североизточен	224,14	89,66	43,22	15,23	28,80	3,06	134,48	60,0
Югоизточен	330,99	104,60	56,08	28,69	36,81	43,97	226,38	68,4
Югозападен	318,27	141,85	123,87	68,45	93,49	2,30	176,42	55,4
Южен централен	583,18	298,61	62,24	12,16	47,55	230,31	284,57	48,8

Източник: НСИ

За периода 2007-2010 г. количеството на отведените от ПСОВ отпадъчни води нараства от 41,06 млн. куб м./год. до 51,60 млн. куб м./год., но също така нараства и количеството на отведените без пречистване отпадъчни води- от 23,1 до 27,9 млн. куб м./год.

Таблица 11. Пречистване на отпадъчните води, 2010 г.

Статистически райони и области	ПСОВ брой		Свързани селища брой		Отн. дял на населението обслужвано от ПСОВ, %		Отпадъчни води, отведени без пречистване млн. куб м/год.		Отпадъчни води, отведени от ПСОВ млн. куб м /годишно	
	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010
България	62	79	79	102	42,2	47,6	235,57	201,03	498,92	544,48
Северозападен	4	5	5	7	22,2	32	23,21	27,88	41,06	51,6
Видин	0	0	0	0	0	0	2,23	9,4	2,93	0,04
Враца	1	1	1	1	30,5	31	4,5	7,3	16	14,1
Ловеч	1	2	1	2	14,3	40,2	9,05	6,27	2,41	8,14
Монтана	1	1	1	2	4,1	33,3	3,78	3	1,58	11,38

Статистически райони и области	СПСОВ брой		Свързани селища брой		Отн. дял на населението обслужвано от СПСОВ, %		Отпадъчни води, отведени без пречистване млн. куб м/год.		Отпадъчни води, отведени от ПСОВ млн. куб м /годишно	
	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010
Плевен	1	1	2	2	38,8	39,6	3,65	1,91	18,15	17,94
Северен централен	8	9	9	10	24,7	27,5	36,4	45,07	60,21	60,24
Североизточен	18	19	27	29	60,6	63,3	26,3	26,31	54,06	60,01
Югоизточен	16	19	19	22	37,8	39,1	25,76	27,07	68,41	71,21
Югозападен	13	16	16	22	66,7	71,4	33,73	29,84	183,49	198,02
Южен централен	3	11	3	12	22,7	31,9	90,18	44,85	91,68	103,4

Източник: НСИ

Отпадъчните води на гр. Плевен и промишлената зона на гр. Д.Митрополия се пречистват в ПСОВ с. Божурица. Станцията е с механично и биологично стъпало. Съоръженията са в лошо техническо състояние – нуждаят се от реконструкция. Канализационната система на гр.Плевен е смесен тип. Поради малката проводимост на канализацията в централната градска част на Плевен, през отливните канали на някои дъждопреливници се изливат битови води в р. Тученица. Необходима е реконструкция на канализационната мрежа в югозападната част на града.

В средното течение на р.Осъм работи ПСОВ Ловеч. Станцията е с механично и биологично стъпало, с добър ефект на пречистване. Община Ловеч има инвестиционен проект за подобряване на В и К системата на гр.Ловеч. В периода 2007-2010 г. в област Ловеч се изгражда още една селищна пречиствателна станция за отпадъчни води, а броят на свързаните селища нараства от 5 до 7.

Отпадъчните води от гр. Троян се пречистват в пречиствателна станция с механично и биологично стъпало. Има съоръжения за отстраняване на азот и фосфор. СПСОВ „Троян, II-ри етап – биологично стъпало” е открита официално през юни 2011г.

Отпадъчните води от централната градска част на гр. Априлци, след ПСБОВ (пречиствателно съоръжение за битови отпадъчни води) се заустват в р. Видима. Съоръжението е за механично и биологично пречистване.

Селищните канализационни системи без ПСОВ на населените места с население над 10000 е.ж. на гр. Червен бряг, гр. Белене, гр. Левски, гр. Кнежа, гр. Тетевен, гр. Луковит, както и тези с население между 2000 и 10000 е.ж. - гр. Летница, гр. Угърчин, гр. Ябланица, са зауствени в преминаващите реки.

В област Враца има изградена и действаща една ГПСОВ в гр. Враца, която е стара, неефективна и с недостатъчен капацитет.

В област Монтана Градската пречиствателна станция с капацитет от близо 18 000 куб. метра пречистена вода за денонощие напълно задоволява нуждите на гр. Монтана. Други по-големи промишлени центрове са градовете Видин, Лом, Берковица, Белоградчик и Кула, като всички са с изградени смесени канализационни системи с отпадъчни и дъждовни води, заустени във водоприемниците без пречистване. Единствено в гр. Вършец функционира градска пречиствателна станция, но тя се нуждае от основен ремонт и реконструкция. Градовете Видин и Лом заустват в р. Дунав градските си канализационни колектори чрез канални помпени станции.

- **Управление на отпадъците**

Относителният дял на обслуженото население от системи за организирано събиране на отпадъците в СЗ район нараства чувствително от 90,6% през 2007 г. до 99,4% през 2011 г. , в т.ч. областите Враца, Монтана и Плевен - 100% и област Ловеч - 99,8%. Област Видин е с най-малък дял на обслужено население - 95,7% през 2011 г.

Таблица 12. Битови отпадъци към 31.12.2011 г.

Статистически райони и области	Общо образувани битови отпадъци хил. т		Дял на обслужваното население от системи за събиране на отпадъците - %		Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население - кг/чов./г.		Депа за битови отпадъци - брой	
	2007	2011	2007	2011	2007	2011	2007	2011
България	3314	2753	92,5	98,9	420	376	435	164
Северозападен	435	328	90,6	99,4	453	392	97	26
Видин	65	34	81,0	95,7	527	337	49	5
Враца	85	37	86,2	100,0	350	200	8	3
Ловеч	62	109	99,4	99,8	399	781	7	7
Монтана	56	37	91,9	100,0	347	252	14	1
Плевен	167	112	91,9	100,0	581	418	19	10
Северен централен	445	344	86,2	99,7	426	403	122	20
Североизточен	490	328	87,4	98,8	478	342	31	21
Югоизточен	537	417	88,0	97,3	481	392	53	29
Югозападен	507	790	98,5	99,3	235	370	42	40
Южен централен	901	545	95,9	98,8	585	372	90	28

Източник: НСИ

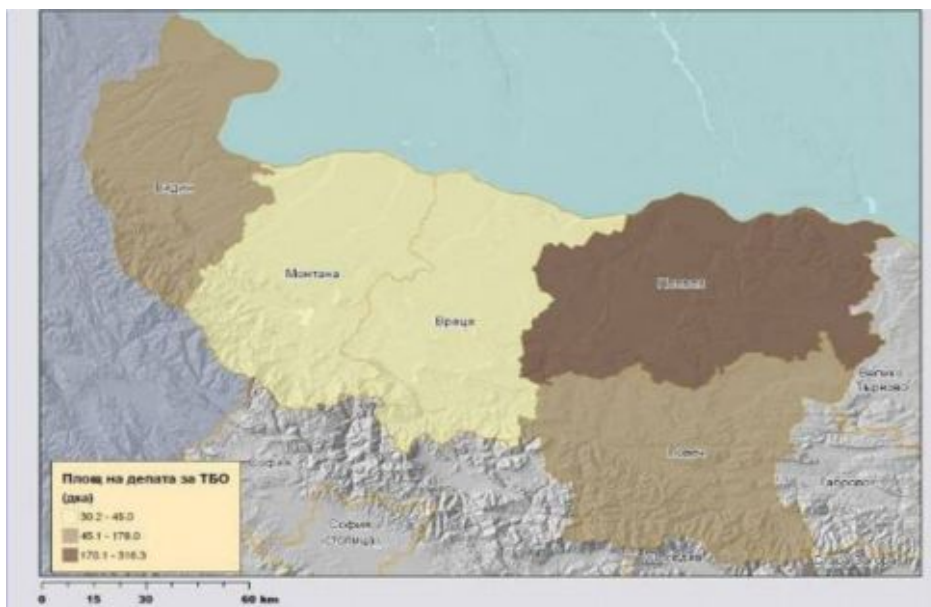
В експлоатация е Регионално депо Монтана (за битови и неопасни производствени отпадъци), което обслужва общини Монтана, Бойчиновци, Берковица, Лом, Чипровци, Георги Дамяново, Брусарци, Медковец, Вършец, Якимово, Вълчедръм и Криводол (област Враца).

В експлоатация са също Регионално депо за неопасни отпадъци Враца- Мездра, което обслужва общини Враца и Мездра и Регионално депо за неопасни отпадъци Оряхово, което обслужва общини Оряхово, Козлодуй, Хайредин, Борован, Бяла Слатина, Мизия и Кнежа /област Плевен/.

В три Регионални сдружения за изпълнение на проектите “Подготовка на мерки за управление на отпадъците” за региони Плевен, Левски и Луковит са обединени 13 общини от територията на РИОСВ Плевен. В област Ловеч през месец май 2011 г. е въведено в експлоатация ново Регионално депо за общините Ловеч, Летница и Угърчин, а експлоатацията на съществуващите общински депа е преустановена.

През 2011 г. количеството на битовите отпадъци в СЗР намалява до 328 хил. тона, което е 75% от количеството през 2007 г. Намалява и броят на депата за битови отпадъци и през 2011 г. те са вече около една четвърт от тези през 2007 г, като най-драстично е намалението в област Видин, където депата от 49 броя се свеждат до 5 броя. Най-много депа функционират в област Плевен – 10, а най-малко в област Монтана – 1.

Фигура 29. Площ на депата за ТБО по области

Източник: НСИ

През 2011 г. не са открити нерегламентирани сметища на територията на областите Плевен и Ловеч.

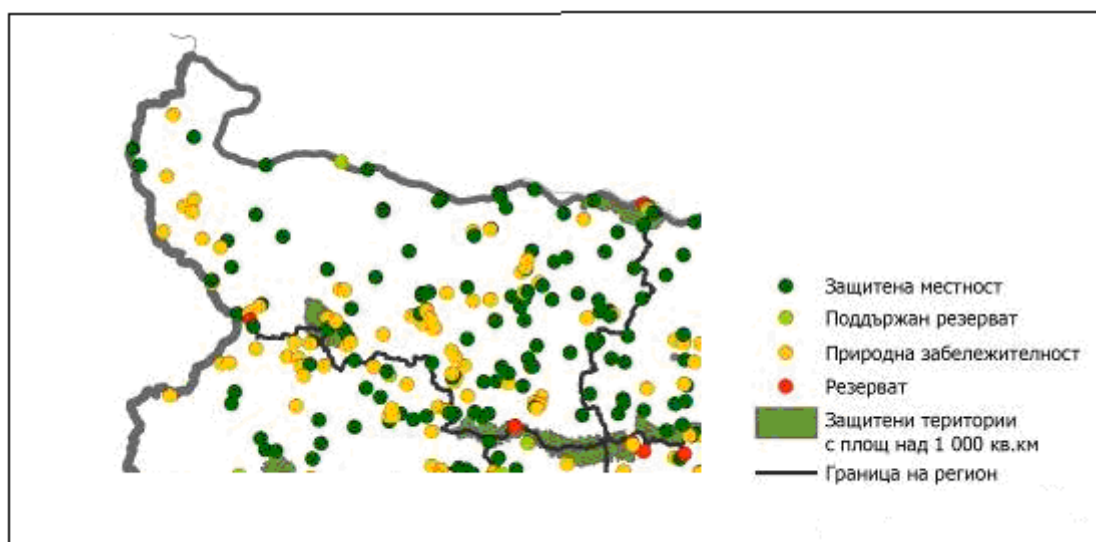
Като цяло районът продължава да се нуждае от подобряване на системата

за събиране на отпадъците и въвеждане на по-ефективна система за управление на отпадъците в ограничен брой регионални депа.

- **Опазване на биоразнообразието**

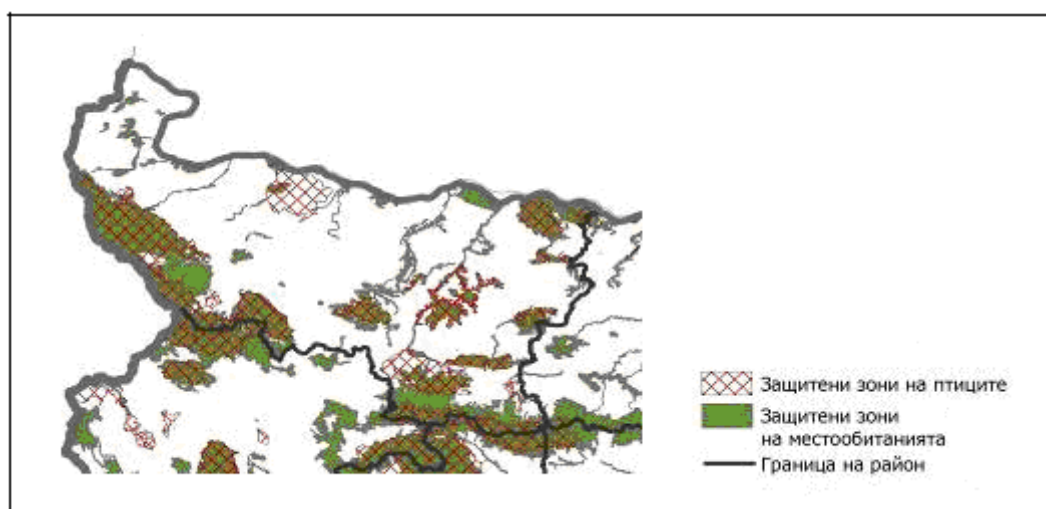
Биоразнообразието е основен природен капитал на България. В края на 2010 г. броят на защитените територии (ЗТ) е 953 с обща площ 582 458 ха (5,2% от територията на страната). Разпределението по региони на природно защитените територии показва следните особености: Най-висок е техният дял в ЮЗР - 9%. Следват три региона с близък дял – Северозападен с 6%, ЮЦР с 5,5% и ЮИР с 5,4%. С най-малко участие на ЗТ се открояват Северен централен – 2% и Североизточен район – 1,1%.

Фигура 30. Защитени територии според Закона за защитените територии

Източник: НСРР 2012 - 2022 г.

Фигура 31. Защитени територии от мрежата на Натура 2000

Източник: НСРР 2012-2022 г.

Делът на защитените зони по Натура 2000 в България е около 2 пъти над средноевропейското ниво - 18%. Защитените зони по Натура 2000 имат най-голям дял в ЮЦР – 44,5% и в ЮЗР - 39,5%. Приблизително еднакъв е делът им в ЮИР – 32,2% и в Северозападния район – **31,3%**, а най-малко са в СИР -26,5% и в СЦР – 21,5%. Причините за по-голямата територия на ЗЗ в районите от Южна България следва да се търсят в по-запазените екосистеми и по-високата степен на биоразнообразието.

Природно защитените територии, включително тези по Натура 2000, са разположени най-вече в горските планински територии. В района попада голяма част от националния парк “Централен Балкан” с природните резервати „Царичина”, „Боатин”, „Стенето”, „Северен Джендем” и др. и едни от най-забележителните природни феномени – Белоградчишките скали и пещерата “Магура”.

Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти) - 9,36%, при средна стойност на национално ниво 5,03%. Водеща е област Враца – 6,26%, следвана от областите Плевен – 6,01%, Монтана – 4,68% и Видин – 4,16%. Най-малко антропогенно натоварени площи са за област Ловеч – 4,04%.

Съотношението между горските, земеделските и урбанизираните територии е както следва: относителният дял между земеделските, горските и урбанизираните територии на територията на страната е 51,68%, 42,31% и 5,02%, като за Северозападен район делът в процентно съотношение е съответно 65,06%, 28,38% и 5,22%. Делът на земеделските земи по области е: Плевен – 81,18%, Враца – 70,75%, Видин – 63,00%, Монтана – 62,42% и най – малък е делът на област Ловеч – 45,75%. С най-голям относителен дял на горските територии е област Ловеч – 49,98%, следвана от областите Монтана – 31,18%, Видин – 31,14%, Враца – 21,71% и Плевен с 10,39%.

С най-голям дял урбанизирани територии в Северозападен район е област Враца 6,32% и Плевен 6,26%. Областите Монтана, Вадин и Ловеч са съответно с дял 4,92%, 4,33% и 4,00%.

I.3.6. ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА И ДОСТЪПНОСТ

- **Пътна мрежа и обслужване**

Общата дължина на пътната мрежа в СЗР е 6 291 км, като 3 392 км от тях са пътища от Републиканската пътна мрежа (РПМ), а останалите 2 899 км са общински

пътища. РПМ на територията на района включва 7 км автомагистрала, 387 км пътища I клас, 767 км пътища II и 2 231 км пътища III клас.

Делът на пътищата с национално и международно значение – автомагистрала и пътища I-ви клас е съответно 0,2% и 11,4%, по-нисък от средните стойности за страната. Районът преобладаващо се обслужва от регионална пътна мрежа (88,4%).

През територията на района преминава **европейски транспортен коридор № 4**, а по северната му граница река Дунав – **транспортен коридор № 7**. Транспортен коридор № 4 няма добра изграденост и технически параметри в територията на района. Необходими са усилия за подобряване на състоянието му, предвид изграждането на моста над р. Дунав при Видин.

Най-голямо значение за интегрирането на района в националната и европейска пътна мрежа имат пътищата с европейска категоризация: първокласен път Е-79 по направление на Трансевропейския коридор №4 „Видин- *Монтана-Враца* -София-Кулата”, първокласен път Е-772 „София-Ябланица-Севлиево-Велико Търново-Търговище-Шумен-Варна” и първокласен път Е-83 „София-Плевен-Бяла-Русе”.

Гъстотата на пътищата от висок клас е 0,021 км/кв. км и е най-ниска между районите от ниво 2. За отделните области тя варира от 0,014 (област Монтана) до 0,027 км/кв. км (област Ловеч). Като цяло тя е по-ниска от средната за страната (0,033), което определя, че към настоящия момент транспортното обслужване на СЗР е на по-ниско ниво спрямо останалите райони. Гъстотата на пътищата с регионално значение варира от 0,149 до 0,177 км/кв. км, като средната им гъстота (0,157) е над средната за страната (0,145).

Таблица 13. Дължина на републиканската пътна мрежа към 31.12.2011 г.

Райони, области	Обща дължина в км					Отн. дял от общата дължина, %			
	Общо	Автомагистрала	Първокласни	Второкласни	Третокласни	Автомагистрала	Първокласни	Второкласни	Третокласни
България	19512	458	2970	4030	12054	2,34	15,22	20,65	20,65
Северозападен	3392	7	387	767	2231	0,2	11,4	22,6	65,8
Видин	611	-	74	91	446	-	12,11	14,89	73
Враца	637	-	59	231	347	-	9,26	36,26	54,47
Ловеч	748	7	106	78	557	0,94	14,17	10,43	74,47
Монтана	605	-	52	162	391	-	8,62	26,87	64,51
Плевен	791	-	96	205	490	-	12,14	25,92	61,95

Източник: НСИ

По-слабо развита е пътната мрежа в областите Монтана и Враца, където гъстотата на пътната мрежа с национално значение е около два пъти по-ниска от средната за страната, а тази с регионално значение е с гъстота близка до средната за района. С най-висока гъстота на националната пътна мрежа в СЗР са областите Ловеч и Видин, но тя е по-ниска от средната за страната.

Като цяло за района определяща роля за транспортното обслужване и осигуряването на достъп до населените места в областите имат пътищата втори и трети клас, което определя необходимостта от цялостно подобряване на експлоатационното им състояние и параметри.

- **Железопътна мрежа и обслужване**

Железопътната мрежа е втора по значение и важност за осигуряване на транспортен достъп и обслужване на населението. Общата дължина на изградените и функциониращи ж.п. линии на територията на района е 644 км, които съставляват 15.7% от ж.п. мрежата на страната. Гъстотата на изградената ж.п. мрежа е 33.67 км/ 1000 кв. км, по-ниска от средната стойност за страната – 36.66 км/ 1000 кв. км. , а след влизане в експлоатация на Дунав мост 2, който е с комбинирано предназначение, натовареността на ж.п мрежата ще се увеличи.

Таблица 14. Железопътна мрежа към 31.12.2011 г.

Райони, области	Обща дължина на ж.п. линиите	Двойни ж.п. линии		Електрифицирани ж.п. линии		Гъстота на ж.п. мрежата км/1000 кв. км
		км	%	км	%	
България	4 072	977	24,0	2 863	70,3	36,66
Северозападен	642	191	29,8	432	67,3	33,67
Видин	101	-	0	80	79,2	33,31
Враца	112	66	58,9	112	100	30,95
Ловеч	108	9	8,3	9	8,3	26,16
Монтана	115	-	0	115	100	31,64
Плевен	206	116	56,3	116	56,3	44,28

Източник: НСИ

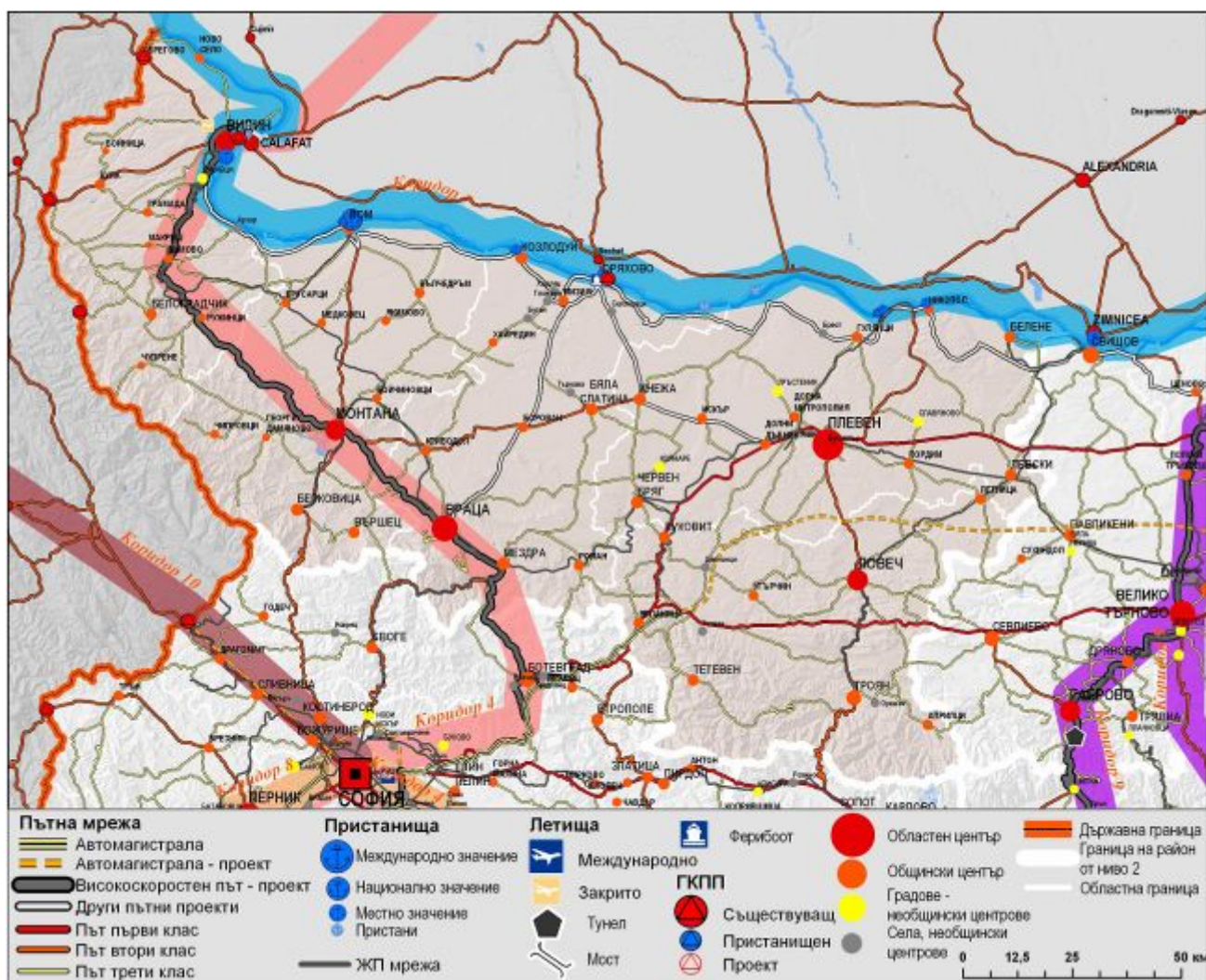
Основните железопътни линии, обслужващи територията на Северозападния район са - II главна ж.п. линия „София-Мездра-Горна Оряховица-Варна”, включена в Европейското споразумение за главните международни ж.п. линии (AGC) и VII главна ж.п. линия „Видин-Мездра-София-Кулата”, включена в Европейското споразумение за най-важните линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти (AGTC). Двете ж.п. линии, заедно с V главна ж.п. линия *София-Кулата*, формират

трасето на Приоритетна ос №22 от Трансевропейската транспортна мрежа на българска територия по направлението на Трансевропейския транспортен коридор №4.

Важна роля за развитието на района имат и второстепенните жп линии „Брусарци-Лом“, „Бойчиновци-Берковица“, „Ясен-Черквица“, „Левски-Свищов“ и „Левски-Троян“.

В настоящия момент незадоволителното състояние на ж.п. гарите, ниските скорости на движение на влаковете и лошото състояние на подвижния състав са главна причина за отлива на пътниците от железопътния транспорт. В този контекст е важно да се стимулира и направи по-атрактивен железопътния транспорт в района с цел опазване на природната среда и ограничаване на замърсяванията от автомобилния транспорт.

Фигура 32. Транспортна инфраструктура в СЗР

- **Воден транспорт**

Водният транспорт по транспортен коридор № 7, река Дунав, се обслужва в пристанищата Видин, Лом и Оряхово, но няма онова значително влияние за икономиката на района, каквото е в състояние да предложи. Пристанище Лом е второто по големина дунавско пристанище в България, като изградената инфраструктура осигурява най-късата директна сухоземна връзка Лом – Солун. Пристанище Видин експлоатира четири пристанищни терминала, вкл. ферибота Видин – Калафат. И двете пристанища попадат в приоритетните инфраструктурни направления на българска територия за развитието на международни комбинирани превози. Необходими са сериозни действия за използване на техния потенциал, вкл. и чрез реализиране на бъдещи проекти в изпълнение на **Дунавската стратегия на ЕС**. Независимо от силно ограничената дейност на речния транспорт в момента, пристанищната инфраструктура е с висок работен капацитет и добър потенциал за обслужване, въпреки че част от пристанищните съоръжения не са в добро техническо състояние и влошени технологични възможности.

Модернизирането на ж.п. линията Видин – Мездра – София, изграждането на скоростен път Видин–София, както и развитието на пристанищата като мултимодални логистични центрове, ще осигури провеждането на мултимодални превози с положително влияние върху бъдещото икономическо развитие на СЗР.

Другото важно за района транспортно направление - в посока запад-изток, също се нуждае от развитие на транспортната инфраструктура, с оглед повишаване възможностите както за териториално, така и икономическо и социално сближаване. Доизграждането на АМ “Хемус” ще допринесе за това, а подобряването на транспортните връзки от автомагистралата към Дунавските пристанища ще създаде условия за по-пълно и ефективно използване на местния потенциал за развитие.

Северната граница на Северозападния район съвпада с река Дунав - единствената плавателна река у нас. Транспортният потенциал на реката е огромен, особено след изграждането на канала „Рейн-Майн-Дунав”. Водният път на река Дунав е един от Трансевропейските транспортни коридори - №7, които имат важна роля за интеграцията на регионите от Югоизточна Европа в единния пазар на ЕС.

I.3.7. ЗАЕТОСТ И ТРУДОВА МОБИЛНОСТ

За периода 2008-2011 г. заетостта в СЗР бележи тенденция на намаляване. Абсолютният брой на заетите намалява от 359,3 хил. (2008 г.) на 299,4 хил. д., което е спад от 16,7%. Това е най-високият спад в заетостта, отбелязан от районите от ниво 2, което свидетелства за силната уязвимост на СЗР пред въздействието на икономическата криза и в известна степен отразява гъвкавостта и адекватността на провежданите политики за омекотяване влиянието на кризата. България има одобрена национална цел в изпълнение на стратегия „Европа 2020“ за достигане ниво на заетост до 2020 г. до 76 %.

Таблица 15. Динамика в броя на заетите лица и на коефициента на заетост в СЗ район – по области, за периода 2007-2011 г.

Район,	Показатели по години (хил. д.)					Показатели по години (хил. д.)				
области	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Брой заети лица						Безработни лица (брой)				
Северозападен	345,5	359,3	341,3	313,7	299,4	53967	43140	48744	60317	55342
Област Видин	37,7	38,7	35,3	33,2	31,3	7927	6021	6536	8306	7220
Област Враца	75,2	76,0	72,7	67,9	67,2	12023	9760	10042	13187	12926
Област Ловеч	65,2	64,7	63,5	57,2	51,8	7787	6316	8372	9821	8623
Област Монтана	58,0	61,2	59,2	55,1	50,7	11749	9156	10033	12297	11637
Област Плевен	109,4	118,8	110,6	100,3	98,4	14480	11887	13761	16706	14936
Коефициент на заетост на населението на 15-64 навършени години (%)						Равнище на безработица (%)				
България	58.6	64.00	62.60	59.7	58.5	6.9	5.6	6.8	10.2	11,2
Северозападен		59.30	57.50	53.8	53.0	9.0	7.1	8.0	11.0	12,5
Област Видин	51,70	54,80	50,80	48,70	47,3	13.4	12.9	13.0	13.1	20,3
Област Враца	55,80	57,50	56,10	53,10	53,7	10.0	9.0	7.9	8.6	8,8
Област Ловеч	66,70	64,80	64,70	59,80	55,4	7.6	(3.9)	(3.0)	8.0	11,5
Област Монтана	54,70	58,20	58,70	55,40	52,0	10.9	8.5	10.1	12.2	13,5
Област Плевен	56,50	59,80	56,70	52,40	54,0	6.2	4.7	8.1	12.8	12,0

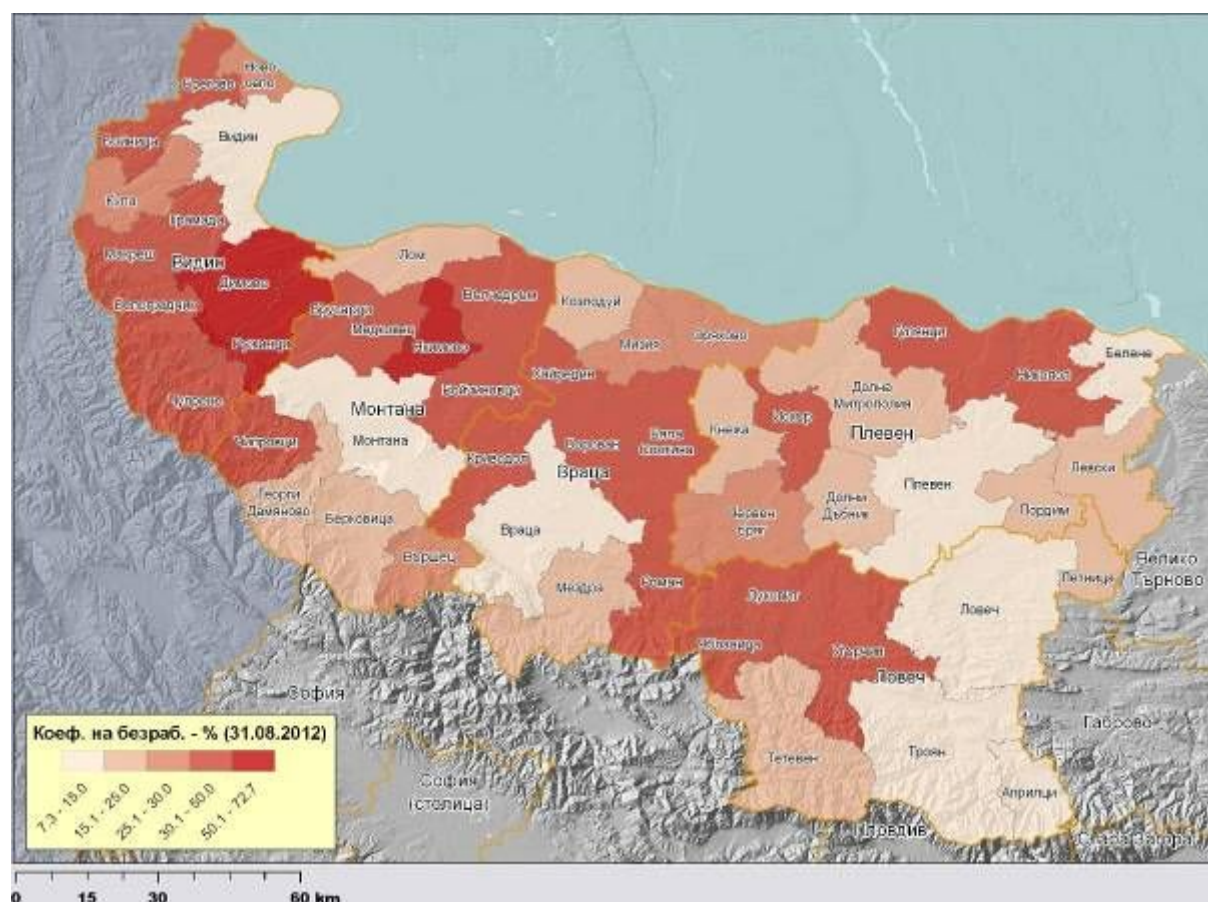
Източник: НСИ и АЗ

Най-голям спад в броя на заетите лица за разглеждания период има в област Ловеч – 19,9%, следвана от областите Видин, Монтана и Плевен (19,1%, 17,2%, 17,2%), а най-малък – 11,6% - в област Враца. Коефициентът на заетост е с ясно очертана тенденция на намаляване. Данните за 2011 г. показват, че коефициентът за заетост средно за СЗР е 53%, като в отделните области той варира от 47,3% (Видин) до 55,4% (Ловеч). СЗР е с най-нисък коефициент на заетост за 2011 г. и е в много неблагоприятна ситуация по отношение на коефициента на заетост средно за ЕС - 68,6%.

В периода след 2008 и 2009 г. с развитието на икономическата криза се очерта спад в производството, нарастна броят на фалитите на фирми, което в крайна сметка формира тенденция на **нарастване на безработицата**. За посочения период броят на фалиралите предприятия нараства от 116 (2007 г.) на 250 (2010 г.), като този процес е валиден за всичките 5 области в района. В същото време новоразкритите фирми са основно без наети лица.

Като резултат от намаляване на броя на заетите лица и на коефициента на заетост в СЗР се наблюдава тенденция на **нарастване както на броя на регистрираните безработни лица, така и на коефициента на безработица**. За периода 2007-2011 г. броят на безработните в региона е нараснал с 1375 д. Известно минимално намаление в броя на регистрираните безработни се наблюдава в области Видин и Монтана. В останалите три области е налице обратен процес – на нарастване на броя на безработните (Таблица 15).

Фигура 33. Коефициент на безработица по общини в СЗР към 31.08.2012 г.

Източник: Агенция по заетостта

Позиционирането на СЗР по отношение на равнището на безработица в национален и междурегионален контекст го характеризира като един от най-проблемните региони в страната. При средно за страната равнище на безработица 11,2% към 2011 г., за СЗР този показател е 12,5%. В сравнение с останалите райони СЗР е с коефициент (равнище) на безработица 5,2 пункта по-висок от това на ЮЗР (7,3%) и с 3 пункта по-нисък от това на СИР (15,5%).

Основните изводи за трудовия пазар и безработицата в СЗР могат да бъдат формулирани по следния начин:

- Пазарът на труда в региона е критерий за недоброто състояние на регионалния социално-икономически комплекс;
- Налице е трайна тенденция на намаляване както на абсолютния брой на наетите, така и на коефициента на заетост във всички области в границите на региона;
- СЗР е с по-неблагоприятен коефициент на заетост от средния за страната и средните за останалите региони и доста под средния за ЕС и заложения в Лисабонската стратегия;
- Секторната структура на заетостта, показва, че вторичния сектор е най-силно засегнат от икономическата криза, докато първичния сектор успява за запази позициите си по отношение на броя на наетите;
- Регионът е в най-неблагоприятно положение (в сравнение със средното за страната и останалите региони) по отношение на коефициента (равнището) на безработица;
- Бавното реструктуриране на икономиката, неблагоприятните демографски тенденции и отслабвалия инвестиционен интерес към територията на района продължават да оказват отрицателно въздействие върху равнищата на безработица;
- На СЗР към 2011 г. се падат 19,6% от продължително безработните (потенциално обезкуражените) лица от общия им брой за страната. Те са 6,1% от всички безработни в региона.

I.3.8. ОБРАЗОВАНИЕ, ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ И УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Водещ приоритет на стратегията „Европа 2020“ е интелигентният растеж, а една от петте цели е подобряване на образователното равнище на населението, намаляване на дела на преждевременно напусналите училище и увеличаване на дела на населението с висше образование. Стойностите на националните цели, приети за постигане от България до 2020 г. и представени в Националната програма за реформи, са „дъл на преждевременно напусналите образователната система от 11% до 2020 г. и дял на 30-34 годишните със завършено висше образование - 36% до 2020 г.“

Сравнителните данни за образователната структура на населението по райони, показва че СЗР е с по-нисък относителен дял на високообразовано население (с висше образование) в сравнение с Югозападен, Южен централен и Североизточен райони.

Таблица 16. Образователната структура на населението в Северозападния район за периода 2011 г. (по области)

Район и области	Степени на образование					
	висше	средно	основно	начално	никога не посещавали училище	Общо лица над 7 години
Брой лица						
Северозападен	118017	365450	204619	100157	7593	795836
Видин	13247	43397	26332	11500	881	95357
Враца	26186	81887	44715	21054	1525	175367
Ловеч	20646	60629	32965	17099	1378	132717
Монтана	17068	63538	38595	19050	1115	139366
Плевен	40870	115999	62012	31454	2694	253029
Относителен дял, %						
Северозападен	14,8	45,9	25,7	12,6	1,0	100,0
Видин	13,9	45,5	27,6	12,1	0,9	100,0
Враца	14,9	46,7	25,5	12,0	0,9	100,0
Ловеч	15,6	45,7	24,8	12,9	1,0	100,0
Монтана	12,2	45,6	27,7	13,7	0,8	100,0
Плевен	16,2	45,8	24,5	12,4	1,1	100,0

Източник: НСИ

Вътрешнорегионалните различия в образователното ниво на населението в СЗР към 2011 г. показва, че те са основно в броя и дела на населението с висше образование. При среден относителен дял за района 14,8%, този относителен дял варира от 12,2% за област Монтана до 16,2% за област Плевен. Влияние за тези различия оказва степента

на развитост на отрасли от третичния сектор, в които са ангажирани висок брой лица с висше образование – отрасъл “Образование” в т.ч. и висши училища, отрасъл “Здравеопазване”, “Култура”, “Финансово посредничество”, “Държавна администрация” и др. Териториалните различия при средното и основното образование между отделните области в региона са много по-слабо изразени. Вариационният размах при дела на лицата със средно образование е твърде стеснен – от 45,5% (област Видин) до 45,8% (област Плевен) при среден за региона 45,9%. Аналогични са и различията при основното образование.

В границите на отделните области се наблюдават по-силно подчертани различия на дела на населението с по-високо образование. С нисък относителен дял на лица с висше образование (под 7%) са общини Бойница (4,8%) и Димово (6,0%) от област Видин, Борован и Криводол (5,8%) от област Враца и общини Якимово (4,8%), Бойчиновци (5,5%). С висок относителен дял (над 20%) са общини Плевен -23,0%, Ловеч – 21,2% и др. С дял над 2,0% неграмотни лица са общини основно от област Ловеч – Луковит (3,1%), Ябланица (2,9%), Угърчин (2,4%).

Според последния Списък на средищните училища в Република България за учебната 2012/2013 г. в Северозападен район те са 127 от общо 797 в списъка, като допринасят за постигане на общодостъпно, базисно знание основано на принципите на справедливост, толерантност и перспективност, повишаване качеството на образователно-възпитателния процес, насърчаване развитието на ключови компетентности, творчески способности и умения за живот, необходими на учениците в съвременното общество.

В списъка на защитените училища в Република България за учебната 2012/2013 г. в Северозападен район попадат 21 от общо 127 за страната. Това е държавно или общинско училище, което, ако бъде закрито, поне 10 ученици в задължителна училищна възраст ще пътуват на не по-малко от 20 км до най-близкото друго училище. Статут на защитено училище придобива и училище, което, ако бъде закрито, неговите ученици няма да могат да се обучават в най-близкото средищно училище поради липсата на капацитет и невъзможност да бъдат изпълнени здравно-хигиенните изисквания в него.

Районът е с най-нисък дял студенти сред шестте района от ниво 2 - едва 0,6%. Това показва неустойчивост в ръста на образователните услуги и дисбаланс в осигуреността с високопрофесионално и специализирано образование за нуждите на

една по-конкурентна регионална икономика. Висши учебни заведения има в гр. Плевен – Медицински университет и Педагогически колеж Плевен - Филиал на Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий”; в гр. Ловеч - Технически колеж – Ловеч, който е основно звено в структурата на Технически университет – Габрово, гр. Враца – Педагогически колеж - Филиал Враца на Великотърновски университет "Св. Св. Кирил и Методий" и филиал на Медицински университет София, Факултет „Авиационен” – Долна Митрополия, в структурата на Националния военен университет „В. Левски” – Велико Търново. Такива липсват в областите Видин и Монтана. Мрежата от средни професионални училища е сравнително добре изградена.

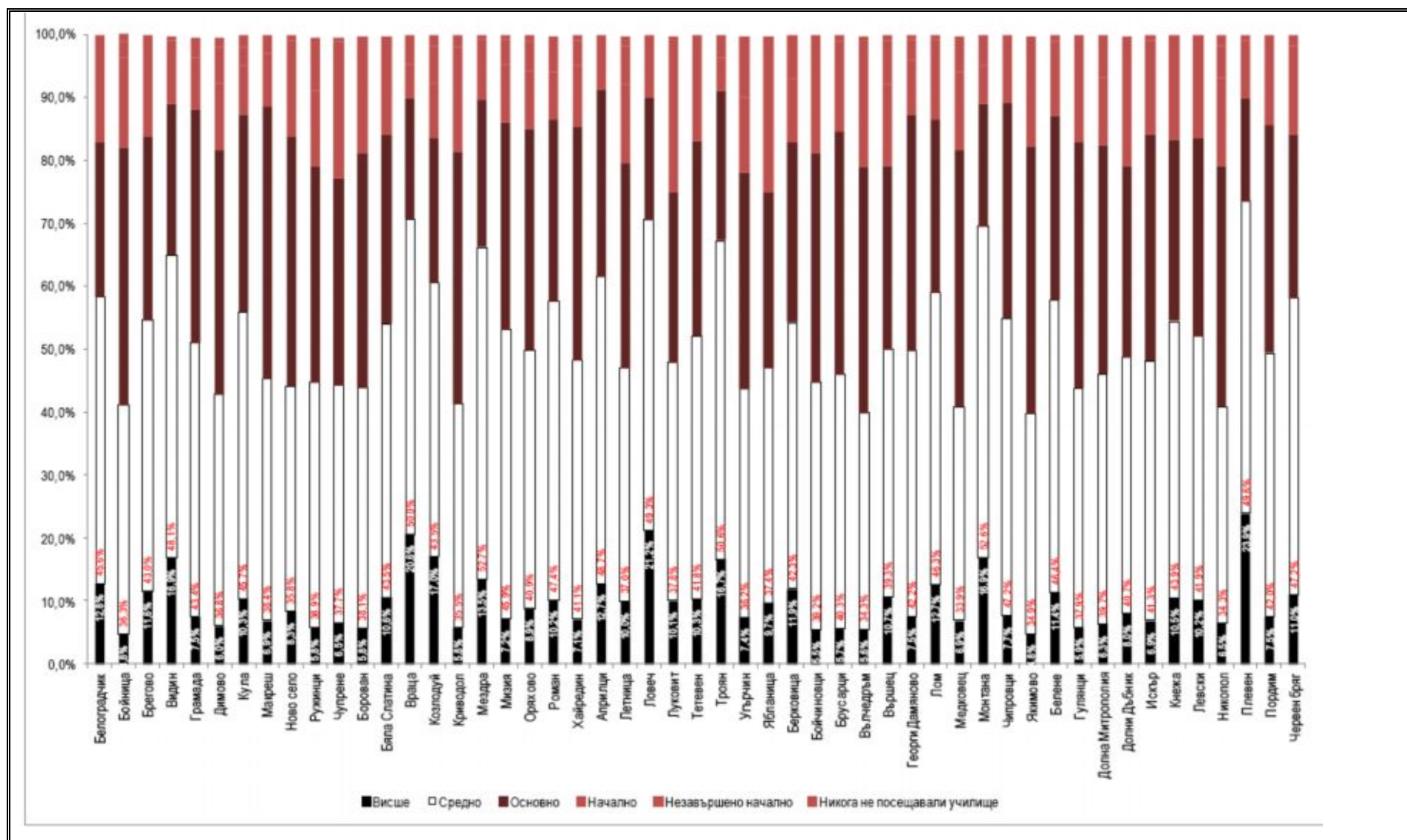
Таблица 17. Инфраструктура на общото и професионалното образование в Северозападния район – през учебната 2011/2012 г.

Регион и области	Общо образование (брой)			Професионално образование (брой)		
	училища	паралелки	ученици	училища	паралелки	ученици
ЗСР	295	3 619	56 843	199	2 266	11 368
Видин	31	409	6 185	53	508	1 092
Враца	66	884	13 377	6	79	1 546
Ловеч	50	630	9 616	9	73	1 374
Монтана	57	650	9 911	9	88	2 199
Плевен	91	1 046	17 754	24	221	5 157

Източник: НСИ

Инфраструктурата на общото и професионалното образование (брой училища) в СЗР през 2011 г. в резултат от оптимизиране на училищната мрежа е променена. Броят на общообразователните училища е намален от 365 (2007 г.) на 295 (2011 г.), а на професионалните е запазен – от 71 е редуциран на 70. През този период са закрити редица училища с маломерни паралелки и паралелки със слети класове в редица общини. С най-голям брой закрити училища за периода 2007-2011 г. са области Враца (24 училища) и Видин (18 училища), а с най-малко – област Ловеч (8 училища). Оптимизацията на училищната мрежа е резултат от намаляване на броя на учениците, като в СЗР за посочения период те са с 13 912 по-малко (общо и професионално образование).

Фигура 34. Население в СЗР според степента на завършено образование, Преброяване на населението 2011 г. (НСИ)

Един от показателите за сравнение за условията за провеждане на качествен учебен процес е средната пълняемост на паралелките. При среден показател за СЗР от 21,1 ученика/паралелка в общообразователните училища, не се наблюдават съществени различия между отделните области – тя варира от 20,4 ученика (област Монтана) до 21,3 ученика (област Плевен). При професионалните училища средната пълняемост е по-висока – 22,3 ученика/паралелка и варира от 22,2 ученика (област Видин) до 26,6 ученика (област Ловеч). Тази пълняемост е в границите на действащите нормативи.

Важен социален проблем в сферата на образованието е този за **преждевременно напусналите училище ученици**. За последните три учебни години, за които има официални статистически данни, средногодишно около 3 500 ученика преждевременно напускат училище. В сравнение с останалите региони, Северозападният район е с най-висок относителен дял на напускащите преждевременно училище от общия брой на учениците в основните училища – **за учебната 2009/2010 г. те са 11,4%, при 8,5% средно за страната**. За останалите 5 района дялът е под 10%, а за Югозападния район – 4,6%. Като резултат от провежданата политика за ограничаване на преждевременно напусналите ученици се очертава тенденция за намаляване на техния брой – от 3 835 ученика през 2007 г. на 3 261 ученика през 2010 г. Същата тенденция се очертава и при отпадналите преждевременно ученици от основните училища – съответно от 2 625 на 2 217 ученика. Изключение от тази тенденция е област Ловеч, където се наблюдава нарастване на броя на преждевременно отпадналите ученици.

Вътрешнорегионалните различия по този показател показват, че с високо ниво е област Враца – 15,5% от всички ученици от I до VIII клас отпадат преждевременно, докато в област Плевен те са 9,9%. С висок дял на отпадналите ученици от общия им брой са редица общини в границите на отделните области в СЗР – община Ново село (обл. Видин) – 13,6% отпаднали ученици от общия брой на учениците в основното образование, община Летница (обл. Ловеч – 11,2%), община Бойчиновци (обл. Монтана – 11,4%), община Искър (обл. Плевен) – 10,9% и др. Проблемът с ранното отпадане на ученици от училище е със сериозни социални измерения – освен че нараства броят на населението с ниско образование, част от тези лица попадат в кримогенна среда.

В сравнение с осигуреността на районите с висши училища, СЗР е на последно – 6-то място. В СЗР има само един университетски център с акредитирано висше училище – гр. Плевен. Тук се намира един от 4-те медицински университета в страната,

допълнен с два колежа. Броят на обучаваните студенти и колежани през учебната 2010/2011 г. е 1 672, или само 0,6% от броя им в страната.

I.3.9. СОЦИАЛНО ВКЛЮЧВАНЕ И БОРБА С БЕДНОСТТА

Намаляването на броя на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, е една от основните цели на стратегията „Европа 2020” - „Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души” и българската национална и регионална политика. Политиката за социално включване се изразява в две насоки:

- Социално подпомагане на лицата в риск и на определени категории лица с висока степен на бедност;
- Превенция на рисковите фактори за социално изключване и изолация водещи до попадане в трайно маргинализирани социално уязвими групи.

Северозападният район е с по-висок относителен дял на инвалидизираните лица (8,08%) от средния за страната (6,31%). Вътрешнорегионалните неравенства не са силно подчертани – с изключение на област Видин (6,12% лица с увреждания от общия брой на населението), в останалите области този дял варира от 7,25% (област Ловеч) до 8,80% (област Плевен). Тревожен факт е, че има увеличаване в броя на първично регистрираните лица до 16 години с определена степен на увреждания. През 2008 г. и 2009 г. за СЗР те са 3,7 на хиляда при 3,3 на хиляда средно за страната. В област Плевен лицата до 16 години с увреждания са 4,0 на хиляда, при 2,9 на хиляда за област Ловеч.

- **Социални услуги**

В сравнение с останалите райони, СЗР е с добре развита мрежа от институции за предоставяне на социални услуги. Тук се намират 18,7% от социалните заведения в страната. Вътрешнорегионалните различия също са подчертани – с най-малък брой социални обекти е област Плевен (6 обекта), а с най-висок – областите Враца (14 бр.) и Видин (14 бр.) и Монтана (15 бр.). Същите различия се наблюдават и при капацитета (брой места) в социалните институции.

Тенденцията на намаляване както на броя, така и на капацитета на обектите за социални услуги в СЗР е резултат от промяната в модела на предоставяне на тези услуги. Той се изразява в деинституционализация на системата и предоставяне на социалните услуги в обичайната среда на лицата с увреждания, в риск и др. През

последните години се преминава към разкриване на дневни домове за лица с различни видове увреждания, защитени жилища и т.н.

Следва да се отбележи, че в област Видин е много добре развита мрежата за предоставяне на социални услуги. В областта е разработена и се изпълнява Областна стратегия за развитие на социалните услуги 2010-2015 г., чиято основна цел е поетапно извеждане на децата и лицата от специализираните институции и закриването им до края на 2015 г. За тази цел се работи активно от всички заинтересовани лица в посока разкриване на нови социални услуги в среда, близка до семейната. Само през 2011 г. се отчита значително намаляване капацитета на специализираните институции за деца и лица, действащи на територията на област Видин (намален капацитет на 3 специализирани институции за възрастни – Домът за възрастни хора с деменция, с. Салаш, община Белоградчик; Домът за възрастни хора с физически увреждания, с. Балеи, община Брегово и Домът за възрастни хора с психически разстройства, с. Бориловец, община Бойница, както и на 2 специализирани институции за деца – Домовете за деца лишени от родителски грижи в гр. Белоградчик и в с. Ново село).

Социалната интеграция е насочена и към лица от ромската етническа група и по-конкретно към лицата в “училищна” възраст, тъй като е преценено че повишаването на образователното равнище на децата от този етнос е една от приоритетните мерки на политиката за тяхното интегриране.

В областите и общините от СЗР са разработени или са в процес на разработване стратегически и програмни документи за социално включване и социална интеграция на социално уязвими групи от населението.

- **БЕДНОСТ**

Линията на бедността, използвана за целите на стратегия „Европа 2020“, е относителна величина – 60% от националния/регионален медианен еквивалентен разполагаем доход. Това означава, че не се мери бедността като възможност за посрещане на основните нужди (абсолютна), а бедността, съотнесена към равнището на доходите в дадена страна или регион (относителна). Както е посочено от Евростат, „този индикатор не мери богатство или бедност, а ниски доходи в сравнение с останалите в страната“.

Съществува силна диференциация в риска от бедност поради **ниски доходи**. Под линията на бедността са 22,3% от населението в България при 16% средно за ЕС-27, от 18,8% от населението в ЮЗР до **22,3% от населението на Северозападен район**.

Една значителна част от населението има нагласата, че живее при **материални лишения** (43,6% - средно за страната), като с изключение на Югозападен район (34,5%), в останалите райони той е близо половината на населението, в т.ч. 45,4% за СЗР. Делът на лицата, живеещи в домакинства с **нисък интензитет на икономическа активност**, е най-висок в Северозападен район, където 14,7% от населението на възраст 18-59 г. живее в домакинства, в които възрастните са работили по-малко от 20% от общия им потенциал за работа през изминалата година.

Таблица 18. Относителен дял на бедните по райони, %

Райони от ниво 2	Дял от населението под линията на бедността, %			Дял от населението, живеещо с материални лишения, %			Лица живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, %			Население в риск от бедност или социално изключване (комбиниран индикатор), %		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Северозападен	24,9	24,3	22,3	43,6	46,3	45,4	15,4	13,8	14,7	49,4	51,3	51,2
Северен централен	22,7	22,1	22,1	52,9	55,2	51,6	5,4	8,2	11,8	54,8	57,6	57,7
Североизточен	21,5	21,4	22,4	41,4	48,1	45,8	8,1	8,2	11,1	44,4	51,6	50,8
Югоизточен	22,8	24,2	23,0	45,0	49,6	49,8	5,0	7,0	9,9	47,8	51,0	53,0
Югозападен	16,4	16,2	18,8	30,0	33,9	34,5	3,8	3,8	6,1	35,9	39,7	41,2
Южен централен	22,2	17,9	21,4	48,4	51,8	44,4	6,8	7,1	11,9	51,4	53,7	50,1
Общо за страната	21,8	20,7	22,3	41,9	45,7	43,6	6,7	7,3	10,1	46,2	49,2	49,1

Източник: НСИ

Съгласно методологията в ЕС във връзка с поставените цели по ключови области в стратегията „Европа 2020“ се изчислява комбиниран показател за регулярен мониторинг на напредъка на страните при изпълнение на националните подцели. Показателят включва лица, живеещи в риск от бедност, с материални лишения и в домакинства на безработни или с нисък интензитет на икономическа активност. Комбинирането на трите показателя показва, че през 2010 г. близо половината от населението в СЗР (51,2%), или 454,8 хил. лица се нуждаят от специални грижи за преодоляване на бедността, социалното неравенство и изключването от активна трудова дейност. Делът на населението, засегнато най-малко от една от трите форми на бедност или социално изключване, е най-нисък в Югозападен район (41,2%) и най-висок – в Северен централен район (57,7%).

Във вътрешнорегионален план с най-голям дял от населението **под линията на бедността** е област Видин (36,2%). Останалите области в района са с показатели от 16,9% за Враца до 19,5% за Плевен. Най-голям дял имат **лицата живеещи в материални лишения** в област Ловеч (72,2%) при среден показател за Северозападен район 45,4%, като в област Монтана тези стойности са най-ниски – 28,5%. **Лицата живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност** са с най-голям дял в областите Видин и Монтана, съответно 23,7% и 22,2%. При комбинирането на трите показателя - **население в риск от бедност или социално изключване (комбиниран индикатор)** област Ловеч е с най-високи стойности -74,3%, следвана от областите Видин и Плевен (54,8% и 50,4%).

• **ДОХОДИ НА НАСЕЛЕНИЕТО**

За периода 2007-2010 г. в СЗР е налице променлива тенденция на нарастване на доходите както на домакинствата, така и на лице. Тази тенденция е характерна както за страната, така и за останалите региони. Темповете на нарастване на доходите през първите две години на разглеждания период са по-високи от тези през 2009 и 2010 г. Причината за това е в икономическата криза, която освен в заетостта оказва влияние и върху доходите на населението.

Дисбалансите в ръста на доходите на домакинствата в отделните области на Северозападния район са ясно изразени. С най-нисък ръст на доходите на лице от населението е област Ловеч (на практика тук има намаление с 5,4%), а с най-висок – област Плевен (20%). Област Видин е с най-влошени показатели за среден доход на лице и домакинства от всички области в СЗР.

Таблица 19. Динамика в доходите на населението в Северозападния район за периода 2007-2010 г. (средно на 1 лице)

Район, области	Среден доход по години (лв./лице)				Ръст 2010/2007 (%)
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	
Доходи на лице (лв.)					
България	3 105	3 502	3 693	3 648	117,5
СЗР	3 255	3 793	3 505	3 551	109,1
Област Видин	2 671	2 928	3 385	2 794	104,6
Област Враца	3 741	3 033	3 447	3 798	101,5
Област Ловеч	3 209	3 236	3 124	3 037	94,6
Област Монтана	2 611	2 887	2 838	3 037	116,3
Област Плевен	3 506	3 817	4 275	4 206	120,0

Район, области	Среден доход по години (лв./лице)				Ръст 2010/2007 (%)
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	
Доходи на домакинствата (лв.)					
България	7 818	8 686	9 122	9 023	115,4
СЗР	7 628	3 793	8 264	8 526	111,8
Област Видин	6 371	6 243	7 435	6 042	94,8
Област Враца	8 871	7 627	8 547	9 522	107,3
Област Ловеч	7 179	7 586	7 008	7 207	100,4
Област Монтана	6 221	6 532	6 879	7 732	124,3
Област Плевен	8 210	9 355	10 100	9 911	120,7

Източник: НСИ

Основният извод от анализа на доходите на населението дава основание СЗР да бъде класифициран като “най-беден” от гледна точка на размера на доходите от труд. Това дава отражение върху стандарта на живот на населението и намаляване на привлекателността на региона като място за труд и живеене, независимо от наличието на други предпоставки които играят ролята на предимства – запазена природа, изгодно транспортно-географско положение, наличие на природни и културно-исторически дадености, по-ниски цени на имотите и др.

I.3.10. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

СЗР има сравнително добра изграденост на болнична мрежа – 24 Многопрофилни болници за активно лечение (МБАЛ), вкл. МБАЛ – ВМА, гр. Плевен, 6 Специализирани болници за активно лечение, 1 Център за психично здраве, 1 Център за кожно-венерически заболявания, 1 Комплексен онкологичен център, 2 Държавни психиатрични болници, 1 Специализирана болница за рехабилитация, 3 Болници за долекуване и продължително лечение, 5 Центъра за спешна медицинска помощ и 32 Филиала за спешна медицинска помощ. Броят на болничните легла е 5 441, като на 100 000 души се падат 613,48 легла, което съответства на средното за страната – 611/1 000 000 души население.

Към 2010 г. на територията на СЗР има 3 458 лекари, което е 12,4% от този за страната. По показателя “брой лекари на 1000 души от населението” СЗР към 2010 г. (3,9 лекари/1000 д.) е съизмерим с ЮЗР (3,9 лекари) и е в по-добра позиция от останалите 4 района. Аналогични са и данните за осигуреността със стоматолози. При 0,8 стоматолози на 1 000 души средно за страната, за СЗР е 0,7 стоматолози. Няма съществени вътрешнорегионалните различия (по области) в осигуреността на населението с лекари и стоматолози.

Доболничната медицинска помощ включва първичната и спешната помощ. Тя се реализира основно от общопрактикуващите лекари и лекарите специалисти, организирани в индивидуални и групови практики. Броят на обектите на доболничната помощ в СЗР към 2010 г. е 164, което е 10,2% от този за страната. В сравнение с останалите региони СЗР е с най-малък брой обекти за извънболнична помощ, но подобен вид сравнение е некоректно, тъй като между отделните региони има определени различия. Във вътрешнорегионален план, с най-нисък брой обекти за извънболнична помощ е област Ловеч (21 заведения), следвана от области Видин (27 заведения) и област Монтана (28). С най-добре развита мрежа от обекти за извънболнична помощ са области Враца (39) и област Плевен (49).

За периода 2007-2010 г. в СЗР не се наблюдава съществена динамика както в броя, така и в капацитета на болничните лечебни заведения. От общо 38 болници през 2007 г., броят им през 2010 г. нараства до 40, или само с 2 – по една в област Враца и област Плевен. Обратната тенденция – на намаляване на броя на болничните легла – от 5 652 бр. (2007 г.) на 5 441 (2010 г.) е резултат от провежданата национална политика за реструктуриране на болничната мрежа. Общият брой на болничните легла във всички здравни заведения на територията на СЗР през 2010 г. е 6 421, от които в болничните лечебни заведения 5 441. Като резултат от ограничаване на средния престой на болните в лечебните заведения за сметка на профилактиката и долекуването и рехабилитацията в друг тип здравни обекти се редуцира броят на болничните легла.

През 2010 г. брой болнични легла на 1 000 д. от населението е 7,2 болнични легла във всички здравни заведения. В сравнение с останалите 5 района, СЗР е с най-висока задоволеност с болнични легла (7,0 за ЮЗР, 6,6 – ЮЦР, 6,8 – ЮИР и др.). Вътрешнорегионалните различия в обезпечеността на населението с болнични легла варират от 5,4 легла/1000 д (област Видин) до 8,3 легла/1000 (област Ловеч). По сериозни проблеми с отдалечеността (транспортния достъп) до най-близката болница има населението в област Видин.

Таблица 20. Динамика в броя и капацитета на болничните лечебни заведения в СЗР

Области	Брой обекти					Брой легла			
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010
Видин	3	3	3	3	2	476	461	470	458
Враца	12	13	13	13	14	1 365	1 375	1 427	1 219
Ловеч	7	7	7	7	7	1 253	1 257	1 264	1 180

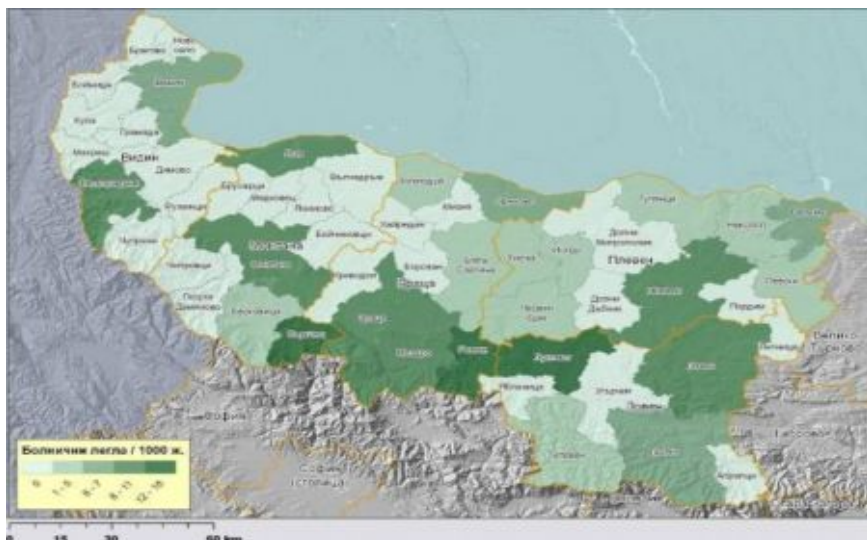
Монтана	5	5	5	5	5	924	930	960	910
Плевен	11	12	12	12	12	1 634	1 585	1 635	1 674
СЗР	38	40	40	40	40	5 652	5 608	5 756	5 441
България	338	351	352	346	344	48 749	49 507	50 041	48 934

Източник: НСИ

Обяснението на по-високата задоволеност на СЗР е, че капацитетът на болничната инфраструктура е бил планиран за по-висок брой на населението. С намаляване на броя на населението наличните болнични легла формират по-висока осигуреност на 1 000 д. С продължаване на реформите в болничната помощ, ще се продължи тенденцията на намаляване броя на болничните легла, което ще доведе и до повишаване на ефективността от използването им.

В структурата на болничните лечебни заведения преобладават малките и средни болници – с капацитет до 150 легла. Териториалното разположение на различните видове болнични заведения е съобразено с контингентите от обслужвано население. МБАЛ в областните центрове – Видин, Монтана, Враца, Ловеч и Плевен са с областни функции, а останалите – с надобщински. Общинските болници, разположени в средните градове на СЗР обслужват населението и от общините без болнични заведения, които са общо 26, попадащи в категорията на малките и много малките. Така напр. в област Видин от общо 11 общини, болнични заведения има само в две – Видин и Белоградчик, в област Враца – от общо 10 общини болнична инфраструктура функционира в 6, в област Ловеч – болници има в 4 от общо 8 общини и т.н.

Фигура 35. Брой болнични легла на 1 000 д. от населението по общини в СЗР, 2011 г.

Източник: НСИ

I.3.11. КУЛТУРНИ ИНСТИТУЦИИ

Ролята на културата е безпорна като фактор за подобряване качеството на живота и за постигане на устойчиво регионално развитие.

По данни на НСИ през 2011 г. в СЗР има 7 театъра (драматични и драматично-куклени), с 22 сцени и 3 005 места, които са локализирани в областните центрове и регистрирани 118 хил. посещения. Наблюдава се трайна тенденция за увеличение на посещенията в тях през последните 5 години, като за страната техният брой е почти постоянен.

Броят на кината в СЗР е само 2 и това е единствения район от ниво 2, в който не всички областните центрове имат кина.

На територията на района има две училища по изкуствата – второстепенни разпоредители към министъра на културата: Професионална гимназия по каменообработване с. Кунино и Национално училище по изкуствата „Панайот Пипков” гр. Плевен.

Читалищата са уникална и традиционна за България културна институция, ръководена и чрез специфичен закон. Те са част от системата на децентрализираната културна мрежа в регионите. В съвременните условия, запазвайки своята социална легитимност и гъвкавост, те са призвани да откликнат на новите потребности на българското общество като средища за културна, информационна и социална дейност.

Таблица 21. Читалища и библиотеки по области в СЗР, 2011 г.

	Читалища	Библиотеки с библиотечен фонд над 200 000 броя	
		общо	библиотечен фонд – хил.
България	2 895	49	35 421 930
Северозападен	453	6	1 782
Видин	66	1	295
Враца	69	1	245
Ловеч	98	1	236
Монтана	91	1	234
Плевен	129	2	770

Източник: НСИ

В Северозападен район има 20 музеи с общ брой на персонал от 381 души. Най-голям брой музеи имат областите Ловеч - 5, Монтана - 5 и Плевен - 5, а най-голям брой експонати и зает персонал имат музеите в Плевен.

Таблица 22. Музеи по области в СЗР, 2011 г.

	Музеи	Посещения	Експонати	Персонал		Приходи - хил.лв		Разходи хил.лв.
				Общо	в т.ч. специалисти с научна степен или научно звание и уредници	Общо	в т.ч. дотации от ДБ	
Общо	197	4 210 660	7 438 516	2 674	957	34 406	25 728	33 763
СЗР	20	480 182	869 662	281	101	3 319	2 716	3 119
Видин	2	111 473	77 487	42	21	351	257	351
Враца	3	34 252	131 197	32	20	415	380	415
Ловеч	5	114 197	133 110	59	20	653	387	621
Монтана	5	33 371	128 627	42	21	470	461	470
Плевен	5	186 889	399 241	106	19	1 430	1 262	1 262

Източник: НСИ

В сравнителен план може да се направи изводът, че СЗР е с най-малко културни институции в сравнение с останалите райони от ниво 2, но отнесени към броя на населението той изостава по брой на музеите, като в същото време се характеризира с най-висока посещаемост в музей (19 789) в страната.

1.4. ТЕРИТОРИАЛЕН МОДЕЛ НА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН

Териториалната структура на СЗР включва 65,06 % земеделските територии са, 28,38% горски и 5,2% урбанизирани територии. Природно защитените територии, включително тези по Натура 2000 обхващат общо 31,3% от територията на района.

Степента на урбанизация (градското население) е 63,2 % – е най-ниската сред районите на страната, въпреки че урбанизираните територии (5,2%) са на средното за страната ниво (5,0%). Градовете в района са общо 45, градовете с население над 20 хил.д. са 7 бр. и в тях живее 40,1% от населението. Средно големите градовете (с население от 30 до 100 хил. д.), които са и центрове на области са: Видин – 48 071 д., Монтана – 43 781 д., Враца – 60 692 д. и Ловеч 36 600 д. Има един голям град Плевен с население 107 хил. д. Населението на всички градове намалява в периода 2001-2011 г.

Периферното положение на Северозападния район и неговите съставни части се оценява от два аспекта: транспортната му достъпност (по отношение на останалите региони в страната); броя, капацитета и значимостта на трансграничните преходи. **Оценките за транспортната достъпност на района** се базират на гъстотата на пътната мрежа, наличие на висококласни пътища, наситеност с линейни и точкови елементи на ж.п. инфраструктура, наличие на пристанища и летища и т.н.

Делът на пътищата с национално и международно значение – автомагистрала и пътища I-ви клас е съответно 0,2% и 11,4% от общата дължина на пътищата в района. По отношение осигуреността с висококласни пътища (387 км) СЗР е с по-ниски стойности от средните за страната.

Индикатор за транспортната достъпност е “средната отдалеченост на населените места, мерено по пътна мрежа” (км). При средна за страната стойност на показателя за 2010 г. – 7,9 км, за СЗР същият е 8,5 км. За области Враца средната отдалеченост е 10,4 км, Видин – 9,7 км и Ловеч – 9,6 км. С по-добра транспортна достъпност са области Плевен – 6,7 км и Монтана – 7,9 км.

Железопътната мрежа на територията на района е с обща дължина 642 км, или 15,7% от жп мрежата на страната. Като индикатор за обслужеността на територията със ж.п. мрежа се използва “средната отдалеченост на населените места, мерено по ж.п. линии” (км). При средна стойност на този индикатор за страната – 6,0 км, за СЗР тя е 6,1 км. По области в района тя варира от 7,3 км (област Плевен) до 4,5 км. (област Враца).

Като крайдунавски район, на територията му функционират 2 по-големи пристанища – Лом и Видин и няколко по-малки, с локален характер – Оряхово, Сомовит и Никопол. Някои от пристанищата са и гранични “вход-изходи” с фериботни връзки с румънски пристанища Видин-Калафат, Оряхово-Бекет и Никопол-Турну Мъгуреле.

Принадлежността на СЗР към Дунавското крайбрежие е фактор за преодоляване на негативите на периферното му положение. Реката, чрез съществуващите и потенциалните външни “вход-изходи”, дава възможности за отварянето на територията към останалите европейски крайдунавски региони. Потенциалът в това отношение все още не е напълно осъзнат и използван, независимо, че по линия на трансграничното сътрудничество се реализират редица проекти. **Дунавската стратегия на ЕС е друг инструмент за отключване на потенциала на района.**

Потенциалните измерения на транспортната достъпност на СЗР следва да бъдат оценявани положително от стратегическа гледна точка благодарение на това, че той се явява пресечна точка на два трансевропейски транспортни коридора - № 7 и № 4. Позитивите от това също са с бъдещи измерения, тъй като и двата еврокоридора към момента са повече намерения отколкото реалност.

Периферното положение на части от района ще губи от отрицателните си характеристики след предстоящото откриване на “Дунав мост II” (Видин-Калафат), с което ще се разширят възможностите да допълнително “отваряне” на националната територия към съседни страни. В това отношение периферността на района има своите потенциални дивиденди с национално значение. Този мост е предпоставка за реализацията на Еврокоридор № 4, пресичащ територията на СЗР.

- **ТРАНСГРАНИЧНИ ПРЕХОДИ**

На територията на СЗР има няколко гранични контролно-пропускателни пункта (ГКПП). По речната граница с Румъния са разположени 3 гранични прехода: Видин-Калафат, Оряхово-Бекет и Никопол-Турну Мъгуреле, обслужвани от фериботни връзки. Тези преходи са с характеристиките на вътрешни за ЕС и улесняват дейностите по трансграничното сътрудничество на регионите и общините между двете държави.

В участъка от границата с Р. Сърбия на територията на СЗР са разкрити 2 от общо 5 ГКПП – Брегово (Брегово-Неготин) и Връшка чука (Кула-Зайчар). С извършени проучвания и висока степен на готовност за разкриване е и трети преход – ГКПП Салаш-Ново корито.

- **ЦЕНТРОВЕ И ОСИ НА ПРОСТРАНСТВЕНО РАЗВИТИЕ**

По направленията на висококласните транспортни направления се формират и осите на урбанизационно развитие. В зависимост от степента на урбанизация, ролята и мястото на градовете и тяхната урбанизираща роля върху прилежащите им територии, в обхвата на Северозападния район, има основания да се разглеждат две групи оси на урбанизационно развитие:

- Основни, които са с по-висока степен на формиране;
- Второстепенни, които са по-слабо изявени.

Основните урбанизационни оси на развитие в СЗР са част от националните урбанизационни оси с паралелно и меридионално направление и заемат своето място в скелета на урбанизационните оси на развитие.

Меридионалната основна ос на урбанизационно развитие в СЗР е ориентирана по трасето на трансевропейския транспортен коридор № 4, пресичащ западната част на района. Тя може да бъде разглеждана като основна ос на урбанистично развитие в Западна България (Видин-Мотана-Враца-Мездра-София). Другата урбанизационна ос в обхвата на СЗР (т.нар. Северна урбанизационна ос) е с ориентация по направлението

София-Мездра-Плевен-Русе. *Основни полюси* в урбанизационните оси в района са гр. Плевен и гр. Видин .

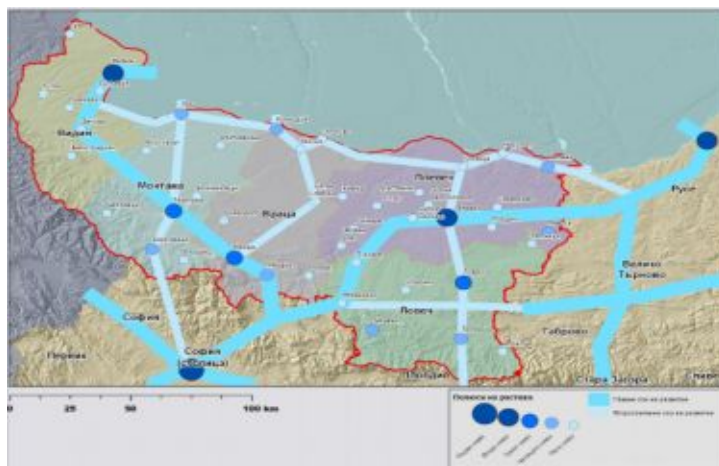
Второстепенни оси на развитие се формират по направленията Никопол-Плевен-Ловеч-Троян, Козлодуй-Враца, Лом-Монтана.

Факторите за определяне на потенциала на градовете, изпълняващи функции на градове-центрове с изявени регионални функции (в границите на СЗР) са свързани с обективната оценка на транспортно-географското им местоположение, демографска “тежест”, обслужващи функции, традиционно поддържани връзки с прилежащите територии и др. Според предложената класификация в Националната концепция за пространствено развитие в Северозападен район попадат:

- **1 град от второ ниво** – големи и средни градове с национално значение – **Плевен,**
- **4 града от трето ниво** - центрове с регионално значение в територията на областите - **Видин, Монтана, Враца и Ловеч**
- **16 града - малки градове с микрорегионално значение в територията на групи общини**, както следва: Белоградчик, Кула, Берковица, Лом, Бяла Слатина, Козлодуй, Мездра, Оряхово, Белене, Кнежа, Левски, Червен бряг, Никопол, Луковит, Тетевен, Троян.

Градовете – центрове имат мисията да намаляват ефекта от моноцентрично развитие в националната територия. С потенциал за развитие като основен град-център в СЗР е гр. Плевен, локализиран в източната част на района. Като балансър на основния град-център в северозападната част на района се очертава гр. Видин, който има превъзходство по отношение на транспортно-стратегическото си значение.

Фигура 36. Полюси и оси на развитие в Северозападен район

Източник: Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.

ДЕФИНИРАНЕ НА ЗОНИ (ОБЛАСТИ И ГРУПИ ОТ ОБЩИНИ), КОИТО СА С ВИСОКА КРИТИЧНОСТ НА ПРОБЛЕМИТЕ.

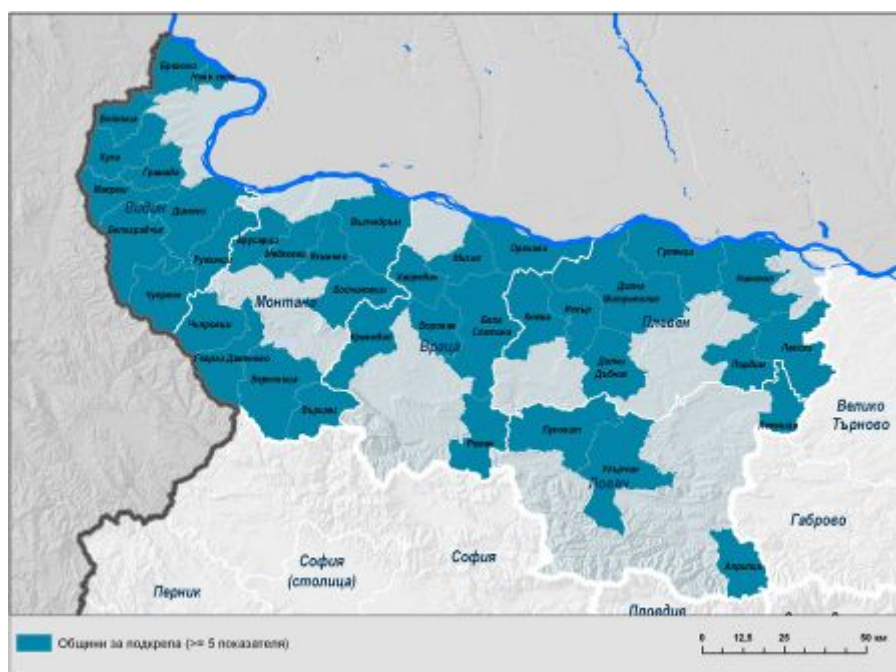
Преобладаващата част от общините в СЗР по отношение на критериите за определяне на планинските райони, са определени като такива. На критериите за селски общини също отговарят голяма част от общините в района. Като **планински общини** в района могат да се определят Белоградчик, Чупрене и Макреш (област Видин), Берковица, Вършец, Г. Дамяново, Чипровци (област Монтана), Априлци, Тетевен, Троян (област Ловеч).

Периферно, гранично положение имат общо 23 общини в СЗР, в т.ч.: 9 от общо 11 общини в област Видин; 6 от общо 11 общини в област Монтана; 4 от общо 10 общини в област Враца; и 4 от общо 11 общини в област Плевен.

Дунавските общини са 13. Като цяло оценката на развитие на тази група общини е по-ниска от средната за страната, независимо че голяма част от тях разполага с природен потенциал и наличие на културни ценности. В групата на по-добре развити общини са Видин, Козлодуй, Белене.

По законово определените показатели (чл. 6 на ЗРР) по минимум 5 критерия, попадат в обхвата на райони за целенасочена подкрепа. В СЗР попадат 38 общини и техният брой е най-висок спрямо останалите райони от ниво 2.

Фигура 37. Общини, отговарящи на 5 и повече критерия за целенасочена подкрепа

Съседството на общини с подобни характеристики, конфигурира големи ареали в териториалната структура на района. Изключение правят общините, които са с по-голям брой на населението и общинските центрове на които са малки, средни и големи градове – Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин, Левски, Червен бряг, Мездра, Лом, Берковица и др.

Преобладаващата част от общините в СЗР по брой на населението си попадат в категорията на малките и без изявен градски център.

С проблемен демографски характер (коэффициент на отрицателен естествен прираст, по-голям с 30% от средния за страната към 2010 г. (-4,6) или по-нисък от -6,0%, както и възрастова зависимост 25 пункта над средната за страната - 46,0% или над 57,5% са всички общини без Видин и Белоградчик (област Видин), Берковица, Монтана и Лом (област Монтана), Враца, Бяла Слатина, Козлодуй и Мездра (област Враца), Ловеч, Тетевен и Троян (област Ловеч), Плевен, Кнежа, Левски и Белене (област Плевен).

С ниско равнище на заетост и високо равнище на безработица - над 30% над средното за страната или 20% над средното за СЗР (или повече от 140% над средното за района) се очертават няколко зони, включващи съседни общини със сходни количествени стойности по посочените два показателя:

- Област Видин: обособени две зони - в северозападната част включваща общини Брегово и Ново село и в западната планинска част, включваща общини Белоградчик, Макреш, Димово, Чупрене и Ружинци;
- Област Монтана: зона, включваща общините от северната част на областта – Брусарци, Медковец, Якимово, Вълчедръм и Бойчиновци;
- Област Враца: зона, включваща всички общини без Враца и Мездра в югозападната част на областта и Козлодуй – в северозападната;
- Област Ловеч: зона в западната част на областта, включваща общините Угърчин, Тетевен, Ябланица и Луковит;
- Област Плевен: две малки зони – в северната част на областта, обхващаща общини Гулянци и Никопол и в западната част – общини Червен бряг и Искър.

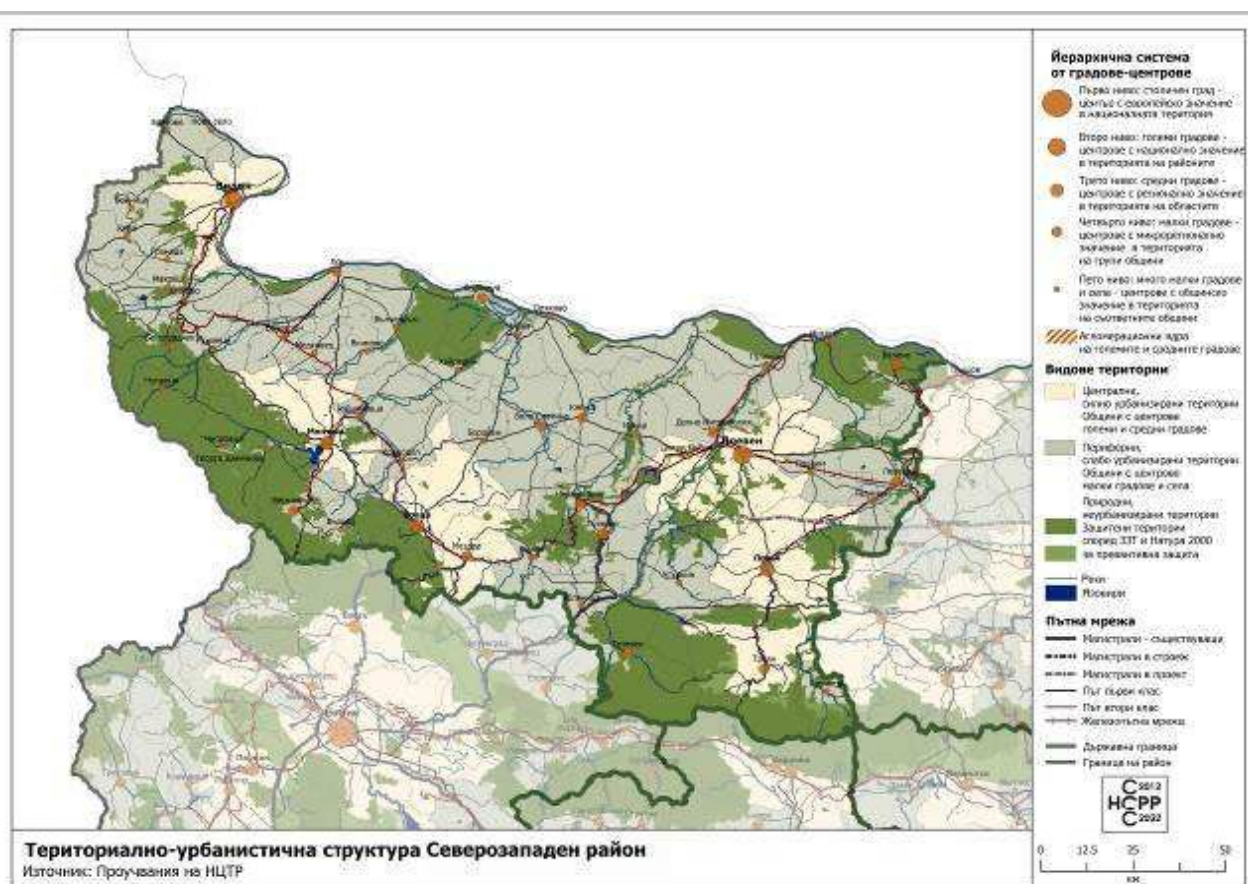
Друг критерий за разкриване на зони с проблемен характер е присъствие на малки общини с брой на населението под 15 хил. д. и отсъствие на град-общински център или наличие на много малък град (без подчертано организиращо влияние в

границите на общината). По този критерий се обособяват зони, включващи всички малки и много малки общини, с изключение на общини: Видин (област Видин); Монтана, Берковица, Лом (област Монтана); Враца, Мездра, Козлодуй, Бяла Слатина (област Враца); Ловеч, Троян, Тетевен (област Ловеч); Плевен, Левски, Червен бряг, Белене (област Плевен).

Посочените зони с проблемен характер, определени на основата на посочените критерии, могат да бъдат използвани за разкриване на зони за целенасочена подкрепа при разработване на Областните стратегии за развитие на петте области в СЗР в следващия програмен период – 2014-2020 г.

В проекта на Националната концепция за пространствено развитие 2012-2025 г. е представен **модел за териториално-урбанистично развитие на национално и регионално ниво**, дефиниращ териториалната структура на трите основни типа територии (*природни, слабо урбанизирани и силно урбанизирани*). Целта на модела е да помага за установяване на оптимални отношения между тези три типа територии и за конкретизиране на политиките за тяхното устройство, опазване и развитие.

Фигура 38. Териториално-урбанистична структура на Северозападен район

Източник: Националната концепция за пространствено развитие 2012-2025 г.

Централните силно урбанизирани територии се определят като места за генериране на растеж. Общините с центрове до трето ниво и някои от четвърто ниво са отнесени към категорията централни територии. Периферните слабоурбанизирани територии се определят като изостанали райони за целенасочено подпомагане - селски, планински, гранични. Общините с центрове от четвърто и пето ниво са отнесени към категорията периферни територии за целенасочено подпомагане. Природните неурбанизирани територии се идентифицират със защитените природни територии по ЗЗТ и със защитените зони по Натура 2000. Моделът на териториално устройство е обвързан с мрежата от населени места и нейната полицентрична йерархична структура.

В селските райони, където селското и горско стопанство са все още важна форма на земеползване, е наложително да се модернизира първичният сектор и подкрепи инвестиране в ефикасното използване на ресурсите в нови алтернативни сектори и опазване на обработваемата земя и екологичните ѝ функции. Необходимо е засилване на **връзките между градските и селските райони** чрез подобряване на достъпността и възможността за работа.

Моделът на териториално-урбанистична структура на СЗР определя действията към:

- Районите и урбанистичните центрове, където е удачно да бъде концентрирана активна социално-икономическа дейност с оглед постигане на общонационален растеж. **Необходимо е да бъде стимулирано развитието на град Видин като център в периферията на изоставащия Северозападен район.** Град Видин ще има важна стабилизираща роля предвид специфичното му географско разположение в мястото на пресичане на два важни трансевропейски транспортни коридора.
- Районите и населените места, където са необходими мерки за подпомагане изоставането в социално-икономическото развитие и жизнения стандарт. Действията трябва да се насочат към стимулиране на ускореното развитие на средни градове в периферните части на районите, където няма големи градове. Подобни функции ще получат градове като Лом, Троян, Белоградчик, Берковица, Козлодуй, Мездра, Никопол и Червен Бряг.
- Териториите, където трябва да се полагат сериозни усилия за запазване и поддържане на природното равновесие и биологичното разнообразие. В

природните територии е необходимо прилагане на активна стратегия за опазване на природното наследство.

В края на 2011 г. и началото на 2012 г. стартира процесът по изготвяне на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), финансирани от ОП “Регионално развитие”. От определените 36 града, за които се изработват ИПГВР, 6 се намират в СЗР: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин и Лом. ИПГВР са насочени към обосноваване на набор от проекти и програми с подчертан инвестиционен характер в определени зони (модули) на града с важно социално, обществено и производствено значение. С тяхната реализация в следващия програмен период (2014-2020 г.) се цели да се подобрят качествата на физическата градската среда, условията на живот в съответния град. Важна особеност на ИПГВР е, че техен обект са градовете в чертите на регулационните им граници.

1.5. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗЪМ

Северозападен район има забележителен културен потенциал като район–врата на страната (външна граница на страната с Р. Румъния и с Р. Сърбия. В района има регистрирани 3 883 бр. недвижими **културни ценности** с исторически и културни свидетелства от най-дълбока древност – с културни ценности от времето на Античността, Средновековието, Новото време, от новата и най-новата история, със забележителни връзки с Централна и Западна Европа и страните по течението на р. Дунав в различни исторически периоди. **Паметниците с категория „от национално значение“** на територията на района са 198 (област Видин - 42, област Монтана - 28, област Враца - 44, област Плевен - 25 и област Ловеч – 59). През територията на района преминават европейски културни коридори от различни епохи. На територията са разположени паметници, предложени за включване в **Листата на световните паметници на културното и природното наследство на ЮНЕСКО** – Пещерата „Магура“, Карстовият природен резерват, Враца и Белоградчишките скали.⁴

Елементите, вписани в Националната представителна листа на нематериалното културно наследство „Живи човешки съкровища – България” в Северозападен район са:

- Сфера на НКН – „Традиционни обреди и празници”

⁴ Анализ на състоянието на националната територия и протичащите в нея процеси, Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г.

Име на проекта – „Калуша – стародавен обред, запазен за поколения”

Институция – Народно читалище „Никола Й. Вапцаров”, с.Хърлец, община Козлодуй, област Враца

Носител – Състав за автентичен фолклор „Калушари”

- Сфера на НКН – „Традиционни занаяти, домашни дейности и поминъци/Оръжейничество”

Име на проекта – „Дянко Дянков – майсторът на старинни оръжия от град Априлци”

Институция – Народно читалище „Просвета”, гр.Априлци и Музей на народните художествени занаяти и приложни изкуства – гр.Троян, област Ловеч

Носител – Дянко Дянков (оръжейник, ножар, изработващ и калаени павури)

- Сфера на НКН – „Традиционно пеене и свирене”

Име на проекта – „Да съхраним дунавските ритми в с.Антимово”

Институция – Народно читалище „Развитие – 1926”, с.Антимово, община Видин, област Видин

Групов носител – Духова музика „Дунавски ритми”

- Сфера на НКН – „Традиционни занаяти, домашни дейности и поминъци – килимарство”

Име на проекта – „Чипровски килими”

Институция – Народно читалище ”Петър Богдан – 1909”, гр.Чипровци, област Монтана

Групов носител – Женска фолклорна група и млади (Иванка Ивайлова и Захаринка Ивайлова)

За повишаване на привлекателността и социално-икономическо развитие на Северозападен район, чрез засилване ролята на културата и въвеждане на иновативни практики, допринася провеждането на културни събития като:

- Фолклорни празници „От Тимок до Искър – по стъпките на траките” – Белоградчик;
- Празник на курорта, минералната вода и Балкана – Вършец;
- Международен детски фестивал на изкуствата “Лачени обувки” – Берковица;
- Детски национален фолклорен конкурс “Напеви от Северозапада – Монтана;
- Събор на Деветашкото плато „Девет песни от извора” – Крушуна;
- Празник на град Тетевен – Тетевен;

- Киряк и Юлита - празник за плодородие и берекет - Априлци;
- Празник на сливата и сливовата ракия – Троян;
- Празник на град Троян – Троян;
- Фолклорен събор "Искри от миналото" - Априлци;
- Празник на сланината и на греяната ракия - Априлци;
- Фолклорен събор "От Тимок до Вита", с. Черни Вит' 2013 - с. Черни Вит

Някои от провежданите културни мероприятия в района имат международно и национално значение. Открояват се Международният фолклорен фестивал "Танци край Дунава", Международен фестивал на българо-румънския фолклор "Фестивал на влашката песен и танц" в гр. Видин; Международният пленер по изобразително изкуство в гр. Лом. Националният панаир на художествените занаяти в с. Орешак, Люляковите музикални празници в Ловеч, Националният пленер по живопис "Вароша" в гр. Ловеч, Международният музикален фестивал "Катя Попова" и Празниците на българската и руската култура в гр. Плевен.

Археологически и архитектурни резервати – паметници на културата са: *Средновековната крепост „Хисаря“*, гр. Ловеч; *Античната крепост „Августа“*, м. Калето, с. Хърлец, обл. Враца; *Античният град „Улпия Ескус“*, с. Гиген, общ. Гулянци, обл. Плевен; *Античният град „Рацарица“*, с. Арчар, обл. Видин, *Старата част на с. Стефаново*, обл. Ловеч (архитектурен резерват). През територията на района преминават **европейските културни коридори като Дунавският културен маршрут**.

Като най-популярни забележителности на СЗР следва да се посочат и средновековната крепост "Баба Вида" (град Видин), град Враца с архитектурните паметници от 18-19 в., Врачански Балкан и Мемориален комплекс „Ботев път“, Ловеч и късно-средновековния квартал "Вароша", множество православни манастири, индивидуални жилищни сгради от 18-19 в. в Тетевен, Троян и др. Белоградчишките скали, Белоградчишката крепост и Пещерата Магура са знакови забележителности.

На територията има 20 музея, по-значими от които са *Кръстата казарма* във Видин и *Парк-музеят "Скобелев"*, панорамата *"Плевенска епопея 1877 г."*; *мовзолеят-параклис "Свети Георги"* в Плевен.

Освен в големите градове редица национални културни ценности са в близост до селата в района: с. Г. Цибър (Антична крепост „Камистра“, м. Келер баир), с. Лопушна, с. Станево (Антична крепост „Помодиана“, м. „Мал тепе“), с. Орешак, с. Рибарица, с.

Румянцево, с. Черни Вит, с. Чифлик, с. Карлуково, с. Гложене, с. Гиген (*Римска крепост Улпия Ескус* (Colonia Ulpia Oescus)), с. Арчар (*Рацария* (Colonia Ulpia Ratiaria)), Бонония, гр. Кула („*Кастра Мартис*“ (Castra Martis)), гр. Белене (*Римски каструм „Димум“*), с. Гривица, с. Милковица (*Римска крайпътна станция и военен каструм „Утус“* (Utus) и некропол), гр. Сомовит, гр. Никопол, гр. Садовец и много други. Мозайката от забележителни места, исторически и културни ценности, обекти на архитектурното, художественото и урбанистично изкуство, на нематериалните духовни човешки постижения, органичната и уникална връзка с природните дадености е особено ценна и следва да бъде обект на специални пространствени политики за опазването на съставлящите я културните ценности и промотирането ѝ по-най-сполучливия начин⁵.

Наблюдава се подчертано несъответствие между разнообразните туристически потенциали и възможности и практически неразвития туризъм, който акцентира на отделни културни и природни обекти. Изградената база на туризма в СЗР обхваща само 3% от общия брой на леглата в средства за настаняване в страната и реализира минимални приходи от туризъм – 2.1%, в т.ч. от чужденци – 0.5% (Таблица 20).

Много от потенциалните туристически атракции не са разработени по начин, който да оползотворява техния потенциал, а свързаната с тях прилежаща туристическа инфраструктура е незавършена, остаряла, износена или липсваща.

Таблица 23. Дейност на средствата за подслон и местата за настаняване през 2011 г.

СЗР Области	Средства за подслон и места за настаняване - брой	Легла - брой	Реализирани нощувки - брой		Пренощуващи лица - брой		Приходи от нощувки - левове	
	в т.ч. чужденци	Общо	Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. чужденци
Общо за страната	3 776	283 251	18 855 331	12 461 275	5 045 332	2 422 524	733 053 423	521 526 830
Северозападен	189	8 529	441 750	54 399	243 772	23 879	15 671 159	2 529 783
Видин	45	1 012	54 659	12 703	33 515	5 802	2 088 333	475 050
Враца	33	1 101	57 452	8 994	27 072	3 109	1 915 322	453 414
Ловеч	66	3 799	183 744	13 789	103 976	6 278	5 761 432	548 982
Монтана	32	1 590	72 661	5 302	36 451	2 782	2 997 120	300 216

⁵ Анализ на състоянието на националната територия и протичащите в нея процеси, Национална концепция за пространствено развитие 2013 – 2025 г.

Плевен	13	1 027	73 234	13 611	42 758	5 908	2 908 952	752 121
	% от страната							
Общо за страната	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Северозападен	5,0%	3,0%	2,3%	0,4%	4,8%	1,0%	2,1%	0,5%
Видин	1,2%	0,4%	0,3%	0,1%	0,7%	0,2%	0,3%	0,1%
Враца	0,9%	0,4%	0,3%	0,1%	0,5%	0,1%	0,3%	0,1%
Ловеч	1,7%	1,3%	1,0%	0,1%	2,1%	0,3%	0,8%	0,1%
Монтана	0,8%	0,6%	0,4%	0,0%	0,7%	0,1%	0,4%	0,1%
Плевен	0,3%	0,4%	0,4%	0,1%	0,8%	0,2%	0,4%	0,1%

Източник: НСИ

Необходими са инвестиции в обучението на персонала за обслужване на туристическото развитие на района, за подпомагане **развитието на регионални продукти и пазарната информация**, инвентаризация и оценка на туристическите ресурси, средства и услуги, регионален маркетинг, регионални проучвания за възможния пазарен сегмент и очакванията на туристите, разработване на регионални стратегии за развитие на туризма, разработване на туристически пакети и др.

1.6. ТЕРИТОРИАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Важен фактор за засилването на общата конкурентноспособност е интеграцията на територията е **териториалното сътрудничество**. СЗР е избираем по две програми за **трансгранично сътрудничество**: България - Румъния (по вътрешните граници на ЕС) и България - Сърбия (по външните граници на ЕС). Приетите стратегии за сътрудничество в двата трансгранични райони са отговор на установените потребности, препятствия и слабости в тях и се очаква да бъдат средство за социално-икономическо развитие на регионите, повишаване на конкурентоспособността и ускоряване на териториалното сближаване.

Партньори от СЗР участват и в **програмите за разширяване на междурегионалното сътрудничество**, които осигуряват обмен на опит по тематични цели между партньорите на цялата територия на ЕС за установяване и разпространение на добри практики в областта на устойчивото развитие на градските и селските райони; насърчаване на трансгранична мобилност, принос към целите за териториално сближаване и хармонично развитие на територията на Европа и други мерки. Вече има натрупан опит в участие в програмите Интерег IV С, Програмата за транснационално сътрудничество в Югоизточна Европа за периода 2007-2013 г., която ще бъде преформирана в транснационална програма „Дунав“ през периода 2014-2020 г. и др.

България участва и в макрорегионалната стратегия на ЕС за развитие на Дунавския район, която акцентира на интегриран, ориентиран към използване на местните потенциали за развитие подход, целящ интензифициране на процеса на социално-икономическото развитие и повишаване на конкурентоспособността, подобряване управлението на околната среда и постигане на растеж, основан на ефективно използване на ресурсите. Темите, които са обхванати от Дунавската стратегия, се концентрират върху четири стълба и 11 приоритетни области.

Изводи и предизвикателства пред развитието на териториалното сътрудничество

- Като цяло, постигането на нематериални ефекти могат да се считат за същността на програмите за териториално сътрудничество, тяхната добавена стойност се състои предимно в обмен на знания и опит, изграждане на доверие и повишаване на взаимното разбиране / осведомеността сред партньорите. Важна добавена стойност в институционален план са сътрудничества и мрежи, създаване на структури и стабилизиране на сътрудничеството на институциите, вкл. чрез внедряване на трансгранични публични електронни услуги с висок икономически и обществен интерес с оглед интеграция към единния цифров пазар на ЕС. **Примери за общи физически инвестиции могат да бъдат отбелязани в рамките на програмите за трансгранично сътрудничество.**
- **Ограничените финансови ресурси** означават, че програмите за териториално сътрудничество често финансират единствено проучвания или планове, и че финансовите средства за ефективното им прилагане липсват.
- **Най-важните дефицити на ниво проект са качеството на партньорствата и (твърде) малкия стратегически фокус.** Ползите от проектите на сътрудничество често са ограничени до участващи институции (или остават на хартия) и не достигат предвидените целеви групи.
- В рамките на трансграничните и транснационалните програми трябва да се установи по-тясно **сътрудничество и координация с други интервенции, работещи в една и съща територия**, за да се гарантира, че различните интервенции се допълват.

- Дейностите по трансграничното сътрудничество между България и Румъния и между България и Сърбия трябва да бъдат съобразени и насочени към постигане целите на Дунавската стратегия на ЕС. Дейностите за подобряване на транспортната достъпност в района за трансгранично сътрудничество България-Румъния следва да продължат в периода до 2020 г. и да съдействат за по-добра интеграция и преодоляване на р. Дунав като препятствие за сътрудничеството и използването на местния потенциал на районите.

ОБОБЩЕНИ ДАННИ И ИЗВОДИ, СВЪРЗАНИ С УСВОЯВАНЕТО НА СРЕДСТВА ОТ ОП, СЪФИНАНСИРАНИ ОТ ФОНДОВЕТЕ НА ЕС

По време на разглеждания период се наблюдават положителни промени в развитието на района посредством развитието на транспортната и техническа инфраструктура.

Един от най-важните проекти за развитието на СЗР и страната е изграждането на Дунав мост 2 –Видин/Калафат. Мостът и прилежащата инфраструктура се финансират по програма ИСПА и заеми от Европейската инвестиционна банка, както и безвъзмездни средства и нисколихвени заеми от KfW (Германската Кредитна институция за възстановяване) и AFD (Френска агенция за развитие). След пускането в експлоатация на Дунав мост 2 се очаква постепенно увеличаване на транзитния трафик по коридор № 4 към границата с Гърция и Турция, а част от трафика на ферибот Оряхово да се прехвърли към Дунав мост 2 при Видин-Калафат.

По Оперативна програма „Транспорт” - в процес на изпълнение са проектите:

- „Създаване на речна информационна система в българската част на р. Дунав” (БУЛПРИС). Бенефициент по проекта е Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура”, стойност на проекта 13 547 328 лв.;
- „Техническа помощ за рехабилитация на железопътната инфраструктура в участъци на ж.п. линията Мездра - Г.Оряховица в България”. Проектът обхваща областите Враца, Плевен и Велико Търново.

Големи инфраструктурни проекти, които се *предвижда да бъдат реализирани* също по **Оперативна програма „Транспорт”** се намират на различен етап от подготовка: „Път Е-79 Видин– Монтана”. Бенефициент по проекта е Агенция „Пътна инфраструктура”; „Модернизация на участък от път I-1 (Е-79) Враца-Ботевград”- Бенефициент по проекта е Агенция „Пътна инфраструктура”; проект за разширението на пътя Ботевград – Мездра.

По **ОП „Регионално развитие” 2007-2013 г.** се изпълняват 13 проекта за рехабилитация и реконструкция на общинска пътна мрежа на обща стойност 130 242 601,5 лв., от които са изплатени 20 447 084,89 лв. От тях са приключени 2 проекта в общините Ловеч и Мездра на обща стойност 7 139 589,82 лв.

В периода 2007-2011 г. по ОП **„Регионално развитие”** по линия на градското възстановяване и развитие в СЗР са реализирани редица проекти, финансирани по ОП. Тези проекти са свързани с подобряване на социалната инфраструктура с публичен характер, подобряване на конкурентоспособността на отделни производствени структури и др. При тяхната реализация не е отчитан комплексният ефект, който е свързан с интегрираното градско възстановяване и развитие.

В Северозападния район към началото на 2012 г. са сключени и договори по 56 проекта, насочени към подобряване на социалната и образователна инфраструктура в населените места. Те са на обща стойност 94 748,5 хил. лв., осигурени основно по ОП **“Регионално развитие”**. Броят на приключените проекти по това направление е 19 на обща стойност 25 931,6 хил. лв. Реализацията на проекти свързани с подобряване качествата на образователната, здравната, културната инфраструктура и инфраструктурата за социално подпомагане допринасят за подобряване на обслужването на населението в редица общини от СЗР - Видин, Димово, Вълчедръм, Берковица, Медковец, Георги Дамяново, Оряхово, Козлодуй, Мездра, Ловеч, Луковит, Летница, Ябланица, Белене, Никопол, Искър и др.

Общият брой проекти в СЗР по ОПРР са 126 бр. на стойност: 248 670 хил. лв., от които са финализирани 54 проекти и 70 бр. се реализират в момента. Проекти по ОПРР по области в СЗР са, както следва: Област Ловеч – 29 бр. на стойност 62 698 хил. лв.; Област Монтана – 26 бр. на стойност: 34 639 хил. лв.; Област Враца – 28 бр. на стойност: 55 697 221,16 лв.; Област Плевен – 28 бр. на стойност: 70 118 хил.лв; Област Видин – 14 бр. – стойност: 24 259 хил. лв.

В резултат на развитието на проекти по екологична инфраструктура се наблюдават положителни промени в състоянието на околната среда. Предприети са превантивни действия за предпазване от рискове при природни явления и бедствия. Развива се инфраструктурата за канализация, пречистване на отпадните води и доставяне на прясна питейна вода. Работи се по ефективността на системите за управление на отпадъците, както и тяхното качество и обхват.

По ОП **“Околна среда”** са договорени 46 проекта на стойност 243 196 101 лв. за изграждане и развитие на инфраструктура за питейни и отпадъчни води, пречиствателни станции, подобряване инфраструктурата за отпадъците, за опазване, поддържане и възстановяване на природни местообитания. Приключени са 24 проекта на обща стойност 20 618 290 лв., които са на територията на общините Ловеч, Троян, Кнежа, Искър, Враца, Мездра, Козлодуй, Криводол, Кула, Никопол, Бяла Слатина, Вълчедръм, Лом, Хайредин, Долна Митрополия, Угърчин, Медковец, Луковит и Долни Дъбник.

Проектите, свързани с подобряване на водоснабдяването, канализацията и пречистването на отпадъчните води са най-много - 19 приключени проекта на обща стойност 18 401 343 лв. През 2010 г. са въведени в експлоатация 2 бр. селищни пречиствателни станции за отпадни води (СПСОВ Ловеч и СПСОВ Монтана), като средногодишното население облагодетелствано от тези СПСОВ е 83 187 души.

В процес на изпълнение са следните проекти:

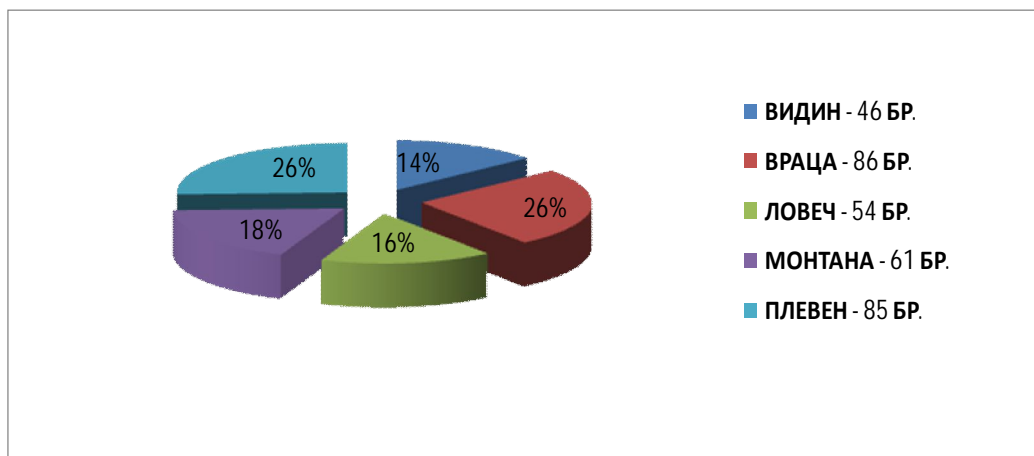
- Подготовка на интегриран инвестиционен проект за подобряване и развитие на инфраструктурата за питейни и отпадъчни води на гр. Тетевен, на обща стойност 3 201 600 лв.;
- Комплексна техническа помощ за частично изграждане на канализационна мрежа с ПСОВ и рехабилитация на съществуващата водоснабдителна мрежа в гр. Белене, на обща стойност 1 286 000 лв.;
- Интегриран воден проект за реконструкция на водоснабдителна мрежа, изграждане на канализационна мрежа и пречиствателна станция за отпадни води в с. Галата, Община Тетевен, на обща стойност 771 659 лв.;

- Рехабилитация и доизграждане на канализационната и водопреносната мрежа и пречистване на водите на гр. Ябланица. Първи етап – изграждане на пречиствателна станция, на обща стойност 9 824 075 лв.;
- Проект за водния цикъл на агломерация Видин, който предвижда рехабилитация и доизграждане на В и К мрежа и изграждане на ГПСОВ;
- „Интегриран проект за водния цикъл на гр. Враца” е първият голям проект за страната по ОПОС. Проектът е на стойност 69,7 млн.евро.

По отношение на битовите отпадъци се отчитат 7 проекта - на територията на общините Козлодуй, Враца, Видин, Бяла Слатина, Кнежа и Лом. *Приключени са 5 бр. проекти за подготовка* на проекти на обща стойност 2 216 947 лв. в общините Козлодуй, Лом, Кнежа, Бяла Слатина, Враца и Мездра.

Основен източник за финансиране на проекти, свързани с решаване на проблеми с пазара на труда, подобряване на квалификацията и уменията на кадрите, подпомагане на лица в неравностойно положение и в риск е Оперативна програма „**Развитие на човешките ресурси**”. По тази програма към ноември 2012 г. в Северозападния район са сключени 332 договора на обща стойност 40 058 хил. лв.

Фигура 39. Брой договори по ОП “Развитие на човешките ресурси” към м. ноември 2012 г. по области в СЗР

Източник: ОП “Развитие на човешките ресурси 2007-2013 г.”

Последиците от мерките, свързани със заетостта, са свързани с повишаване на доходите на населението и намаляване на безработицата. По линия на този приоритет със социален и икономически характер в СЗР са реализирани редица проекти по ОП “Развитие на човешките ресурси” – сектор пазар на труда. Към първото тримесечие на

2012 г. броят на проектите (със сключен договор) е 75 на обща стойност 6 573,2 хил. лв. Във вътрешнорегионален план, с най-голям проекти и размер на средствата са областите, които са най-засегнати от безработицата – Монтана и Враца, следвани от останалите области в региона. В област Монтана са одобрени и са сключени общо 23 договора на обща стойност 2 391 хил. лв., а в област Враца – също 23 договора, но с по-малък размер на финансовите средства – 1 562,1 хил. лв. В област Плевен броят на сключените договори е 17 на обща стойност 1 780,3 хил. лв. Прави впечатление ниската активност на потенциалните бенефициенти от област Видин – само 5 договора на стойност 461,9 хил.лв. Подобно е и състоянието на договорите, свързани с подобряване на заетостта в област Ловеч – 7 договора на стойност 377,9 хил. лв.

Другият основен приоритет, свързан със социалното развитие на СЗР засяга подпомагането на лица и общности, които се нуждаят от социална помощ. Проектите по това направление също се финансират от оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” По тази програма (чрез Агенция за социално подпомагане) към първото тримесечие на 2012 г. са сключени общо 119 договора с размер на средствата 17 664,9 хил. лв., които са с предмет - подобряване на социалните услуги, интеграция на групи в неравностойно социално положение. Основната част от договорите са за безвъзмездна финансова помощ по схемите „Грижа в семейна среда за независимост и достоен живот на хора с различни видове увреждания и самотно живеещи хора - дейности Социален асистент и Домашен помощник”, „За по-добро бъдеще на децата”, „Социално предприемачество - популяризиране и подкрепа на социални предприятия - пилотна фаза” и „Социални услуги за социално включване”. Чрез оптимизацията и модернизацията на социалната инфраструктура се предоставят по-добри условия за живот на хора в неравностойно положение. Изпълнението на проектите води до трайно подобряване качеството на живот на самотно живеещите възрастни хора и създава подходяща среда за отглеждане и възпитание на децата с умствена изостаналост.

Активност се отбелязва и по оперативна програма **ОПРКБИ**. Отчетите към края на м. ноември 2012 г. показват, че по процедура BG161PO003-1.1.04 *„Подкрепа за внедряване в производството на иновативни продукти, процеси и предоставяне на иновативни продукти”* има сключен по 1 договор в областите Плевен, Видин и Монтана; BG161PO003-1.1.05 *„Разработване на иновации от стартиращи предприятия”* - 1 договор в област Видин и 2 – в област Плевен, BG161PO003-2.1.01 *„Технологична модернизация в предприятията”* – по 1 договор в областите Монтана и

Плевен, BG161PO003-2.1.02 „Покриване на международно признати стандарти” – по 1 бр. – Видин, 3 бр. в областите Монтана, Враца, Ловеч и 7 бр. – в Плевен; BG161PO003-2.1.04 „Технологична модернизация в малки и средни предприятия” – Враца - 13, Видин - 4, Монтана - 10, Плевен - 10, Ловеч - 15; BG161PO003-2.2.01 „Подкрепа за създаване и развитие на бизнес инкубатори” – по 1 в Ловеч, Монтана, Враца и Видин, BG161PO003-2.3.01 „Инвестиции в зелена индустрия” – 1 договор в област Плевен и др.

Напредък се отчита и при изпълнението на проектите, финансирани по Програмата за развитие на селските райони. С реализиране на проектите по тази програма се подобряват условията за живот в селските райони на СЗР.

Таблица 24. Проекти, финансирани по Програмата за развитие на селските райони към м. ноември 2012 г.

Мярка	Бр. одобрени проекти
121 „Модернизиране на земеделските стопанства”	440
112 „Създаване на стопанства на млади фермери”	660
141 „Подпомагане за полупазарни стопанства в процес на реструктуриране”	985
123 „Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти”	53
223 „Първоначално залесяване на неземеделски земи”	17
226 „Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности”	27
311 „Разнообразяване към неземеделски дейности”	61
312 „Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия	147
313 „Насърчаване на туристическите дейности”	20
321 „Основни услуги за икономиката и населението на селските райони”	82
322 „Обновяване и развитие на населените места”	64

Източник: Държавен фонд „Земеделие”

По мярка 431-2 „Придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответните територии за потенциални местни инициативни групи в селските райони” са изпълнени 13 проекта. Изплатената сума по проектите е 1 509 982 лв. По мярка 4.1. „Прилагане на стратегии за местно развитие” са одобрени 7 Местни инициативни групи за изпълнение на стратегии за местно развитие в размер на 27 663 030 лева.

II. SWOT АНАЛИЗ

На база на вътрешните характеристики на СЗР и елементите на външната среда, които въздействат или може да имат влияние върху него, са дефинирани основните силни, слаби страни, възможности и заплахи, които дават основата за разработването на стратегическата част на Регионалния план за развитие.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> Наличие на благоприятно географско положение – широк излаз на р. Дунав Преминаващи направления на два Трансевропейски транспортни коридора (№4 и №7) като предпоставка за активизиране на икономическото развитие на района Изграден е комбиниран мост на река Дунав (Видин-Калафат) Международното пристанще Лом (второто по големина пристанище в България на р. Дунав) притежава пристанищната инфраструктура с висок работен капацитет и добър потенциал за обслужване Присъствие на добре развита електроенергийна мрежа и междусистемни връзки със съседните държави Усвоен е потенциалът за ВЕЦ и МЗ Наличие на качествен и ефективно използван поземлен ресурс Добре развито селско стопанство Богато културно-историческо наследство Добре изградена мрежа от средни професионални училища Относително равномерно разположение на мрежата от малки и средни градове в района Добре развита инфраструктура на доболничната и болничната лечебна помощ Голям брой реализирани проекти за подобряване физическите качества на образователната инфраструктура, на културни обекти и др. с европейски финансов ресурс 	<ul style="list-style-type: none"> Ниска изграденост на пътищата с национално значение - транспортното обслужване преобладаващо се базира на второкласни и третокласни пътища в недобро експлоатационно състояние ЖП инфраструктурата не отговаря на съвременните изисквания Неразвит въздушен транспорт Наличие на големи зони с влошени демографски, икономически, социални и инфраструктурни показатели Достигнати критични нива на обезлюдяване на територията Висок относителен дял на населението, живеещо в условията на бедност Ниска покупателна способност на населението Нарастващ брой на лицата, обхванати от процеса на социално изключване Много нисък интензитет на икономическа активност Технологична изостаналост и ниска конкурентноспособност на икономическите сектори Висок дял на нискообразованите и ниско квалифицираните безработни Ограничени възможности за получаване на висше образование в СЗР Ниско качество на жизнената среда – недоизградени благоустройствени и комунални системи в населените места Силно подчертана териториална диференциация в демографското, социално-икономическото и инфраструктурното развитие на общините с центрове областните и някои малки градове и останалите общини

ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> • Изграждане на високоскоростен път по трасето на Трансевропейски транспортен коридор №4 и доизграждане на автомагистрала „Хемус“ • Стимулиране на икономическата активност след построяването на Дунав мост 2 • Валоризиране на специфичните конкурентни предимства на района – природни и културни ценности, транспортно положение • Въвеждане на реални стимули с финансов и друг материален характер за подпомагане на демографското развитие и задържане на населението в СЗР • Разширяване на териториалния обхват на зони и територии от района със статут на “райони за целенасочена подкрепа” • Използване на възможностите за интегрирано развитие на градовете като катализатор за развитие на агломерационните им ареали • Използване на възможностите за развитие на района, заложи в Дунавската стратегия на ЕС • Развитие на трансгранично и териториално сътрудничество чрез проекти за подобряване на инфраструктурата и икономическите връзки • Ускорено усвояване на средства от Европейските фондове 	<ul style="list-style-type: none"> • Неизползване на предимствата на периферното положение на района като шанс за отварянето му към съседните страни и Дунавския регион • Продължаващо въздействие на икономическата криза, водещо до продължително “свиване” на пазара на труда и нови фалити на местни фирми • Забавяне на възстановяването и развитието на регионалната пътна мрежа заради липса на финансиране • Свиване на пристанищната дейност по р. Дунав поради лошо поддържане и/или управление на ресурсите • Забавяне изграждането на газопреносна мрежа и невъзможност за битова газификация • Замърсяване на околната среда на базата на трансгранични замърсявания и невъзстановяване на замърсените територии • Ограничаване на възможностите за усвояване на природния и друг териториален потенциал на района поради намаляващия капацитет на човешкия ресурс • Продължаващ процес на “изтичане” на квалифицирана работна сила от района към други райони и извън страната • Продължаващо проявление на процесите, формиращи междурегионалните контрасти • Засилване на вътрешнорегионалната диференциация

Така представените фактори на SWOT анализа дават добра основа за откриването на съществени взаимодействия между двойките “силни страни-възможности” и “слаби страни-заплахи”, които са решаващи за извършването на приоритизацията в стратегическата част. Периферното географско положение на СЗР е основната предпоставка за неговото развитие – както в положителен, така и в отрицателен план.

Икономическата активност, както и нивото на развитие на малкия и средния бизнес дават основата за заетостта, доходите и мотивацията на населението да остане в СЗР - основната слабост на района. В случай, че местната преработваща промишленост

не бъде подкрепена, при липсата на стабилни външни пазари и предвид продължаващите ефекти на икономическата криза, съществува сериозен риск негативните тенденции в района да се задълбочат отвъд възможностите за тяхното преодоляване. Необходима е целенасочена подкрепа за местните фирми, както и за привличането на външен инвестиционен ресурс, който да бъде вложен в проекти в региона и да подпомогне местния потенциал. Това следва да бъде съчетано с приоритетно преодоляване на технологичната изостаналост и слабата иновационна активност на действащите местни предприятия, вкл. чрез стимулиране използването на възможностите на ИКТ, за да могат те да станат конкурентноспособни в дългосрочен план. Също така, добре развитият местен сектор на селското стопанство и възможностите, съществуващи на база на културно-историческото наследство на района следва да бъдат приоритетно развивани, т.к. стъпват на добра основа.

На второ място, основна слабост на СЗР е ниското ниво на образованост и квалификация на част от работещите и на голяма част от безработните, както и развиващите се процеси, свързани с повишаването на дела на жителите на района, които са на прага на социалното изключване или отвъд него (в резултат на ниски доходи или поради множество други причини). Следователно, ако тези фактори не бъдат овладяни, ще бъде ускорено изтичането на работна сила и най-вече на младежи, които ще търсят възможности за работа и живот в други райони на страната или в чужбина. В този контекст, от особено значение е поставянето на фокуса върху развитието на образователната и социалната инфраструктура в СЗР, подпомагането на процеса на трудова интеграция и подобряването на местния капацитет за управление.

Накрая, географското положение и инфраструктурата са два от факторите, които в системата “силни страни-възможности” могат значително да подпомогнат развитието на всички останали елементи и системи (бизнеса, инвеститорите, мобилността на гражданите и работната сила и т.н.). Затова, приоритетно следва да се вложат ресурси в значително подобрене както на транспортната и електронната съобщителна, така и на техническата инфраструктура в СЗР предвид потенциалните възможности за съживяване на икономиката. Едновременно с това, следва да се фокусират усилията за развитие на трансграничното и териториалното сътрудничество, както и да се използва потенциала за интегрирано развитие на градовете. Всичко това следва обаче да бъде съобразено с адекватни дейности по опазване на околната среда и биоразнообразието, при които в СЗР се откриват както множество силни така и редица слаби страни.

III. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН

III.1. КОНТЕКСТ НА СТРАТЕГИЧЕСКОТО ПЛАНИРАНЕ

Регионалният план за развитие определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие на територията на Северозападен район в контекста на идентифицираните проблеми и потребности на развитието и стратегическия пакет от национални и документи на ЕС, формиращи основните цели, приоритети и политики на развитието през периода 2014-2020 г.

Анализът отбелязва ключовите проблеми и нужди на развитието на Северозападен район. Като най-сериозни се открояват значителното изоставане на района в социално-икономически план, сериозните структурни и демографски проблеми, натрупването на критична маса от проблеми в широки ареали от района и липсата на достатъчно собствен потенциал за обръщане на негативните тенденции и реализиране на ускорен догонващ растеж. Това поставя СЗР в силна зависимост от реализираните външни намеси и подкрепа – от страна на държавата и по линия на Кохезионната политика и фондовете на ЕС.

За периода до 2012 г. не се наблюдава напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в Северозападен район. Независимо от разширяването на обхвата му чрез включване на областите Плевен и Ловеч, показателите не се подобряват и СЗР остава на последно място спрямо останалите райони в страната. Запазват се различията в заетостта, а тези по отношение на произведената продукция на глава от населението и размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, се увеличават. Това налага по-активно прилагане на инструменти за социално-икономическо сближаване, както в рамките на района, така и в страната, необходимо е да се приложат нови иновативни подходи на регионалната политика, за да се стабилизируют процесите на развитие.

Основният стратегически документ, който задава рамката на развитието на Европейския съюз до 2020 г., е стратегията „Европа 2020“. На базата на тази стратегия всички държави-членки на ЕС и техните райони работят за очертаване политиките си за развитие, като част от общ механизъм за обединяване на целите им с

целите на европейско ниво. Стратегията адресира очакваните резултати на развитието до 2020 г. по отношение на заетостта, иновациите, образованието, борбата с глобалните заплахи от климатични промени и енергийна зависимост, бедността. Национален ангажимент е и изпълнението на една от водещите инициативи на стратегията „Европа 2020” - „Цифрова програма за Европа”, чиито цели са: изграждането на единен цифров пазар; увеличаването на достъпа на европейците до бърз и свръхбърз интернет; подобряването на стандартизацията и оперативната съвместимост в областта на ИКТ и увеличаването на доверието и сигурността в интернет; стимулирането на изследователската и развойна дейност в областта на ИКТ; осигуряването на умения за боравене с цифрови технологии и на достъпни онлайн услуги за всички европейци и разгръщането на потенциала на ИКТ в полза на обществото.

Основните стратегически документи, които очертават политиките за развитие на България за следващите години, включително визията и специфичните цели за развитие на страната, са Национална програма за развитие на България до 2020 г. (НПР: България 2020) и актуализацията за 2013 г. на Националната програма за реформи (НПР) на Република България, в изпълнение на стратегията „Европа 2020“.

Националната програма за реформи на Република България ,в изпълнение на стратегията Европа 2020 посочва ориентирите за постигането на националните цели до 2020 г. и реформите, които трябва да се предприемат, като национален ангажимент по Стратегия “Европа 2020”.

Програмата е насочена към ключовите въпроси с приоритетен характер, като изхожда от текущите нужди и предизвикателства пред малка и отворена икономика като българската, която, с цел да успее по-бързо да излезе от настоящата криза, следва изцяло да преориентира политиката си към повишаване на конкурентоспособността, така че в максимална степен да се възползва от икономическото възстановяване на своите основни търговски партньори.

Приоритетните области, допринасящи в най-голяма степен за повишаване на жизнения стандарт като крайна цел на икономическата политика, са дефинирани в Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г), а именно: по-добра инфраструктура, конкурентоспособна младеж, по-добра бизнес среда и по-голямо доверие в държавните институции. Тези области се допълват от целенасочени действия за подобряване на ефективността на публичните разходи в подкрепа на растежа, осигуряване на институционална и финансова подкрепа за предприятията и

намаляване на безработицата сред най-уязвимите групи в обществото (младежи, нискоквалифицирани и обезкуражени лица, и възрастни хора).

Приетите национални цели са, както следва:

- Цел 1: Достигане на 76% заетост сред населението на възраст 20-64 г.;
- Цел 2: Инвестиции в НИРД в размер на 1,5% от БВП;
- Цел 3: „Климат-Енергетика“: Достигане на 16% дял на възобновяемите енергийни източници в брутното крайно потребление на енергия и повишаване на енергийната ефективност с 25% към 2020 г.;
- Цел 4: Дял на преждевременно напусналите образователната система от 11% до 2020 г. и дял на 30 – 34 годишните със завършено висше образование – 36% до 2020 г.;
- Цел 5: Намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 хил. души.

РПР на СЗР представя интегрирана рамка за достигане на заложените стойности на всяка една от така заложените цели. Имайки предвид обаче ниската изходна позиция на района, се очаква стойностите на някои от целевите индикатори да са под средните за страната.

Националната програма за развитие България 2020 е интегриран рамков документ, който очертава политиките за развитие на България за периода до 2020 г. и обхваща пълния спектър от действия на правителството за социално-икономическото развитие на страната. Програмата служи за отправна точка при разработването на програмни документи за целите на достъпа до конкретен финансов ресурс. Определени са 8 приоритета на националната политика за развитие⁶:

- 1) Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила.
- 2) Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване.
- 3) Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал.

⁶ Национална програма за развитие „България 2020“, август 2012 г.

- 4) Развитие на аграрния отрасъл за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси.
- 5) Подкрепа на иновационните и инвестиционните дейности за повишаване на конкурентоспособността на икономиката.
- 6) Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса.
- 7) Енергийна сигурност и повишаване на ресурсната ефективност.
- 8) Подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари.

Реализацията на РПР на СЗР ще позволи изпълнението на горепосочените приоритети, като най-съществени ще бъдат ефектите по отношение на качеството на образованието, обучението и характеристиките на работната сила, намаляването на бедността и насърчаването на социалното включване, както и подобряване на транспортната свързаност и достъпа до пазари. Повишаването на конкурентоспособността на икономиката ще бъде резултат по-скоро от подпомагането на устойчивото развитие на местния бизнес и привличането на външни инвестиции, отколкото от дейностите, свързани с НИРД поради ниското ниво на развитие на иновациите в района и липсата на специфичен потенциал. Фокусът при развитието на институционалната среда е поставен върху подобряването на средата за правене на бизнес, т.к. в областта на социалните услуги районът е добре представен в сравнение с останалите райони от ниво 2. Развитието на селското стопанство също е една от задачите на РПР на СЗР.

Чрез неговото изпълнение, РПР на СЗР ще допринесе за постигане на стратегическите цели на **Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г.**, които включват:

- Икономическо сближаване в европейски, национален и вътрешнорегионален план чрез развитие на собствения потенциал на районите и опазване на околната среда.
- Социално сближаване и намаляване на регионалните диспропорции в социалната сфера чрез развитие и реализация на човешкия капитал.

- Териториално сближаване с европейските региони чрез трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество.
- Балансирано териториално развитие чрез укрепване на мрежата от градове-центрове, подобряване свързаността в районите и качеството на средата в населените места.

Важен териториален ориентир при разработване на плана е **Националната концепция за пространствено развитие 2012-2025 г.** Избраната визия на НКПР е формулирана чрез три кратки послания:

- Националното пространство на България – отворено към света и интегрирано в Европейското пространство и в европейската мрежа от центрове и оси на развитие, култура, наука и иновации.
- Съхранените национални ресурси – хората, земята, водите и горите, подземните богатства, природното и културно наследство – гаранция за националната идентичност.
- Балансираното и устойчиво интегрирано развитие, постигнато чрез рационално организирана икономическа, социална, транспортна, инженерна, културна и туристическа инфраструктура и осигуряващо интелигентен икономически растеж, адаптивност към промените и равнопоставеност.

От избраната визия са изведени и стратегическите цели на НКПР:

- Стратегическа Цел 1 “Интегриране в европейското пространство”;
- Стратегическа Цел 2 “Полицентрично териториално развитие”;
- Стратегическа Цел 3 “Пространствена свързаност и достъп до услуги”;
- Стратегическа Цел 4 “Съхранено природно и културно наследство”;
- Стратегическа Цел 5 “Стимулирано развитие на специфични територии” (крайбрежни Черноморски, крайбрежни Дунавски, планински гранични и периферни);
- Стратегическа Цел 6 “Конкурентноспособност чрез зони за растеж и иновации”.

Заложените в РПР на СЗР стратегически цели и приоритети са пряко свързани с постигането на тези цели.

Отправен документ за стратегическата част на РПР на СЗР 2014-2020 г. е Дунавската стратегия на ЕС, в рамките на които се търсят съвместни дейности и проекти на дунавските държави: по линия на

- 1) Създаване на връзки за региона на река Дунав чрез: Подобряване на мобилността и мултимодалността; Насърчаване на по-широкото използване на възобновяемата енергия; Насърчаване на дейностите в областта на културата и туризма и преките контакти между хората;
- 2) Опазване на околната среда в региона на река Дунав чрез: Възстановяване и запазване на качеството на водите; Управление на рисковете за околната среда; Опазване на биологичното разнообразие, ландшафтите и качеството на въздуха и почвите;
- 3) Постигане на благосъстояние в региона на река Дунав чрез: развитие на обществото на знанието чрез научноизследователски, образователни и информационни технологии; оказване на подкрепа за конкурентоспособността на предприятията, включително развитието на клъстери; инвестиране в хора и умения;
- 4) Укрепване на региона на река Дунав чрез: Увеличаване на институционалния капацитет и сътрудничеството; Съвместна работа с цел укрепване на сигурността.

Фокусирането върху Дунавското пространство ще се осъществява в определени зони от двете страни на реката, между които Видин-Калафат, Козлодуй-Оряхово-Бекет, Свищов-Никопол-Търну Магуреле, Разград-Русе-Гюргево-Букурещ, но това следва да се осъществява чрез равнопоставеност на пространственото сближаване и икономическите и социални аспекти на кохезията.

РПР на СЗР обръща съществено внимание на развитието на елементите на транспортната инфраструктура, засягащи използването на възможностите, които дава Пан-Европейски коридор №7, както и във връзка с подобряването на трансграничните контакти, водещи до подобряване на свързаността и икономическото взаимодействие със Сърбия и Румъния.

„Съвместният документ за пространствено развитие на държавите от Вишеградската четворка, България и Румъния” също определя стратегическите насоки за развитието на районите чрез приетия модел на оси и полюси на развитие.

При формулиране на целите и приоритетите за развитие на СЗР за следващия програмен период са отчетени и други стратегически документи, както и стратегическата рамка, зaleгнала в Актуализирания документ за изпълнение на Регионалния план за развитие на СЗР (2011-2013 г.) (Приложение 1).

При разработването на Регионалния план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г. са взети предвид и резултатите от междинната оценка за изпълнението на РПР на СЗР 2007-2013 г., които показват, че **визията и главната цел**, определени в РПР на СЗР запазват своята актуалност. Рамката на **стратегическите цели** и определените **приоритети**, като цяло съответстват на проблемите и нуждите на СЗР. Същевременно е необходимо по-ясно обвързване между целите и приоритетите на РПР на СЗР, с тези, определени в НСРР и програмите, съфинансирани от ЕС.

Общата перспектива за развитието на СЗР за периода до 2013 г. е за преодоляване на относително ниските нива на растеж. Няма значим напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в СЗР. Положителна тенденция се наблюдава само по отношение на безработицата. Запазват се различията в заетостта, а тези по отношение на произведената продукция на глава от населението и размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, се увеличават.

Общият напредък по изпълнението на приоритетите на РПР на СЗР може да бъде определен като ограничен, но е на лице потенциал за реализиране на мерките за развитие на района. Необходими са допълнителни и целенасочени усилия за изпълнение на планираните мерки.

При разработването на документа са взети предвид и специфичните насоки за разработване на регионалните планове за развитие на районите от ниво 2 от **Националната стратегия за регионално развитие на Република България 2012-2022 г.**

За да се компенсират негативните процеси и изоставането на района, се предвиждат приоритетни публични намеси в следните сфери, като се отчитат

приоритетите на Дунавската стратегия и собствените потенциали за развитие на района:

- **Транспортна инфраструктура** – Модернизиране съставната инфраструктура на Трансевропейски транспортен коридор № 4. Завършване на моста на р. Дунав при Видин – Калафат и изграждане на трети мост при Оряхово – Бекет, както и изграждане на мост Никопол- Турну Магуреле. Подобряване на съществуващите пристанища и фериботни комплекси във Видин, Лом, Оряхово, Сомовит и Никопол, развитие на мултимодални транспортни системи и комбинирани превози. Пълноценно използване на водния ресурс на река Дунав, както и на нейния транспортен и енергиен потенциал, имащи важно значение за икономическото развитие на района и страната. Подобряване на транспортния достъп до главните транспортни направления чрез реконструкция и модернизация на второкласни и третокласни пътища и пътища от общинската пътна мрежа и постигане значително намаляване на времето за придвижване. Това от своя страна ще разшири полето на действие на регионалните центрове, предлагащи услуги с определено качество.
- **Опазване на околната среда** – Намаляване риска от замърсяване и подобряване на екологичната инфраструктура. Подобряване на водоснабдителни и канализационни системи в т. ч. изграждане на нови и разширяване на съществуващи пречиствателни съоръжения. Депониране, обезвреждане и рециклиране на битови и промишлени отпадъци и рекултивация на замърсени територии. Опазване на биологичното разнообразие и защитените зони.
- **Бизнес инфраструктура** – модернизиране и развитие и технологично обновление. Създаване на иновационни и адаптирани „кълъстери“, бизнес мрежи и индустриални/ бизнес зони. Насърчаване на инвестициите и стимулиране на публично-частното партньорство като възможност за реализиране на инвестиционни проекти. Вложения в производство и услуги с по-висока добавена стойност.
- **Висше и средно специално образование** – създаване на висше учебно заведение и/или специализирано професионално учебно заведение в

северозападния край, по-конкретно във Видин, чрез което да се задържат млади хора в района и да се осигурява тяхната професионална реализация.

- **Природно и културно наследство, вкл. биоразнообразие, туризъм** – Подобряване на туристическото предлагане и развитие на разнообразни туристически продукти и услуги. Използване на уникалните дадености и ресурси на района като Белоградчишките скали, пещерата “Магура”, Националният парк “Централен Балкан”, античен град „Улпия Ескус“ при с.Гиген, община Гулянци, археологията, минералните води, винарството и др. рекреационни ресурси за развиване на културен, екологичен, селски, ловен туризъм, спа туризъм и др. Достъпност за недвижимите паметници на културата и прилежаща инфраструктура, която би позволила недвижимите културни ценности да бъдат социализирани и включени в туристически дейности.
- **Развитие на културната сфера** – Прилагане на мерки, свързани с въздействие върху културната инфраструктура – обновяване на сградния фонд и подобряване на енергийната ефективност на театри, кина, опери, музеи, галерии, концертни зали, библиотеки, читалища, развитие на читалищата като средища за инициране на местен бизнес и иновационни практики.
- **Териториално развитие и сближаване.** Разширяване на трансграничното, междурегионално и транснационално сътрудничество. Създаване на по-добри условия за комуникация със страните от Централна и Западна Европа. Използване на потенциала за сближаване в развитието на урбанизацияния ареал на Видин и Калафат. Интегриране на регионалната икономика към европейския пазар.
- **Човешки ресурси и публични услуги** – подобряване на човешките ресурси чрез инвестиции в човешки капитал. Укрепване на капацитета на институции и организации от региона за подобряване на предоставяне на публичните услуги;

- **Информационни и комуникационни технологии.** Въвеждане на ширококолов достъп до интернет в публичните институции, предприятията и домакинствата, в т.ч. в малките градове.

III.2. НОВИ МОМЕНТИ ПРИ ПРОГРАМИРАНЕТО НА ЕС ЗА ПЕРИОД 2014-2020 Г.

Част от **новите елементи при програмирането** на политиката на сближаване 2014-2020 г. на ЕС включват следното:

- Всички национални приоритети за развитие трябва да бъдат пряко свързани с набор от 11 общи тематични цели (ТЦ), адресирани от общия регламент, върху които фондовете на Общата стратегическа рамка ще съсредоточат своята подкрепа:

ТЦ 1: Засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите;

ТЦ 2: Подобряване на достъпа до информационни и комуникационни технологии;

ТЦ 3: Повишаване на конкурентоспособността на малките и средните предприятия, на селскостопанския сектор;

ТЦ 4: Подкрепа за преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори;

ТЦ 5: Насърчаване на адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска;

ТЦ 6: Опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност;

ТЦ 7: Насърчаване на устойчивия транспорт и премахване на участъците с недостатъчен капацитет във всички ключови мрежови инфраструктури;

ТЦ 8: Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила;

ТЦ 9: Насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността;

ТЦ 10: Инвестиции в образованието, уменията и ученето през целия живот;

ТЦ 11: Повишаване на институционалния капацитет и ефективна публична администрация.

Настоящият РПР, на базата на извършения анализ на СЗР и имайки предвид неговите нужди и потенциал, адресира най-пълно следните тематични цели: ТЦ 1, ТЦ 3, ТЦ 6 и групата ТЦ 7-11, т.к. при тях се наблюдава най-съществено изоставане.

- Кохезионната политика става ключов инструмент за реформи. Програмирането на фондовете на ЕС трябва да бъде ясно обвързано с редица по-широки **политически реформи, предвидени от националните програми за реформи на страните-членки**. Европейско финансиране на развитието е предвидено за постигане на трайна положителна промяна в общото ниво на даден сектор, както и на обществото и на икономиката като цяло, за което съответната държава-членка следва да изпълни определени **предварителни условия** с оглед получаване на европейската подкрепа.
- Подкрепата на ЕС трябва да бъде съсредоточена **върху ограничен брой приоритети за финансиране**, определени от държавите-членки, като по този начин се реализира значителен принос в постигането на целите на Съюза в съответствие със специфичните национални и регионални потребности за развитие.
- Финансовите възможности на ЕС са ограничени. Съответно, ефикасното и ефективно използване на фондовете на ЕС, националните ресурси, МФИ или заеми, както и мобилизирането на частния капитал, ще имат решаващо значение за ефективното изпълнение и реализирането на търсените ефекти.
- Прилагането на широкообхватен подход към териториалното измерение на политиката за развитие и използването на интегрирани териториални инвестиционни мерки е регламентирано в новата политика на сближаване. Пълното използване на вътрешния потенциал за развитие на регионите и общините ще трябва да получава все по-голямо внимание. Като се отчита – на етапите на планиране и мониторинг - териториалното въздействие на политиката ще бъде изискване за всички сектори и всички оперативни програми.
- По същия начин ще трябва да се определят интегрирани подходи за борбата срещу бедността и за посрещане на нуждите на целевите групи с най-висок риск от дискриминация или изключване, със специално внимание към маргинализираните общности.

III.3. ОТЧИТАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯТА НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ В СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН

В РПР на СЗР 2014-2020 г. са отразени в тяхната пълнота всички становища на Специализираните комисии към Регионалния съвет за развитие, представени на проведеното на 25.09.2012 г. в гр. Монтана заседание на РСР и съгласно приетото Решение №1 от Протокол № 12 на РСР на СЗР.

В Приложение 2 е представен **Списък на ключови проекти в Северозападен район с общинско, надобщинско и регионално значение за периода 2014-2020 г., който е неразделна част от Регионалния план за развитие на Северозападен район.**

Ключовите предложения по отношение на общата подкрепа за развитие на СЗР през 2014-2020 г., около които се обединиха заинтересованите страни, включват:

- Обявяване района на Северозападна България и в частност цялата територия на областите Видин, Враца и Монтана за райони за целенасочена подкрепа и разработване на специална програма за тяхното възстановяване и развитие;
- Интегриране на област Враца с цялата територия към програмата за трансгранично сътрудничество България-Сърбия по Инструмента за предприєдинителна помощ като фактор за засилване на общата конкурентоспособност и разширяване на териториалното сътрудничество;
- Целенасочено включване на района във възможностите за развитие, заложи в Дунавската стратегия на ЕС по отношение на цел “Конкурентоспособност чрез подкрепени зони за растеж и иновации”;
- Диференциация на условията на подкрепа в оперативните програми (целевите групи, размера на съфинансиране и др.) според географския район на проекта;
- Определяне на мерки в оперативните програми, ограничени до конкретна географска област, към която само бенефициенти от тази територия могат да кандидатстват;
- Разпределение на целеви бюджети, идващи от различни оперативни програми, или различни приоритети на ОП, в Северозападен район, които ще се основават на приемането на интегрирана стратегия за регионално развитие.

Съгласно документите на Европейската Комисия за новия програмен период съществуват два начина за комбинирани инвестиции - интегрирани териториални инвестиции (ИТИ) и интегрирани операции (ИО). В случай на ИТИ, те трябва да се изпълняват с подходяща структура за управление (governance structure) от орган за управление (management body), определен за тази цел, който да управлява цялостната териториална инвестиция, финансирана с ресурс от една или повече оперативни програми. Изхождайки от допускането, че този орган за управление в изпълнение на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) най-вероятно ще бъде на ниво общинска администрация, а отговорността за верифицирането на средствата трябва да се носи от управляващия орган на оперативната програма.

III.4. ВИЗИЯ, ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ

Приетата визия, която определя рамката за реализация на Регионалния план за развитие на Северозападен район в периода 2014-2020 г., е следната:

Северозападен район преодолява същественото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб.

Към 2009 г., за когато са налични последни данни (публикувани от Евростат на 13 март 2012 г.), Северозападен район е най-слабо развитият регион (ниво NUTS 2) не само в България, но и сред всички 271 региона в целия Европейски съюз, като се нарежда на последно място по брутен вътрешен продукт на глава от населението, изчислен чрез паритета на покупателната способност с 27,3% от средното за общността. Предложеният стратегически документ има за задача да фокусира управленските процеси и да даде рамката за използването на наличните ресурси по такъв начин, че СЗР да възстанови икономическата си жизнеспособност и да навакса значимото изоставане, което се наблюдава в момента. Примерът на редица други държави и региони показва, че чрез прилагането на целенасочени мерки на политиката, на базата на реалистични цели, може да се постигне значим напредък в рамките на програмния период, за който е дефиниран обхвата на документа.

Предвид изходната позиция на СЗР, е твърде трудно да се определят само няколко приоритетни области, където да бъдат насочени усилията на социално-икономическата политика. И все пак, като такива биха могли да бъдат посочени:

- По-добра бизнес среда и насърчаване на икономическия растеж в района, по-висока заетост, повече инвестиции (вкл. в НИРД и иновации);
- Съхраняване на демографския потенциал с грижа към младите хора - намаляване на дела на рано напусналите училище, увеличаване броя на младите хора, завършили висше образование, реализация на младите хора в България;
- По-добра свързаност – по-добра инфраструктура и по-добра вътрешна свързаност и с по-слабо развитите територии, с достъпни услуги, запазване и утвърждаване на културно-историческо наследство и природно богатство.

На тази основа, РПР на Северозападен район поставя следните **стратегически цели**:

- **Стратегическа цел 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез развитие на собствения потенциал на СЗР**
- **Стратегическа цел 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал**
- **Стратегическа цел 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност**

Те ще бъдат изпълнени чрез реализацията на набор от приоритети, които впоследствие ще бъдат обективизирани чрез мерки и дейности. В стратегическата му част ще бъдат представени насоки за тяхното съдържание.

На фигура 40 е представено графично стратегическото целеполагане на РПР на СЗР.

Фигура 40. Визия, стратегически цели и приоритети на Регионалния план за развитие на Северозападен район

ПРОЕКТ НА РЕГИОНАЛЕН ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 г.

Визия:

Северозападен район преодолява същественото социално-икономическо изоставане и сериозните структурни и демографски проблеми чрез подходящи инвестиции в свързваща инфраструктура и укрепване на потенциала за растеж, създаващи предпоставки за догонващо развитие в национален и европейски мащаб

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

1:

Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

2:

Съхранение и развитие на човешкия капитал

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

3:

Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност

ПРИОРИТЕТ 1.1:

Подкрепа за повишаване на конкурентноспособността на малкия и средния бизнес и подобряване на средата за правене на бизнес

ПРИОРИТЕТ 1.2:

Насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност

ПРИОРИТЕТ 1.3:

Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика

ПРИОРИТЕТ 2.1:

Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и предотвратяване на рисковете за социално изключване

ПРИОРИТЕТ 2.2:

Повишаване на заетостта и развитие на пазара на труда

ПРИОРИТЕТ 2.3:

Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление

ПРИОРИТЕТ 3.1:

Развитие на транспортната инфраструктура

ПРИОРИТЕТ 3.2:

Развитие на техническата инфраструктура

ПРИОРИТЕТ 3.3:

Опазване на околната среда и биоразнообразието

ПРИОРИТЕТ 3.4:

Подобряване на модела на градското и селското развитие в Северозападен район

ПРИОРИТЕТ 3.5:

Развитие на териториалното сътрудничество

Реализацията на стратегическите цели и съответно приоритетите в рамките на настоящия РПР на СЗР зависи от набор от **допускания** - фактори, които се очаква да останат непроменени в периода на реализация на РПР. При тяхната промяна е необходимо извършването на промени в документа, които да отразят новото състояние на нещата:

- В периода на реализация на РПР макроикономическата и политическата ситуация в България и региона на Югоизточна Европа ще остане стабилна;
- Обемът на входящите преки чуждестранни инвестиции в България ще нараства устойчиво или ще се запази на нива от поне 1,5 – 3,0 милиарда евро или повече на годишна база в периода до 2020 г.;
- България ще продължи устойчиво да усвоява средства от Структурните и Кохезионния фонд на Европейския съюз, както и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони;
- До 2020 г. няма да бъдат закривани големи структуроопределящи предприятия в Северозападен район;
- Икономическият и паричен съюз на ЕС и по-специално еврозоната няма да се разпадна в резултат на дълговата криза в страни като Гърция, Италия, Испания и т.н.

Понастоящем, въздействието на международната икономическа и финансова криза не предполага съществено негативно въздействие върху горните предпоставки. Финансовата стабилност на българската икономика се запазва, в съчетание с ниска инфлация и сравнително стабилен фискален резерв. Растежът на икономиката намалява, но не толкова значително, колкото в други държави-членки на Европейския съюз. Не се наблюдава драстично влошаване на социално-икономическите параметри.

Макар обемът на преките чуждестранни инвестиции през 2009 г. да намалел до нива от около 2,4 милиарда евро в сравнение с 6,7 милиарда евро през 2008 г., като регистрира нов двукратен спад през 2010 г. (1,2 милиарда евро), понастоящем се чувства известно активизиране на инвестиционната активност от страна на чуждестранни компании в България, като се наблюдава, макар и минимален растеж през 2011 г. (1,3 милиарда евро). Стабилен резерв за развитие на местната икономика представляват средствата от Европейския съюз, чието усвояване се очаква значително да се подобри през следващите години и да е съществен стимул за развитието на публичния и частния сектор.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1:

РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНА ИКОНОМИКА ЧРЕЗ НАСЪРЧАВАНЕ НА СОБСТВЕНИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА СЗР

Този стратегическа цел е идентифицирана, за да адресира основните потребности и потенциал за развитие на СЗР, свързани с липсата на конкурентоспособност на регионалната икономика и нейното слабо представяне в страната. Освен догонващ растеж чрез специално насочена подкрепа от националната и регионална политика СЗР следва да мобилизира и включи в този растеж специфичния си потенциал и фактори на растеж, както и да подобри тяхното качество. Сред недостатъчно добре оползотворените ресурси, които са и носители на регионално развитие, са природните ресурси и културното наследство. Необходимо е да се приложат мерки за ефективното използване и валоризиране на тези специфични потенциали във всички части на района.

Едновременно с това, усилията ще бъдат фокусирани върху предоставянето на целенасочена подкрепа за съществуващия малък и среден бизнес, повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаването на нови малки и средни предприятия от една страна, както и реализиране на дейности, свързани с привличането на нови външни инвестиции (местни и чуждестранни инвестиции), които ще влеят свеж ресурс за развитието на местната икономика и по-специално в преработващата промишленост (вкл. високотехнологични дейности и ИКТ), която генерира продукти с висока добавена стойност. По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат в региона. При реализацията на тези приоритети специално внимание ще бъде обърнато върху насърчаването на развитието на селското стопанство и туризма.

Финансовото подпомагане за увеличаване на конкурентоспособността на българските МСП във всички сектори е основна политика в рамките на помощта от ЕС, особено чрез интервенции, стимулиращи цялостното подобряване на бизнес средата; повишаване на производителността; улесняване на достъпа до нови пазари и интернационализацията на българските фирми; съкращаване на пътя до крайните клиенти (особено за хранително-вкусовата промишленост); разработване, пазарна

реализация и маркетинг на нови продукти, процеси, услуги и бизнес-модел; засилено навлизане и трансфер на иновациите на пазара; достъпа до и широкото използване на ИКТ, ресурсната ефективност, достъп до качествени бизнес консултации и т.н. В този контекст фирмите и предприемачите от СЗР трябва да бъдат готови и подпомогнати да се възползват от тези условия и възможности за подкрепа.

След завършването на Дунав мост 2 град Видин и регионът имат всички шансове да получат силен тласък за ново развитие като логистичен център, привлекателен за бизнеса и като нова българска туристическа дестинация. За тази цел, освен подкрепа на туристическата инфраструктура особено важна е държавната подкрепа в рекламата. Местните организации нямат финансови и материални ресурси да представят региона, така че той не може да се рекламира сам на национално и международно ниво. При липса на масирана реклама и промоция на национално ниво, усилията на местните собственици на отделни туристически обекти не водят до пазарен и познавателен успех.

По отношение инвестициите в предприятия, приоритетите за финансиране по Структурните фондове ще бъдат насочени към подобряване на производителността и ефективността на дейността на МСП и за създаване на реални конкурентни предимства на местните и експортните пазари. Също така, средствата ще се ползват за подобряване на сътрудничеството между МСП чрез създаването на клъстери и други форми за целенасочена бизнес подкрепа, включително бизнес-инкубатори, за да могат те да се възползват от синергийни ефекти и икономии от мащаба. Ще се осъществяват въздействия и към диверсифициране на икономическите дейности, продукти и услуги на фирмите и стопанствата в отговор на променящите се потребности/търсене на пазара, особено в селските и отдалечените райони, така че да се подсигури дългосрочната им устойчивост. Подкрепата ще бъде насочена към подобряване достъпа до финансиране чрез инструменти JEREMIE и Националния иновационен фонд.

Достъпът до финансиране на иновативните МСП, стартиращите предприятия и предприятията в селските и изоставашите райони се предвижда да се улесни чрез фондовете и програмите на Общата стратегическа рамка и различните форми на финансов инженеринг и кредити, включително заеми, гаранции, микрокредити, рисков капитал, „мостово финансиране“ и други с акцент онези МСП, които имат демонстриран потенциал за по-бързо изплащане на вложените инвестиции.

В този контекст приоритетните дейности за реализиране на целта са ориентирани към следните приоритети:

ПРИОРИТЕТ 1.1: ПОДКРЕПА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА МАЛКИЯ И СРЕДНИЯ БИЗНЕС И ПОДОБРЯВАНЕ НА СРЕДАТА ЗА ПРАВЕНЕ НА БИЗНЕС

В този приоритет се включват следните подприоритети:

ПОДПРИОРИТЕТ 1.1.1: ЗАПАЗВАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩИЯ ЖИЗНЕСПОСОБЕН МЕСТЕН МАЛЪК И СРЕДЕН БИЗНЕС

МСП, които са предпоставка за осигуряване на базовото ниво на заетост и доходи на местното население, са най-уязвими в условията на икономическата криза. Целта е **предприятията да подобрят своята устойчивост** чрез следните мерки:

- Подпомагане на технологичното им обновление;
- Въвеждането на стандарти за качество;
- Повишаване на производителността и ефективността им на работа;
- Подобряване на достъпа до нови пазари и интернационализация на МСП;
- Повишаване на производителността и ефективността им на работа;
- Използване и достъп до ИКТ;
- Подобряване достъпа на МСП до финансиране.

ПОДПРИОРИТЕТ 1.1.2: НАСЪРЧАВАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО И СТАРТИРАНЕТО И РАЗВИТИЕТО НА ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ В НОВИ МСП И РАЗВИТИЕ НА КЛЪСТЕРИ

Обхватът на мерките, адресиращи този приоритет, включва:

- Подкрепа за създаване на нови микро- и малки фирми в района;
- Изграждане на нова предприемаческа култура;
- Подпомагане процеса на пазарна информация и търговски контакти с местни и чуждестранни фирми;
- Повишаване капацитета на българските предприемачи за развитие на устойчив и конкурентен бизнес в условията на общ европейски пазар и глоболизиращ се свят;

- Насърчаване на предприемачеството сред уязвимите групи на пазара на труда, включително и социалното предприемачество за безработни лица, хора с увреждания и лица от групи в неравностойно положение;
- Насърчаване на кооперирането между местните предприятия чрез подпомагане на клъстерирането и предоставянето на подкрепа за веригите на доставките, особено в случаите на привличане на стратегически инвеститори.

ПОДПРИОРИТЕТ 1.1.3: ПРИВЛИЧАНЕ НА МЕСТНИ И ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В ПЕРЕРАБОТВАЩАТА ПРОМИШЛЕННОСТ И ДРУГИ ЕФЕКТИВНИ СТОПАНСКИ ДЕЙНОСТИ

Основен дефицит в Северозападен район е притокът на инвестиции, в т.ч. чуждестранни. Съществува дълготрайна тенденция районът да бъде на последно място по привлечени инвестиции, местни и чуждестранни, сред районите от ниво 2 в страната. Важно сравнително предимство, което притежава и трябва да валоризира Северозападен район, е близостта до западните и северните пазари, а така също до транспортни пътища, като предимствата на транспортната достъпност на района се увеличават значително с изграждането на втория мост на р. Дунав.

Реализирането на този подприоритет е тясно свързан с горните, но в голяма степен той налага по-добро и успешно включване на регионалните и местните власти, както и бизнес-подкрепящи организации в реализирането на мерки за:

- Подобряване на условията за бизнес, който да провокира навлизането на местни и чуждестранни компании, съдействие за подобряване на тези условия, както и реализация на програма за регионален инвестиционен маркетинг;
- Подобряване на качествените характеристики на работната сила, вкл. чрез повишаване на „цифровата“ грамотност;
- Създаване на прозрачни условия за работата на бизнеса и др.
- Осигуряване на подходящи места за развитие на нов бизнес, изграждане на индустриални зони и логистични центрове, както и подкрепа за веригите на доставките. За подпомагане развитието на бизнес инфраструктурата, която е основа за ускореното развитие на местната икономика и намаляването на първоначалните разходи за създаването на нов бизнес, ще бъдат приложени

целенасочени мерки за създаването и изграждането на организирани бизнес пространства (индустриални/бизнес зони, логистични центрове и паркове), които да служат като места за ускореното развитие на местните предприятия.

В рамките на тази мярка се предвижда реализирането на следните проекти:

- Проектиране и изграждане на индустриална зона със съпътстваща инфраструктура в гр. Плевен;
- Проектиране и изграждане на индустриални зони със съпътстваща инфраструктура в градовете Червен бряг, Долна Митрополия и Левски.

Тяхното финансиране ще бъде подпомогнато от бъдещата оперативна програма, насочена към подпомагане на регионалното развитие, а също така от местни инициативи за подобряване на бизнес средата, като намаляване на административните тежести за правенето на бизнес.

ПРИОРИТЕТ 1.2: НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНОВАЦИИТЕ И РЕСУРСНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

Процесът на привличане на нови инвестиции и развитие на предприемачество трябва да бъде насочен към инвестиции в технологични отрасли, иновациите, енергийната и ресурсна ефективност. По този начин инвеститорите и предприемачите в района ще допринесат не само за постигането на националната цел за увеличаване на енергията от ВЕИ в общото крайно потребление на енергия през 2020 година, но и за подобряване ефикасността и конкурентоспособността на регионалната икономика.

През следващия програмен период 2014-2020 г. в рамките на подкрепата на Структурните фондове ще се предоставят възможности за развитие на „зелена“ икономика и достъп до финансиране за иновативните МСП, особено за тези, развиващи икономически дейности в областта на нисковъглеродната икономика. Основните области за интервенция ще са насърчаване на енергийната и ресурсна ефективност и увеличаване в ползването на ВЕИ, подобряване на околната среда.

Средствата на Структурните фондове ще бъдат ползвани и за финансиране на проекти за енергийна ефективност в земеделските стопанства, в частни и обществени сгради, включително за отопление и охлаждане на сградите, като се помогне на страната да се адаптира към международните стандарти.

Средствата по европейските фондове ще се използват за намаляване на емисиите на парникови газове, включително в селските райони, и за насърчаването на еко-иновативни индустрии, технологии, услуги и продукти чрез стимулиране на икономически жизнеспособни подходи за рециклиране на отпадъците, както и за въвеждането на по-екологично съобразни сеитбообороти при полските култури.

Електромобилността е един от най-динамичните и реализиреми сектори, съдържащ потенциал за осезателен принос към националните ангажименти по две от петте основни цели на стратегия „Европа 2020”: „Инвестиции в научно-изследователска и развойна дейност в размер на 1,5% от БВП”; Цели „20/20/20” по отношение на климата/енергията: „съкращаване на емисиите на CO₂ с 30% и повишаване на енергийната ефективност с 25%”.

България е на старта и за разлика от много други сфери на иновации, демонстрира амбиция да развива електромобилността във всичките ѝ аспекти и то по подобие на развитите европейски икономики. Необходима е общинска политика за развитие на електромобилността, защото всяка страна-член на ЕС, всеки регион, всеки град трябва да даде своя принос в изпълнение на стратегия „Европа 2020” и в частност, да допринесе за създаването на нисковъглеродна икономика и транспортна система, като електромобилността е важен елемент на последната.

Обхватът на мерките и дейностите, които следва да се осъществяват и могат да бъдат подкрепени в района, включва:

- **Подкрепа на дейността на съществуващите научни организации в СЗР и изграждане на нови**

Необходимо е да се даде достатъчно тежест на значението и подкрепата на дейността на съществуващите научни организации в СЗР, които са основно в селското стопанство – Институт по планинско животновъдство и земеделие – Троян, Институт по царевицата в Кнежа, Институт по лозарство и винарство в Плевен, Институт по фуражните култури – Плевен, Институт по пчеларство - Ловеч и др.

- **Укрепване на връзките между регионалния бизнес и университетите и изследователските центрове**

Проект, в рамките на тази мярка е *„Изграждане на Интеруниверситетски кампус с технологичен парк в гр. Плевен”*, област Плевен.

- Стимулиране на иновационни МСП;
- Подкрепа за технологично обновяване и адресиране на високата енергоемкост на МСП;
- Подкрепа за повишаване на ефективността на потребление на енергия в отраслите на икономиката – чрез стимулиране на инвестициите за подобряване на енергийната ефективност в предприятията;
- Подкрепа за въвеждането на нисковъглеродни, енергийно ефективни и безотпадни технологии, както и оползотворяването и рециклирането на по-голямо количество отпадъци;
- Насърчаване на инвестициите в съвременни съоръжения за оползотворяването на отпадъците чрез рециклиране, повторно използване и/или извличане на вторични суровини и енергия;
- Насърчаване разработването на нови бизнес модели за МСП, насърчаване на цифровизацията на процесите и използването на ИКТ в предприятията, насърчаване внедряването на нови продукти и технологии;
- Повишаване на осведомеността сред обществеността и бизнеса за насърчаване избора на ниско-въглеродни производства и потребление;
- Подкрепа за разпространение на нови ниско-въглеродни процеси, технологии и продукти;
- Насърчаване на повишаването на квалификацията на заетите в иновативни предприятия лица;
- Насърчаване на инвестициите в технологии за производство и потребление на енергия от ВЕИ от предприятията и домакинствата;
- Диверсификация на инвестициите във ВЕИ, слънчева енергия, но също така вода, вторични продукти, отпадъци от селското стопанство и горското стопанство (включително биогаз от оборски тор).
- Подкрепа на електромобилността чрез местни преференции и изграждане на зарядна инфраструктура.

Съгласно **Становището по екологична оценка №4-2/2013 г. на МОСВ**, развитието на възобновяеми енергийни източници да става в съответствие с мерките и

ограниченията в Националния план за действие за енергията от възобновяеми източници за периода 2011-2020 г. и Плана за управление на международния басейн на река Дунав.

ПРИОРИТЕТ 1.3: АКТИВИЗИРАНЕ НА СПЕЦИФИЧНИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

Природните ресурси и културното наследство са важна част от специфичния потенциал на Северозападен район. Неговите възможности в значителната си част не са усвоени и включени в производство на добавена стойност и генериране на нови работни места. Необходими са значителни усилия и реализиране на мерки и успешни практики за устойчиво развитие и усвояване на природния и специфичен културно-исторически потенциал на района, които да стимулират регионалния икономически растеж и заетост.

ПОДПРИОРИТЕТ 1.3.1. РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО И ГОРСКОТО СТОПАНСТВО ПРИ УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ

Реализирането на приоритета ще доведе до подобряване конкурентоспособността на земеделското производство, като същевременно ще гарантира повишаването на степента на устойчиво и ефективно използване на ресурсите в отрасъла. Приоритетните дейности са насочени към структурното балансиране на селскостопанския отрасъл, преодоляването на технологичното изоставане, повишаване общата производителност, подобряването и опазването на околната среда, изграждане на хидромелиоративни структури.

Реализацията на подприоритета ще се осъществява посредством активизиране на инвестиционния процес, насочен към модернизиране на производствените структури - фермерски стопанства и преработватели на селскостопанска продукция, както и внедряване на иновативни решения в земеделската практика и изграждане на подходяща инфраструктура. Държавата ще стимулира инвестиционния процес чрез подкрепа, обхващаща материални и/или нематериални инвестиции. Особено внимание ще бъде обърнато на подобряване на възможностите за модернизация и трансфер на иновации в малките и средни стопанства.

Обхватът на мерките и дейностите за подкрепа включва:

- Модернизация и технологично обновяване на стопанства и инфраструктура в отрасъла;
- Възстановяване, изграждане и модернизиране на хидромелиоративната инфраструктура, осигуряваща ефективно използване на водата (намаляване на загубите), достъпни цени и добро управление;
- Възстановяване и реконструкция на съоръженията за предпазване от вредното въздействие на водите (речни корекции, диги, дренажи и др.);
- Насърчаване сдружаването на производителите и кооперирането на участниците във веригата за предлагане на земеделски продукти и храни;
- Насърчаване земеделските производители да предоставят екологични услуги и услуги, свързани с климата;
- Поддържане и съхраняване на горските ресурси и развитие на горското стопанство.
- Разработване на Областни планове за развитие на горските територии, обхващащи всички територии, независимо от тяхната собственост.

Съгласно **Становището на МОСВ по екологична оценка №4-2/2013 г.**, за предотвратяване на негативното въздействие върху водните тела и зоните за защита на водите от предвидените дейности в РПР на СЗР трябва да се съблюдават следните мерки от Раздел 7 Кратък преглед на програмата от мерки за постигане на целите за опазване на околната среда на ПУРБ в Дунавски район.

- Прилагане на добри земеделски (в т.ч. „Правила за добрите земеделски практики”, одобрени със Заповед на МЗХ) и фермерски практики;
- Прилагане на водоспестяващи техники и технологии за напояване;
- Контрол върху прилагането на торове и препарати, вкл. прилагане на задължителните за земеделските стопани по нитратната директива общи и допълнителни мерки и мерки при съхранение на азотосъдържащи торове, (органични и минерални/неорганични) по „Програма от мерки за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони” (приета със Заповед на МОСВ и МЗХ);

ПОДПРИОРИТЕТ 1.3.2. РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВИ ФОРМИ НА ТУРИЗЪМ

За последните години туризмът се наложи като икономическа дейност, която има значителен дял в икономиката в районите, създава заетост и мобилизира местни и чужди инвестиции. Различните видове туризъм - селски, екологичен, културен - се установиха като дейност, създаваща брутна добавена стойност за районите, която се основава на по-доброто използване на местния потенциал за развитие – природни ресурси и забележителности, климатични условия, културно-историческо наследство. Културните и творческите индустрии допринасят за развитието на културния туризъм в регионите и за утвърждаването на културните традиции и идентичност.

Специфичните дадености на Северозападен район благоприятстват развитието на устойчиви форми на туризъм – природен, културен, екологичен и др. Туризмът може да интегрира и мобилизира средите на бизнеса и да се развива като сериозна икономическа дейност, която диверсифицира икономиката на района, като същевременно създава привлекателни работни места за млади хора.

Областите на въздействие, свързани с реализацията на подприоритета, са следните:

- Опазване, популяризиране и развитие на културното и природно наследство;
- Развитие на природни, културни и исторически атракции – възстановяване, опазване, експониране, оборудване, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др. Ще се подпомага местният икономически потенциал за развитие на различни видове туризъм (културен, религиозен, спа, еко и приключенски, селски туризъм) като се подпомогне развитието на туристически атракции и специализирана инфраструктура за оползотворяване на туристическите ресурси (вкл. с изграждане на съпътстваща инфраструктура) – интегриране на недвижими културни ценности в съвременната среда и в туристически продукти; въвеждане на съвременни форми за експониране и интерпретация и обновяване на музеите, развитие на инфраструктурата за туризъм в защитените територии и развитие на природни туристически атракции; изграждане и развитие на туристически атракции за селски, спа/балнео, приключенски и спортен туризъм;
- Разработване, регионален маркетинг и реклама на регионални туристически продукти, основани на местния потенциал – подкрепа за формиране на

туристическите региони, провеждане на пазарни проучвания, разработване на бранд стратегии за регионите на страната, маркетингови стратегии за позициониране и осъществяване на промоционални дейности, формиране на регионални продукти, инициране на специфични регионални спортно-туристически събития, укрепване и развитие на мрежите от регионални и местни туристически информационни центрове, подкрепа на местни традиции, обичаи и културни събития, които имат периодичен характер – събори, панаири, фестивали, музикални дни, театрални дни, дни на поезията и др, насърчаване на програми и инициативи за устойчиво развитие на туризма, туризъм за възрастни хора, достъпен туризъм и т.н.;

- Създаване на условия за развитие на културни и творчески индустрии в регионите - подкрепа на визуалните изкуства и популяризиране на съвременни форми на художествено изразяване; мобилност на визуални, сценични и аудиовизуални произведения и на техните автори и изпълнители; подкрепа на българското участие в международно значими културни събития и инициативи;
- Изграждане на подходяща транспортна и електронна съобщителна инфраструктура до туристическите обекти;
- Осигуряване на ресурс в подкрепа на рекламата на туристическия потенциал и туризма в СЗР, тъй като туризъм без добра инфраструктура е невъзможен;
- Повишаване професионалната квалификация на заетите в туризма.
- Предприемане на постъпки от областното ръководство за предоставяне на археологически обект „Рациария” на статут на археологически резерват, за да може този обект да получи съответна закрила и се спре с неговото продължаващо от години разграбване и да получи средства за археологическа дейност;
- Проучване на ресурсите на минерални води във Видински регион, които са уникални по своите свойства и състав, и тяхното използване може да доведе до нови ниши за ефективен бизнес и промоция на региона.

При прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г. да се осигури съобразяването на следните мерки и условия съгласно **Становище по екологична оценка №4-2/2013 г.**

на МОСВ. При реализацията на съответните дейности да се вземат предвид границите и режимите на всички защитени по реда на специален закон територии и зони, като:

- паметниците на културата и на техните охранителни зони;
- развитието на туризма да става съобразно нормите за рекреационно натоварване и съобразяване със статута на територията.

Важни проекти, които се планират в подкрепа на тази приоритетна област в СЗР са представени в Приложение 2.

Описаните дейности и мерки ще намерят подкрепа по новата оперативна програма, насочена към развитието на регионите, Програмата за развитие на селските райони, другите оперативни програми, чрез насърчаване на публично-частното партньорство, както и други финансови източници, насърчаващи устойчивото развитие на този приоритет.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2:

СЪХРАНЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ

Фокусът на втората стратегическа цел на РПР на СЗР е поставен върху развитието на човешкия ресурс и подобряването на управленския капацитет и координацията между органите на централната власт, представени на местно ниво и на структурите на местното самоуправление.

Залагането на така формулираната стратегическа цел в областта на развитието на човешкия ресурс се обосновава с необходимостта от решаване на констатираните, продължително проявяващи се проблеми в социалното развитие, които поставят СЗР в неблагоприятна позиция в сравнение с останалите райони в страната. Тези проблеми са свързани с:

- Негативното демографско развитие на Северозападния район и свързаният с това процес за обезлюдяване на територията;
- Влошените характеристики на населението - възрастова, етническа и образователна структура;
- Неблагоприятните характеристики на пазара на труда в района по отношение качествата на работната сила, неголемите възможности за използване на трудовия потенциал, високото равнище на безработица и др.;

- Степента на развитост на социалната инфраструктура и възможностите за задоволяване на социалните потребности на населението;
- Наличието на добре изразени междурегионални и вътрешнорегионални различия в социалните условия.

Същевременно, посочената стратегическа цел е насочена към създаване на условия за по-ефективно използване на наличния човешки ресурс, на потенциала на изградената и на предвидената за изграждане нова социална инфраструктура за постигане на целите на интегрираното развитие на района през следващия програмен период.

Приоритетните дейности са ориентирани към разширяване на достъпа до качествено образование; постигане на по-голяма гъвкавост на образователната система спрямо промените в пазара на труда; създаване на условия за качествена заетост, гарантираща социално включване; изграждане на адекватна инфраструктура за образование и здравеопазване, спортна и културна инфраструктура; осигуряване на по-добър здравен и културен статус на населението и подобряване на социалното включване.

Стратегическата цел включва **три основни приоритета, които обхващат една твърде широка, разнообразна, но в същото време комплексна тематика и се нуждаят от интегрирани дейности и проекти.**

Предвижданите мерки по всеки приоритет целят да доведат до по-добри образователни резултати на учащите; намаляване на преждевременното напускане на училище и повишаване образователното равнище на населението; увеличаване на заетостта, особено на младежката заетост, респективно намаляване на безработицата; по-качествено здравеопазване и по-здравословен начин на живот; подобрени образователни, квалификационни и здравни характеристики на работната сила; по-висока производителност; намаляване на бедността, задоволяване на културни и духовни потребности на населението.

Необходима е съгласуваност при планирането на мерките в тази област, както на услугите в отделните сектори, така и на регионално ниво чрез подобряване механизмите и процедурите за взаимодействие между институциите; въвеждане на мултидисциплинарен подход при предоставянето на услуги, индивидуализиране на услугите, прилагане на комплексна оценка на потребностите на

базата на разработени модели за работа и провеждане на обучения на служители, професионалисти и др.; създаване и въвеждане на системи за мониторинг, контрол на ефективността и повишаване на капацитета на общините, неправителствените организации, социалните партньори и доставчиците на услуги за участие във формулирането и провеждането на интегрирани политики в различни сфери – пазар на труда, образование и обучение, социални, спортни и здравни услуги, насърчаващи социалното включване чрез прилагане на нови форми за участие на гражданското общество, разработване на местни програми за социално включване и др.

Изпълнението на Стратегическа цел 2 ще бъде постигнато чрез набор от мерки за възстановяване както на физическата, така и на т.нар. “мека” инфраструктура, свързана с развитието на социалната, здравната и културната дейност в района.

ПРИОРИТЕТ 2.1. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ОБРАЗОВАНИЕ И СОЦИАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА И ПРЕДОТВРЯВАНЕ НА РИСКОВЕТЕ ЗА СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ

Изпълнението на Приоритет 2.1. включва комплекс от мерки за повишаване на образователното ниво на местното население под и в трудоспособна възраст, за да може в допълнение към високия дял на селскостопанския сектор в местната икономика да се даде допълнителен тласък на развитието на промишлеността и услугите, които са устойчиви във времето и ще отговарят на очакваното увеличаване на броя на инвеститорите в региона през годините (вкл. преработвателна промишленост, базирана на местния селскостопански ресурс).

В развитието на образователната инфраструктура, наред с развитието на общото и на професионалното образование, акцент се поставя в развитието на профилираното образование – училища в сферата на културата, в сферата на спорта, училищата с езиков и хуманитарен профил. Друго изискване свързано с образователната инфраструктура е осигуряване на достъп до образование за лицата от населени места без функциониращи училища (по линия на ученическите пътувания, чрез интернет обучение и др.).

Очертава се необходимост от разкриване на самостоятелни колежи (с прием след средното образование) и/или още на едно висше училище в Монтана и Видин. В тази връзка, фокусът ще бъде поставен, от една страна, върху обучението в средните училища и осигуряването на възможности за получаване на бакалавърски и магистърски степени в ново висше учебно заведение на територията на СЗР – филиал

на Русенския университет „Ангел Кънчев” в гр. Монтана и при възможност, чрез създаването на нов университетски център в гр. Видин (в допълнение към съществуващото висше учебно заведение на територията на област Плевен, както и клонове на висши училища на територията на областите Враца и Ловеч), а от друга страна, в преквалификацията на персонала и въвеждането на програми за учене през целия живот.

В сферата на здравеопазването приоритетът изисква създаване на условия за интегрирано развитие на доболничната и болничната лечебна дейност, на спешната и неотложната медицинска помощ, съобразени със заболяемостта на населението и нормативните потребности.

Развитието на инфраструктурата на културата и експонирането на културното наследство на територията на СЗР се разглеждат като предпоставка за развитие на културния туризъм – една от целите, заложили и в Дунавската стратегия на ЕС.

Социалното развитие е свързано с приоритетното развитие на социалните системи, ангажирани към които имат държавата и общините.

ПОДПРИОРИТЕТ 2.1.1. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ОБРАЗОВАНИЕ И ПОВИШАВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНОТО РАВНИЩЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Планираните мерки и дейности са насочени към осъвременяване на системата на образованието и постигане на по-голяма гъвкавост спрямо бързо променящите се потребности на пазара на труда. Националната програма за развитие „България 2020” предвижда цялостно модернизиране на образователната система на всички нива, което ще благоприятства за пълноценната професионална и лична реализация. В Националната програма за реформи на Република България е приета национална цел по Европа 2020: дялът на преждевременно напусналите училище от 11%, и дял на 30-34 години със завършено висше образование - 36% до 2020 г.

Подприоритетът цели подобряване на знанията и уменията на работната сила и инвестициите в човешките ресурси в предприятията като ключ за постигане на по-висока конкурентоспособност на икономиката, а така също осигуряването на баланс между търсенето и предлагането на знания и умения за по-успешното адаптиране на работната сила към потребностите на пазара на труда.

С оглед да се отговори на належащите нужди както по отношение на подобряване достъпа до образование и качеството на образованието, а така също и изграждането и модернизацията на образователната инфраструктура, този подприоритет включва две специфични мерки:

1. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ОБРАЗОВАНИЕ И КАЧЕСТВОТО НА ПОЛУЧЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Дейностите, които адресират този приоритет, включват *засилване взаимодействието между образователните институции и бизнеса и включване на работодатели и институции от трудовия пазар в разработването и осъществяването на учебните програми с цел повишаване на предприемаческите умения и пригодността за заетост.*

• ПРИДОБИВАНЕ НА КОМПЕТЕНТНОСТИ В СЪОТВЕТСТВИЕ С ПАЗАРА НА ТРУДА

Дейностите могат да се обобщят в осигуряването на финансови, материално-технически и административни предпоставки за формиране на практически умения в съответствие с изискванията на пазара на труда.

Планираните дейности са:

- Внедряване на система за прогнозиране на потребностите на пазара на труда от работна сила;
- Програми за ранно професионално ориентиране. Разработване на стандарти и учебни програми за придобиване професионална квалификация съвместно с бизнеса;
- Оптимизиране на мрежата от професионалните и специализирани училища с цел повишаване на тяхната атрактивност в съответствие с нуждите на пазара на труда;
- Осигуряване на възможности за професионално обучение и обучение за придобиване на ключови компетентности на заети и безработни лица, в т.ч. и обучения на работното място.

За целта ще бъдат извършени анализи на настоящото състояние на подготовка на работещите и на потребностите на съществуващия бизнес, както и ще бъде извършено моделиране на очакванията от страна на бъдещия бизнес, който ще бъде

привлечен, от квалифицирана работна сила. Едновременно с това, ще бъде поставен акцент върху подобряване уменията и знанията на персонала, ангажиран в туристическото предлагане и селскостопанския сектор.

Фокусът в учебните заведения ще бъде поставен освен върху традиционните специалности, също така и върху изучаването на чужди езици, както и обучението в сферата на информационните технологии, природните и инженерните специалности.

Укрепването на връзките между институциите за образование/обучение и реалния сектор ще осигури възможности за обучение в реална среда за усвояване на практически умения; улесняване на прехода от образование към пазара на труда; подобряване участието на регионалния бизнес във всички етапи от процеса на обучение; развитие на младежки доброволчески дейности; насърчаване на партньорството и сътрудничеството с представителите на реалния сектор.

- ***СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА ДОСТЪП ДО ОБРАЗОВАНИЕ (ВКЛ. И ОТ ЛИЦА ОТ ГРУПИ В ИЗОЛАЦИЯ И РИСК)***

Специални усилия трябва да бъдат положени за тези групи, които са изправени пред затруднения в обучението и/или са в подчертано неравностойно положение.

Това ще стане възможно чрез прилагането на съвременни образователни политики, насочени към образователните потребности на обучаваните и насърчаване прилагането на разнообразни форми и начини на обучение. Ключовите мерки ще бъдат насочени към ефективно финансиране за осигуряване на равен достъп и към повишаване резултатите от образованието.

Планираните дейности включват:

- Подкрепа за професионалните и специализирани училища, стипендии за изявени ромски деца;
- Програми за ограмотяване, основно сред ромското население и др. уязвими групи за придобиване на по-висока степен на образование, реализирани главно от училищата.
- ***НАМАЛЯВАНЕ НА ДЕЛА НА ПРЕЖДЕВРЕМЕННОТО НАПУСКАЩИТЕ УЧИЛИЩЕ***

Намаляването на преждевременно напускащите училище и осигуряването на равен достъп до качествено образование на всички нива на задължителното образование (предучилищно, основно и средно) е основна предпоставка за

приобщаващия растеж. Това предполага цялостна политика за предотвратяване на ранното напускане на училище и осигуряването на превенции, интервенции и компенсации със специален фокус върху ромското население.

Планираните дейности предвиждат:

Разработване на програми за привличане и задържане на децата в училище съобразно специфичните местни условия:

- Създаване на условия за преминаване от по-ниските към по-високите степени на образование;
- Осигуряване на достъп до образование за лицата от населени места без функциониращи училища (по линия на ученическите пътувания, чрез интернет обучение и др.).

• ***ОБУЧЕНИЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ***

Ученето през целия живот е важна област на национална и регионална политика, с очаквана подкрепа със средства от европейските фондове, в която ресурсите ще бъдат насочени към:

- Изграждането на капацитет, с цел подобряване на предлагането и достъпа до възможности за качествено професионално обучение и повишаване на квалификацията/преквалификация на възрастни,
- Осигуряването на по-лесен достъп до целеви обучения, информационни и демонстрационни дейности, особено за земеделските производители и горски стопани, обитаващи периферните и отдалечените райони.

• ***СЪЗДАВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА ЗАДЪРЖАНЕ НА ВИСОКООБРАЗОВАНОТО НАСЕЛЕНИЕ***

Това е ключова област на въздействие в СЗР, който следва да запази и увеличи делът на високообразованото население. Районът е на последно място в страната според дела на населението с висше образование спрямо останалите райони от ниво 2.

Тази област на въздействие е в подкрепа на очертаната тенденция на нарастване на дела на високообразованото население (с висше и средно образование) на територията на Северозападния район в периода 2001-2011 г. Поради проблеми с осигуряване на работни места, изискващи високо образование и квалификация, част от

високообразованото население в активна икономическа възраст напуска района. Този приоритет е заложен и в Дунавската стратегия на ЕС.

В същото време, това е комплексен проблем, чието решаване се нуждае от интервенции, основните от които са създаване на условия за диверсифицирана заетост. Отношение към него имат държавните структури, провеждащи политиката в сферата на човешкото развитие, регионалните и местни власти и бизнеса.

2. ИЗГРАЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНФРАСТРУКТУРА И НА ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ОБУЧЕНИЕ

• ИЗГРАЖДАНЕ НА ИНФРАСТРУКТУРАТА НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

Основните мерки, които ще се реализират, включват:

■ **Откриване на филиал на Русенския университет „Ангел Кънчев” в гр. Монтана**, област Монтана, където ще се извършва обучение в образователно-квалификационни степени „професионален бакалавър”, „бакалавър” и „магистър” в следните професионални направления:

- 1.3 Педагогика на обучението по двойка специалности, в област на висшето образование Педагогически науки;
- 4.6 Информатика и компютърни науки, в област на висшето образование Природни науки, математика и информатика;
- 5.1 Машинно инженерство; 5.2 Електротехника, електроника и автоматика; 5.3 Комуникационна и компютърна техника; 5.5 Транспорт, корабоплаване и авиация; 5.13 Общо инженерство, в област на висшето образование Технически науки.

На територията на област Монтана няма висше учебно заведение, а в цяла Северозападна България няма такова с предлаганите от университета специалности. Понастоящем, регионът е на едно от последните места в страната по развитие на икономиката и бизнеса, поради което разкриването на филиал на Русенския университет „Ангел Кънчев” ще благоприятства неговото възраждане, като създаде предпоставки за обучение и реализация на младите хора.

■ **Проучване на възможностите за разкриване на висше учебно заведение в гр. Видин**

- **МОДЕРНИЗАЦИЯ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА**

Всички нива на образователната и обучителната система се нуждаят от по-добра инфраструктура и съвременно оборудване, осигуряващи възможности за модерно обучение, както и за подобряване на изследователските постижения:

- Оборудване и ИКТ в средното и висше образование и осигуряване на компютър за всяко дете. Засилване на употребата на ИКТ като част от модернизирания образователна инфраструктура (посредством подкрепа за обновяване, осигуряване на достъп за хора с увреждания и др.) на всички образователни нива, следва да се разглежда като органична част образованието и общо професионалното развитие.
- Основен ремонт, реконструкция и строителство на нови детски градини, училища, обслужващи звена, спортни площадки и салони (според потребностите);
- Основен ремонт и реконструкция на висши училища, студентски и ученически общежития, младежки домове, бази за отдих и спорт на учащите се (според потребностите).

Подкрепата в рамките на новата оперативна програма, насочена към развитието на регионите ще се осъществи по линията на:

- Осигуряване на съвременно оборудване и ИКТ в системата на средното и висше образование;
- Строителство, реконструкция, ремонт и оборудване на образователна инфраструктура;
- Внедряване на мерки за енергийна ефективност в сгради/помещения на образователната инфраструктура, включващи топлоизолация, подмяна на дограма, локални инсталации и/или връзки към системите за топлоснабдяване, газоснабдяване и др.

ПОДПРИОРИТЕТ 2.1.2. ИНВЕСТИРАНЕ В ЗДРАВНА И СОЦИАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА, КОЯТО ДОПРИНАСЯ ЗА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ, ПОНИЖАВАНЕ НА НЕРАВНОПОСТАВЕНОСТТА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ЗДРАВНИЯ СТАТУС И ПРЕМИНАВАНЕ ОТ СЛУЖБИ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНО РАВНИЩЕ КЪМ СЛУЖБИ НА МЕСТНО РАВНИЩЕ

За повишаване на привлекателността за живеене в СЗР се планира реализацията на целенасочени мерки за развитието на следните социални системи: здравна, социални услуги, културна и спортна (вкл. туризъм, музейно дело, читалища и т.н.). Мерките ще покриват както продължаването или въвеждането на нови дейности за социално развитие и подпомагане, подобряване на здравеопазването, развитие на спорта и културната сфера, така и възстановяване/рехабилитация или изграждане на нови висококачествени обществени места.

Имайки предвид, че основен фактор за определяне качеството на живот в даден регион е възможността за жителите му да получават висококачествени социални, здравни, културни и други обществени услуги, се предвиждат инвестиции както във физическите параметри на заведенията, където се предлагат тези услуги (сгради, оборудване и т.н.), така и с подобряване на “меката” инфраструктура, свързана с количеството и качеството на предлаганите услуги в тези заведения. Това включва дейности по ремонт, възстановяване или изграждане на сгради, помещения, подобряване на енергийната ефективност и др., както и закупуване на оборудване. От друга страна, ще бъде извършено подобряване на ефективността на предлаганите услуги на населението и реинженеринг или оптимизация на процесите за постигане на максимална обществена удовлетвореност и ефект за местното население.

- ***ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗДРАВНАТА ИНФРАСТРУКТУРА И СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ***

Предвидените мерки включват:

- Подобряване качеството на здравното обслужване и осигуряване достъп на всеки гражданин до здравна помощ и услуги, вкл. чрез осигуряване на широколентова свързаност на медицинските заведения с цел широко използване на възможностите на теле-медицината, особено за хората в отдалечените и труднодостъпните населени места;
- Икономически ефективни мерки за намаляване на основни рискови за здравето фактори и подобряване профилактиката на болестите;
- Развитие на спорта и повишаване на физическата култура на населението;
- Строителство, реконструкция, ремонт и оборудване на социална инфраструктура.

- Разширяване на териториалния обхват, качеството и броя на предоставяните социални услуги
- Образователни кампании за насърчаване на семейното планиране, превенция на изоставянето, превенция на раждания от майки под 18 години;

Подкрепата в рамките на новата оперативна програма, насочена към развитието на регионите ще се осъществи чрез следните допустими дейности и мерки:

- Внедряване на мерки за енергийна ефективност в сгради/помещения на социалната инфраструктура, включващи топлоизолация, подмяна на дограма;
- Изграждане на локални инсталации и/или връзки към системите за топлоснабдяване, газоснабдяване и широколентов интернет;
- Внедряване на инсталации/съоръжения за оползотворяване на възобновяеми енергийни източници за задоволяване на нуждите от енергия на сградата, обект на интервенция;
- Доставка на подходящо оборудване и строително-ремонтни работи за сградите/помещенията на общински лечебни заведения, в съответствие с одобрените Национална здравна стратегия и Концепцията за преструктуриране на системата за болнична помощ на Република България за периода 2010-2017 г.;
- Подкрепа за осигуряване на съвременни социални жилища за настаняване на уязвими, малцинствени и социално слаби групи от населението и други групи в неравностойно положение, чрез строителство, реконструкция, ремонт и разширение на социалните жилища, в който да бъдат настанени представители на целевата група.
- ***ПОДКРЕПА ЗА КУЛТУРНИ ИНСТИТУЦИИ И ДЕЙНОСТИ, ДОСТЪП ДО КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО***

Културните дейности обслужват духовните потребности на населението и имат пряко отношение към интелектуалното и образователно ниво на гражданите и особено на младото поколение. развитието на инфраструктурата на културата и експонирането на културното наследство на територията на СЗР се разглеждат и като предпоставка за

развитие на културен туризъм – една от целите, заложили и в Дунавската стратегия на ЕС.

Планираните мерки включват:

- Създаване на условия за развитие на културни и творчески индустрии в регионите - подкрепа на визуалните изкуства и популяризиране на съвременни форми на художествено изразяване; мобилност на визуални, сценични и аудиовизуални произведения и на техните автори и изпълнители; подкрепа на българското участие в международно значими културни събития и инициативи;
- Подобряване на достъпа до изкуство и повишаване на културата на населението;
- Поддържане и обогатяване на културната инфраструктура.
- **ОБНОВЯВАНЕ НА СПОРТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА И СТИМУЛИРАНЕ НА МАСОВ СПОРТ СРЕД МЛАДЕЖИТЕ**

Планираните мерки включват:

- Подобряване на училищната спортна инфраструктура;
- Поддържане на открити и закрити спортни площи за насърчаване на масовия спорт сред младежите и провеждането на масови спортни събития.

ПОДПРИОРИТЕТ 2.1.3. ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА РИСКОВЕ, ВОДЕЩИ КЪМ СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ И ИЗОЛАЦИЯ

Реализацията на този приоритет е важна задача на националната и регионална политика и е свързана с една от целите на Стратегията на ЕС “Европа 2020” за приобщаване на групи от населението в неравностойно положение. Необходимостта от приобщаване на изолираните общности е маркирана и в раздела “План за действие” на Дунавската стратегия на ЕС. Този приоритет е нужно да бъде подкрепен с комплекс от мерки и дейности в Областните стратегии и Общинските планове за следващия планов период, съобразно конкретната ситуация в областите и общините в обхвата на Северозападния район – наличие на компактни групи, попадащи в категорията на “маргинализираните”, брой на лица в риск, брой на лица с увреждания и т.н.). Важна

мярка на приоритета е свързана с реализиране на проекти за интегрирани социални, здравни и образователни услуги за бездомни и други лица в риск.

Основните области за интервенции са институционално развитие за борба с бедността и подкрепа за активно социално включване и интеграция на групите със специални нужди и на ромите. Подкрепата на линия на кохезионната политика ще бъде насочена и към подпомагане на активното социално включване и интегриране на групите със специални нужди и ромското население.

Най-устойчивият подход в тази връзка е да се подпомогнат дейностите и мерките на институциите с оглед създаването на необходимата среда за труд, образование, социални и здравни грижи, като основна предпоставка за реализирането на последваща заетост. Комплексният характер на факторите за бедността изисква да бъдат предприети хармонизирани мерки, обхващащи различни политики.

В това отношение трябва да се финансират редица мерки, които могат да бъдат групирани според характера на целевите интервенции, водещи до:

- ***По-добро и достъпно образование, обучение и умения***, което ще увеличи възможностите на уязвимите групи да участват активно в пазара на труда и ще доведе до подобряване на тяхното социално положение и начин на живот. Ще бъде подпомагана също субсидираната заетост на уязвимите групи, която да помага на хората в риск от бедност и социално изключване да се завърнат на работа.
- ***Подобряване достъпа и използването на достъпни и качествени социални услуги***, вкл. социални жилища, като за селските райони ще бъдат подкрепяни и инвестиции в дребномащабна инфраструктура и ще се наблегне на местните политики за развитие.
- ***Осигуряване на заетост за уязвими групи на пазара на труда***. Мерките в тази област на въздействие са насочени към предоставяне на равни възможности за трудова реализация на търсещите работа лица; интегриране на уязвимите групи на пазара на труда чрез включване в заетост (в т.ч. субсидирана); осигуряване на възможности за трайна интеграция на пазара на труда на младежите, които не са включени, нито в заетост, нито в образование и обучение; създаване на условия за по-дълъг престой на трудовия пазар на по-възрастните.

- *Създаване на условия за прилагане на социалния модел за деинституализация на социалните услуги и за развитие на услуги в общността с цел преодоляване на социалното изключване и изолация.*
- *Осигуряване на достъпна среда - физическа, институционална и информационна.* Целите в тази област на въздействие ще бъдат изпълнени посредством мерки, насочени към осигуряване на физически достъп според нуждите на лицата от уязвимите групи и особено на хората с увреждания, чрез целесъобразно адаптиране на средата; осигуряване на достъп до информация и комуникация за уязвимите групи чрез осигуряване на достъп до интернет, предоставяне на онлайн услуги и подкрепа за ползването им и др.
- *Работа в партньорство за преодоляване на бедността и социалното изключване и техните последствия и повишаване на капацитета на общините, неправителствените организации, социалните партньори и доставчиците на услуги за участие във формулирането и провеждане на интегрирани политики за социално включване.* Мерките в тази област са насочени към подобряване на информационното осигуряване на политиката за намаляване на бедността и социалното изключване чрез изграждане на капацитет; проучване и обмен на добри практики в страните членки на ЕС; въвеждане на оценката на социалното въздействие във всички сфери на политиката, в т.ч. и регулярно извършване на независими оценки на социалното въздействие; насърчаване на разработването и прилагането на пилотни практики и социални иновации и др.
- Предвиждане на комплекс от мерки и дейности в Областните стратегии и Общинските планове, съобразно конкретната ситуация в областите и общините в обхвата на Северозападния район.

ПРИОРИТЕТ 2.2. ПОВИШАВАНЕ НА ЗАЕТОСТТА И РАЗВИТИЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА

Основен акцент на националната и регионална политика през следващия планов/програмен период с подкрепата на европейските фондове, ще бъде подкрепата за преодоляване на съществуващите дълбоки несъответствия между

търсенето и предлагането на работна сила, чрез повишаване на институционалния капацитет и осигуряването на инструменти, необходими за извършване на по-ефективни обществени услуги по заетост, и за своевременна и адекватна реакция на структурните промени в търсенето и предлагането на пазара на труда.

Планираните интервенции ще се насочат към следните области:

- ***ПРЕВЕНЦИЯ НА ОТПАДАНЕТО ОТ ПАЗАРА НА ТРУДА***

Мерките ще бъдат насочени към:

- Осигуряване на условия за продуктивна и качествена заетост на трудоспособните лица;
 - Предлагане на качествени услуги за намиране на работа за нуждаещи се;
 - Подпомагане на социално-икономическата интеграция на групите в неравностойно положение, които в повечето случаи са в риск от социално изключване и изпадане в бедност;
 - Осигуряване на достъп до програми за активиране, ориентиране, обучение и заетост.
- ***ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ЗАЕТИ И БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА, В Т.Ч. И ОБУЧЕНИЯ НА РАБОТНОТО МЯСТО, В ЗАВИСИМОСТ ОТ ПОТРЕБНОСТИТЕ НА БИЗНЕСА, С ПРИОРИТЕТ КЪМ ГРУПАТА В МЛАДЕЖКА ВЪЗРАСТ***

За повишаване на пригодността за заетост на безработни лица се планира прилагането на следните мерки:

- Програми за гъвкави системи за квалификация и преквалификация, съобразно нуждите на пазара на труда;
- Осигуряване на обучение за придобиване на квалификация от безработни лица и повишаване на тяхната пригодност за заетост;
- Специализирано обучение за придобиване на ключови компетентности от млади безработни без трудов опит и повишаване на конкурентоспособността и пригодността им за заетост, както и навременното им включване в пазара на труда след образование и обучение;

- Обучение за повишаване адаптивността на заети лица от групата на работещите бедни;
- Обучение за заети лица в отговор на новите изисквания към знанията и уменията на работната сила;
- Прилагане на мерки за ускоряване изпълнението на националната инициатива за младежка заетост.
- ***ПРЕДОСТАВЯНЕ НА УСЛУГИ ЗА ЗАЕТОСТ И ПОДОБРЯВАНЕ НА РАБОТАТА НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ СЛУЖБИ ПО ЗАЕТОСТТА***

Мерките в тази област ще бъдат насочени към:

- Подобряване на посредническите услуги за заетост и помощ при търсенето на работа, в т.ч. според индивидуалните потребности на търсещите работа лица и укрепване на капацитета на системите на пазара на труда;
- Подобряване на услугите по активиране, помощ при търсенето на работа, съответствие между търсене и предлагане, преквалификация и индивидуализирани услуги за нискоквалифицираната работна сила;
- Подкрепа на достъпа до заетост за търсещите работа и неактивните хора с ефективни инициативи;
- Подкрепа за самонаети лица и начинаещи предприемачи чрез професионална квалификация и обучение на безработни, включително и тези от рискови групи;
- Съответствие между търсене и предлагане, преквалификация и индивидуализирани услуги за нискоквалифицираната работна сила.

Тук се включват и мерките насочени към групата на неактивните лица, в т.ч. към безработните лица от маргинализираните групи от населението, групите с ниско образование и без квалификация и недостатъчна активност на пазара на труда.

ПРИОРИТЕТ 2.3. УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ НА ОБЛАСТНО И МЕСТНО НИВО ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРОЦЕСИТЕ НА УПРАВЛЕНИЕ

Подобряването на институционалния и достъпа до ефективни публични услуги са необходими условия за създаването на благоприятна бизнес и социална среда за висока конкурентноспособност, социално сближаване и икономически растеж.

Електронното правителство, качествените и ефективни обществени услуги за гражданите и бизнеса, както и ефективната администрация са все още значителни предизвикателства за териториалните единици в страната.

За постигане на оптимално добро управление и развитие на района, в рамките на приоритета ще се предприемат действия за подобряване на процеса на стратегическо планиране и подготовка и управление на проекти, контрол и мониторинг на местно ниво, както и за предоставяне на пълния пакет от услуги на гражданите и бизнеса. Това включва инвестиции в ИТ инфраструктура и в повишаване на квалификацията на работещите в областните и общинските администрации с цел подобряване управлението на процесите и дейностите. Едновременно с това, ще се работи по подобряване на вътрешните връзки в администрациите и връзката им с централната администрация. При необходимост, ще се извършва реинженеринг на работните процеси за подобряване на тяхната ефективност и ефикасност на четири нива на взаимоотношения: “администрация-граждани”, “администрация-бизнес”, “администрация-администрация”, както и “вътрешноведомствена ефективност и ефикасност”.

Следва да се засили ролята на стратегическото управление на човешките ресурси в администрацията, вкл. обучения, мотивация и др., с цел изграждането и задържането на качествени кадри в областната и общинска администрация - основна предпоставка за качествено предоставяне на публични услуги и провеждането на политики.

Въвеждането на нови управленски подходи, стандарти, предоставяне на правомощия, партньорство и отчетност ще подобри резултатите от работата по постигането на социален и икономически напредък.

Дейностите в приоритета са насочени към формулиране и прилагане на ефективни политики, намаление на административната тежест за бизнеса и домакинствата и оптимално изразходване на финансовите ресурси.

ПОДПРИОРИТЕТ 2.3.1. ДОСТЪП ДО КАЧЕСТВЕНИ ОБЩЕСТВЕНИ УСЛУГИ

В рамките на този подприоритет ще се реализират мерки, дейности и проекти за осигуряване на по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса и включва подпомагането на следните дейности:

- Предоставяне на интегрирани услуги и пълния пакет от услуги на гражданите и бизнеса. Намаляване и постепенно премахване на усложнените процедури по предоставяне на услуги. Въвеждане и утвърждаване на комплексното административно обслужване;
- Инвестиции в ИТ инфраструктура и прилагане на електронно управление. Мерките за подкрепа ще осигурят оперативна съвместимост на електронните услуги и подготовката на гражданите за безпрепятственото използване на електронни административни услуги;
- Повишаване на квалификацията на работещите в областните и общинските администрации (кметствата по райони) с цел качествено и улеснено обслужване на гражданите и бизнеса;
- Инвестиции в изграждане на институционален капацитет за добро управление и ефективно прилагане на електронно управление;
- Включване на бизнеса и другите заинтересовани страни в управлението на териториалните общности чрез подходящи форми на сътрудничество.

ПОДПРИОРИТЕТ 2.3.2. ПОДОБРЯВАНЕ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЦЕСИТЕ И ДЕЙНОСТИТЕ

Ще бъдат подкрепени следните интервенции:

- Инвестиции в изграждане на институционален капацитет за добро управление и ефективно прилагане на електронно управление;
- Подобряване на вътрешните връзки в администрациите и връзката им с централната администрация;
- Повишаване на капацитета за управление на проекти – за постигане на по-висока усвояемост на средствата по оперативните програми и други програми, финансирани от ЕС и по-висока ефективност на усвоените ресурси;
- Повишаване капацитета на местните власти за прилагане принципа на партньорство и стимулиране на междуобщинското сътрудничество, съгласно Стратегията за иновации и добро управление на местно ниво на Съвета на Европа - изграждане на устойчиво дългосрочно партньорство между местните власти, социално-икономическите партньори,

организациите на гражданското общество и бизнеса с оглед подобряване качеството на местните публични услуги;

- Осигуряване на устойчиво и хармонично устройствено планиране на територията – разработване на кадастрални карти и устройствени планове на центровете на общините и други населени места, които да осигуряват комплексно, интегрирано и устойчиво развитие на населените места;
- Подобряване и развитие на механизмите за обществени консултации – създаване на нови форми за ефективно участие на неправителствените организации и гражданите в процеса на стратегическо планиране и прилагането на политиката за регионално развитие;
- Подобряване на информационното осигуряване на процесите, свързани с планирането и управлението на територията - изграждане на ГИС базирана национална информационна система за интегриране на статистическа, картна и др. информация необходима за процеса на стратегическо планиране на регионалното и местно развитие.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3:

ПОДОБРЯВАНЕ НА ТЕРИТОРИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ И СВЪРЗАНОСТ

ПРИОРИТЕТ 3.1. РАЗВИТИЕ НА ТРАНСПОРТНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

Заедно с подобряването на вътрешната сухоземна свързаност, се предвижда реализацията на проекти, които да насърчат по-ефективното развитие на българската част от Пан-Европейски коридор №7 (река Дунав), вкл. рехабилитация и повишаване на капацитета на част от важните речни пристанища в границите на СЗР (Видин, Лом, Оряхово, Никопол), допълнителни действия за подобряване на корабоплаването, доразвитие на прилежащата техническа инфраструктура, свързана с втория мост над р. Дунав (Видин-Калафат), стартиране на подготвителни дейности за изграждане на трети мост над р. Дунав (Оряхово-Бекет), развитие на контролно-пропускателните пунктове при границата с Република Сърбия и т.н. Всички тези мерки ще насърчат развитието на трансграничните коридори в посока Румъния/Сърбия/Западна Европа и ще активизират обмена на стоки, услуги и хора, което ще има положителен ефект върху местната икономика и по-специално върху периферните части на СЗР.

- ***ПОДОБРЯВАНЕ НА СЪЩЕСТВУВАЩАТА И ИЗГРАЖДАНЕ НА НОВА ПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА***

Мерките ще бъдат насочени към:

- Проектиране и изграждане на високоскоростни пътища;
- Рехабилитация, реконструкция и модернизация на Републиканската пътна мрежа II и III клас;
- Рехабилитация и реконструкция на общинската пътна мрежа и уличната мрежа в населените места;
- Проектиране и строителство на нови пътища;
- Изграждане на обходни пътища с цел осигуряване на транзитния автомобилен поток от и към автомагистрала Хемус и с цел подобряване безопасността на движението и оптимизиране на трафика;
- Изграждане на пътен тунел Троян-Христо Даново ще допринесе за преодоляването на диспропорцията в изграждането на транспортно комуникационната мрежа в страната, ще подобри динамиката в развитието на областите в СЗР и ЮЦР и ще повиши икономическия растеж в дългосрочен план.

- ***ИЗГРАЖДАНЕ НА ЖЕЛЕЗОПЪТНА ИНФРАСТРУКТУРА***

- Модернизация на железопътната линия.

- ***ПОДОБРЯВАНЕ НА ИНФРАСТРУКТУРАТА ПО Р. ДУНАВ И ТРАНСГРАНИЧНИТЕ КОРИДОРИ И ИНТЕРМОДАЛНИ ТЕРМИНАЛИ***

- Развитие на пристанищата като мултимодални логистични центрове;
- Модернизация, укрепване и доизграждане на защитни съоръжения срещу високите води на р. Дунав;
- Рехабилитация, реконструкция и модернизация на пристанища и изграждане на фериботен комплекс;
- Създаване на речна информационна система в българската част на р. Дунав;
- Подобряване на системите за навигация и топохидрографните измервания по р. Дунав.

- **ВЪЗДУШЕН ТРАНСПОРТ**

- Реконструкция и възстановяване на летище Видин ще доведе до улеснен и бърз достъп до Видин и ще допринесе в значителна степен за икономическото развитие на областта.

ПРИОРИТЕТ 3.2. РАЗВИТИЕ НА ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Основните мерки в областта на техническата инфраструктура ще обхванат:

- **Изграждане на ефективна енергийна инфраструктура** чрез газифициране, и съоръжения за производство и използване на енергия от възобновяеми енергийни източници др. Основен проект, който се планира, е изграждане на газопровод и свързване на област Видин с националната газопреносна мрежа.
- Изграждане на нова **електронна съобщителна инфраструктура**. Мрежите и услугите на ИКТ са един от „териториалните ключове“ за преодоляването на периферността и пространствената изолация. Въвеждането на **широколентов достъп** за всички общини в района освен населението ще подкрепи и бизнеса в района. **Изграждането на инфраструктура за осигуряване на безжичен достъп на обществени места и гарантираното предлагане на Интернет услуги за общественния сектор**, включително и на улеснен достъп за хората с увреждания, е задължителна стъпка към информационното общество.

ПРИОРИТЕТ 3.3. ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И БИОРАЗНООБРАЗИЕТО

Настоящият приоритет цели гарантирането на условия за опазване и подобряване на околната среда, адаптирането ѝ към настъпващите климатични промени и постигане на устойчиво и ефективно използване на природните ресурси.

Едновременно и паралелно с развитието на социалната и транспортна инфраструктура, социалните дейности, здравеопазването, културата и отдиха в СЗР, следва да продължи изпълнението на мерките и дейностите по възстановяване на съществуващата и изграждането на нова екологична инфраструктура – водоснабдителни и канализационни мрежи, пречиствателни станции за отпадни води и депа за отпадъци. Като една от основните слаби страни за СЗР се отбелязва именно недостатъчната изграденост и ефективност на тези системи. Екологичното измерение в изпълнението на настоящия план е от основно значение както за запазването на

природните ресурси, така и за недопускането на замърсявания, които могат да имат отрицателно въздействие върху здравето на хората и останалите живи организми, от които зависи баланса на местните екосистеми.

ПОДПРИОРИТЕТ 3.3.1 РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА – ВиК, ПРЕЧИСТВАТЕЛНИ СТАНЦИИ ЗА ПИТЕЙНИ И ОТПАДНИ ВОДИ И ДЕПА ЗА ОТПАДЪЦИ

Обхватът на мерките за изпълнение на подприоритета ще включи:

- Технически и технологични мерки за водоснабдяване и за изграждане на нови и реконструкция на водоснабдителни мрежи, подобряване техническото състояние на водопроводни системи и изграждане на пречиствателни станции за питейни води за подобряване на водоснабдяването и качествата на питейните води.
- Технически и технологични мероприятия за изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни станции за отпадъчни води в населени места над 2000 е.ж. Изграждане на съпало за отстраняване на биогенни елементи – азот и фосфор на пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерации над 10 000 е.ж.
- Оптимизиране събирането на отпадъци и внедряване на съвременни технологии за разделно събиране, компостиране на биоразградимите отпадъци, рециклиране и екологично обезвреждане в изпълнение на Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа в периода до 2020 г.
- Подобряване качеството на атмосферния въздух чрез увеличаване на дървесната растителност в терените за озеленяване; поддържане на съществуващите озеленени площи и отреждане на терени за нови такива;
- Реализиране на проекти за газификация на градове с население над 10000 жители.

Много важен проект за СЗР е изграждането на язовир „Черни Осъм“ за питейно водоснабдяване на гр. Плевен, гр. Ловеч и 28 други населени места.

Съгласно **Становище на МОСВ по екологична оценка №4-2/2013 г.**, за предотвратяване на негативното въздействие върху водните тела и зоните за защита на водите от предвидените дейности в РПР на СЗР трябва да се съблюдават следните

мерки от Раздел 7 Кратък преглед на програмата от мерки за постигане на целите за опазване на околната среда на ПУРБ в Дунавски район.

- Контрол на водовземането;
- Изграждане на санитарно-охранителни зони около водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване;
- Изграждане и реконструкция на „В и К” мрежи, ПСОВ, депа за отпадъци и др.

ПОДПРИОРИТЕТ 3.3.2 ПРЕВЕНЦИЯ НА ПРИРОДНИ РИСКОВЕ И КЛИМАТИЧНА СИГУРНОСТ

Мерките, които ще намерят подкрепа и ще допринесат за климатичната сигурност на района, включват:

- Обществените екосистемни ползи от горските територии;
- Инфраструктурни мерки за предотвратяване на наводнения и борба с абразията и ерозията, включващи укрепване на свлачища и бреговата ивица на р. Дунав (диги, подпорни стени и други укрепващи съоръжения); борба с бреговата ерозия, изграждане на малки по обем преливници, бентове и др.; възстановяване и изграждане на дренажни съоръжения и инфраструктура;
- Ограничаване на добива на инертни материали от речните корита, провеждане на дейности, ограничаващи ерозията в речните тераси, вследствие на добив на инертни материали;
- Превенция на риска от наводнения, бедствия и аварии на територията на района чрез предварителна оценка на риска от наводнения за всеки речен басейн; изготвяне на карти на заплахата и риска от наводнения, на районите за които са определени, че има значителен потенциален риск от наводнения или може да се предвиди такъв; разработване и изпълнение на Планове за управление на риска от наводнения за определените райони;
- Превенция и защита от горски, полски пожари и пожари в градска среда – осигуряване на методи и технически средства за реализирането ѝ;
- Модернизация, укрепване и доизграждане на защитните съоръжения срещу високите води на р. Дунав;

- Повишаване ефективността на защита на населението при бедствия и аварии, защита от наводнения и технологични рискове;
- Управление на риска от природни бедствия и аварии и ранно-предупредителни системи;
- Укрепване ролята на аграрната наука за създаване на устойчиви сортове растения и породи животни, опазване на биоразнообразието и съхранение на генетичните ресурси;
- Поддържане и съхраняване на горските ресурси – подкрепа за борба с ветровата и водна ерозия, с опустиняването и неблагоприятните последици от затоплянето на климата; предпазване на горите от пожари, възстановяването на горските масиви и осъществяването на залесителните дейности с оглед увеличаване площите, използвани по устойчив начин, преобразуване на нискокачествената изоставена земя в гори, намаляване на почвената ерозия и подобряване на водния баланс.

При изпълнение на дейностите по *Подприоритет 3.3.2 „Превенция на природните рискове и климатична сигурност”* и съгласно **Становище по екологична оценка №4-2/2013 г.** на МОСВ, да се предвидят екологичните рискове, свързани с евентуални бъдещи наводнения, като за целта бъде взета предвид разработената от Басейнова дирекция „Дунавски район” с център Плевен *Предварителна оценка на риска от наводнения*, в която са определени районите с потенциален риск от наводнения.

ПОДПРИОРИТЕТ 3.3.3 ОПАЗВАНЕ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО, БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ, ОПАЗВАНЕ НА ПОЧВИТЕ И НАСЪРЧАВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМНИТЕ УСЛУГИ, В ТОВА ЧИСЛО НАТУРА 2000 И ЗЕЛЕНА ИНФРАСТРУКТУРА

Възможните дейности и мерки, които ще бъдат подкрепени, включват:

- Инвестиции в екологосъобразна инфраструктура, включително в обекти по Натура 2000 и други територии за насърчаване на опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и екосистемните услуги;

- Разработване на планове за управление на защитени територии и защитени зони.

Съгласно Становище по екологична оценка №4-2/2013 г. на МОСВ при прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г. да се осигури съобразяването на следните мерки и условия. При реализацията на съответните дейности да се вземат предвид границите и режимите на всички защитени по реда на специален закон територии и зони, като:

- защитените територии, определени със *ЗЗТ*, заповедите за обявяването им и с утвърдените планове за управление;
- защитените зони: обявени със заповед по чл.12, ал.6 от *ЗБР*; включени в списъка по чл.10, ал.4 от *ЗБР*, обнародван в „Държавен вестник”; разгледани и одобрени по принцип от Националния съвет по биологичното разнообразие, независимо дали са отложени за допълнително проучване и разглеждане, или са включени в списъка по чл.10, ал.3 от *ЗБР*, за внасяне в Министерския съвет за приемане.

Политиката по околна среда в района е необходимо да обърне допълнително внимание за съхранение на речните екосистеми и възстановяване, където е възможно, на някои пресушени меандри. В допълнение, продължават случаите на замърсяване на река Огоста основно от източници в гр. Враца и гр. Монтана. След вливането на р. Ботуня са налице изменения в речните екосистеми, свързани с „цъфтеж” на висша водна растителност, което налага през новия програмен период допълнителни мерки за предотвратяване на промишлени и битови замърсявания.

Екологичните загуби от откъсването на меандри и пресушаване на заливаеми тераси се измерват не само със загубата на заливаеми гори и влажни зони. Изградените в миналото хидротехнически съоръжения са довели до увеличаване на скоростта на водата и скъсяване теченията на реките в района. Намаляла е способността за естествено водозадържане и буфериране на водни обеми при високи води, а се е увеличила ерозията и вдълбаването на речните корита. Това налага през новия период да се планират допълнителни мерки за мониторинг на водите в района.

ПРИОРИТЕТ 3.4. ПОДОБРЯВАНЕ НА МОДЕЛА НА ГРАДСКОТО И СЕЛСКОТО РАЗВИТИЕ

ПОДПРИОРИТЕТ 3.4.1. ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВАТА НА ГРАДСКАТА И АГЛОМЕРАЦИОННАТА СРЕДА

В селищната мрежа на СЗР се открояват градовете, които са с по-голям потенциал за формиране на зони за влияние върху съседни територии и населени места. Те изпълняват функции на опорни центрове, които оказват организираща роля в развитието на зоните им на влияние. В същото време, качествата на градската среда (физически и духовни) не съответстват на изпълняваните функции от тези опорни селищни центрове. Това налага да се търси постигане на съответна съчетаване на качествата на градската и на агломерационната среда която да кореспондира с осъществяваните жизнени функции в селищната и извънселищната среда.

- **Създаване на условия за устойчиво и интегрирано градско развитие на основа на Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие**

Изработването на 6-те Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) на 5 областни центъра и на гр. Лом ще има за цел да постигне синергичен ефект от прилаганите отделни секторни политики за реализиране на проекти и програми (основно с инвестиционен характер). С помощта на инструментариума на интегрираното планиране на ниво „град“ ще се очертае рамката и приоритетните проекти за градско развитие, които ще се реализират в периода до 2020 г. Дейностите ще обхващат мерки за: рехабилитация на производствени зони, подобряване на жилищната среда, благоустрояване на публичните пространства, подобряване на достъпа до публични услуги (образование, здравеопазване, електронно управление), включително за хора с увреждания, мерки за енергийна ефективност, производство на енергия от ВЕИ в градска среда, интегриран градски транспорт, газифициране и др.

Тези публично инициирани намеси, подкрепени от ПЧП, ще гарантират приноса на всеки от визираните градове към националните ангажименти по стратегия „Европа 2020“. Реализацията на бъдещите ИПГВР ще бъде през плановия период 2014-2020 г., като финансирането ще се осъществява по новата ОПРР, както и другите оперативни програми – „Околна среда“, „Човешки ресурси“ и др., инвестиционни инструменти като JESSICA, публично-частно партньорство и др. Националната концепция за пространствено развитие предлага като опорен център в СЗР да бъде включен и Българоградчик, за който да бъде разработен ИПГВР. За другите градове и особено за

малките градове, на които се разчита за оживяване на изостаналите селски райони, следва да се намери подобен инструмент за подпомагане на интегрирано развитие.

В рамките на интегрираното градско планиране са възможни интервенции за изграждане на **интегриран градски транспорт** и въвеждане на съвременни форми за управлението му – разработване на планове за управление на трафика; подобряване на достъпността на градските автобусни спирки – платформи за хора с увреждания и др.; обновяване на транспортната инфраструктура – контактна мрежа, подобряване на спирки, бази за ремонт и поддръжка и оборудване; изграждане/реконструкция/рехабилитация на пешеходни алеи и тротоари, изграждане на велосипедни пътеки и алеи, пешеходни зони, алеи за пешеходци и велосипедисти, подлези, транспортна инфраструктура, включително свързани дейности, като поставяне на указателни знаци, маркировка и др. като част от интегрираната система за градски транспорт. Мерките са насочени към намаляването на емисиите на вредни вещества и достигане на добро качество на атмосферния въздух на територията на градовете, като същевременно ще се намалят значително емисиите на парникови газове на основа на интегрирано развитие на екологосъобразни форми на транспорт.

- **Подобряване качествата на агломерационната среда**

Ефективното развитие на опорните градове на селищната мрежа ще създава условия за излъчване на импулси към зоните на влияние (агломерационните ареали) в посока на икономическа активност и рационално оползотворяване на техните ресурси и потенциали. Развитието на транспортната и комуникационната свързаност в градските агломерационни ареали ще допринесе за подобряване на предоставяните публични услуги в населените места, разположени в непосредствена близост до града, с чието развитие са тясно свързани.

Подкрепата за подобряване на транспортната свързаност и подкрепа за развитието на обществения транспорт по направленията с най-интензивни ежедневни трудови пътувания около големите градски центрове, ще улесни **мобилността на трудовите ресурси** като се запазва местоживеенето им. Подкрепата на ежедневните трудови пътувания ще въздейства като мярка за стабилизиране на процесите на вътрешна миграция към големите и средните градове.

ПОДПРИОРИТЕТ 3.4.2. ПОДКРЕПА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ИЗОСТАВАЩИТЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В СЕЛСКИТЕ РЕГИОНИ

Целта на прилаганите дейности е да се създаде по-добра бизнес среда за активизиране на местния бизнес, в т.ч. подкрепа на микро, малки и средни предприятия (МСП) за осигуряване на заетост и повишаване на конкурентоспособността на регионалната икономика, вкл. на основата на технологично обновяване. Икономическото развитие ще се подкрепя в съответствие с принципите на устойчивото развитие и ще цели намаляване на консумацията на енергии и суровини, технологично обновяване и развитие на зелени икономически дейности. Специално внимание ще бъде обърнато на малките градове в селските райони, които се явяват единствен градски център на територията на селския район. Ще се стимулира развитието на изостаналите гранични селски райони, чиито потенциал за развитие е използван ограничено досега.

Ключовите политики, както и съответстващите им мерки, са следните:

- Стимулиране ролята на малките градове в селските райони за предоставяне на услуги и създаване на работни места. Малките градове в селските райони имат ключова роля за тяхното развитие и за развитието и използването на потенциала им. Същевременно те се явяват център за предоставяне на публични услуги от среден и висок ранг. Ето защо е необходимо да се подобрява връзката на населените места със съответния градски център, като в същото време се разширява спектъра и се подобряват предоставяните услуги.
- Развитие на широколентова инфраструктура и преодоляване на т.нар. „цифрова изолация” на слабо населените и периферни райони.
- Разнообразяване на икономиката в селските райони с цел запазване на заетостта на местното население; насърчаване развитието на микро и МСП, които са потенциално жизнеспособни от икономическа гледна точка и допринасят за подобряване на структурата на местната икономика; насърчаване стартирането и развитието на икономически дейности в нови микро и МСП, създаващи заетост и технологично обновяване на съществуващите микро и МСП, осигуряващи заетост към момента;

подпомагане на МСП в изостаналите райони в процеса им на модернизация и устояване на предизвикателствата на пазарните механизми.

- Насърчаване изграждането на местната инфраструктура, обновяването на селата, предлагането на местни основни услуги и опазването на местното културно и природно наследство - създаване, подобряване и разширяване на дребна по мащаби инфраструктура, въвеждане и използване на възобновяеми енергийни източници; инфраструктура за отдых, туристическа информация и обозначаване на туристически обекти; поддръжка, възстановяване и подобряване на културното и природното наследство на селата и селския ландшафт и др.;
- Подобряване на мрежата от общински пътища в селските райони за осигуряване на достъп до туристически, исторически обекти, както и достъп до образователни, здравни и социални услуги в населените места;
- Насърчаване публично-частното партньорство за реализация на стратегии за местно развитие - улесняване на изпълнението на интегрирани стратегии за местно развитие с формирането на местни инициативни групи. Основен резултат от дейността на местните инициативни групи ще бъде реализацията на стратегии за местно развитие, чрез мобилизиране на икономическия, социален и екологичен потенциал на територията, като се насърчават всички форми на между териториално или транснационално сътрудничество.
- **Подпомагане на целеви зони (общини и групи от общини), които са с висока критичност на проблемите**

В СЗР се разкрива съществуването на значителни по своя териториален обхват територии (зони) от общини, които са силно засегнати от неблагоприятните процеси в сферата на демографското, икономическото и социалното развитие, до наличието на проблеми в инфраструктурната обезпеченост, опазване на околната среда. Степента на критичност на проявление на проблемите в развитието на тези зони е висока и това е предпоставка за изява на силно подчертан териториален дисбаланс във вътрешнорегионалните неравенства, на различия във възможностите за интегрирано териториално развитие и използване на наличните териториални ресурси. Подпомагането на зоните с висока критичност на проблемите следва да се осъществява

с инструментите на регионалната политика, прилагани към такъв тип територии изискващи целенасочена подкрепа.

Общините или районите за целенасочена подкрепа по смисъла на ЗРР заслужават особено внимание от страна на регионалната политика. Независимо от факта, че те могат да бъдат обект на интервенции по много от посочените специфични цели за икономическо и социално сближаване, тяхното влошено състояние изисква да им бъде осигурено целево подпомагане, която да бъде осигурена със специален финансов инструмент⁷. За ревитализация на такива общини е необходимо прилагане на интегрирани програми, които ще съдържат мерки за: подпомагане на малкия бизнес и постигане на дългосрочна устойчивост, чрез насърчаването на индивидуалното и колективно предприемачество; за образование и обучение, медицински, комуникационни, комунални и културни услуги, мерки за опазване на околната среда и други специфични нужди.

ПРИОРИТЕТ 3.5. РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИАЛНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Периферното положение на Северозападния район по отношение на държавните граници на страната (широк излаз към р. Дунав и обща граница с Р. Румъния и Р. Сърбия) от недостатък на периферно положение, следва да се трансформира в предимство за развитие на многообразни връзки с трансграничен и транснационален характер. Условие за осъществяване на тези връзки са наличните и бъдещите трансгранични преходи – гранични “вход” – “изходи”, както и транспортните трансевропейски коридори - № 4, пресичащ меридионално СЗР и №7 – р. Дунав.

ПОДПРИОРИТЕТ 3.5.1. РАЗВИТИЕ НА ТРАНСГРАНИЧНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО С ПРИНОС КЪМ СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ НА СЗР

Възможностите за развитие на трансграничното сътрудничество на СЗР като прилежащ на Дунавското крайбрежие е обект на Дунавската стратегия на ЕС и е с потенциал за повишаване на привлекателността му в сферата на туризма, културния обмен, на интереса на инвестиционния капитал и т.н. Трансграничното сътрудничество между СЗР с регионите на съседните страни – Румъния и Сърбия (приоритетно с крайдунавските румънски региони) е с възможности за постигане на взаимноизгодно

⁷ Национална програма за развитие „България 2020“

интегрирано икономическо, социално и териториално развитие на съседни региони от двете страни на границата.

Видин, Монтана, Враца и Плевен са избираемите области за участие и реализиране на проекти по програмите за трансгранично сътрудничество (България-Сърбия и България-Румъния).

Осъществяването на съвместни проекти и инициативи между периферните гранични региони подобряват качеството на живот и работната среда, достъпа до основните услуги и създават нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие.

В периода 2014-2020 г. важно изискване при разработване на програмите и проектите за трансгранично сътрудничество между България и Сърбия, между България и Румъния е те да допринесат за насърчаване на интегрирано регионално развитие и да бъдат и да бъдат съобразени и насочени към постигане целите на Дунавската стратегия на ЕС.

Дейностите за подобряване на транспортната достъпност в района за трансгранично сътрудничество България-Румъния следва да продължат в периода до 2020 г. и да съдействат за по-добра интеграция и преодоляване на р. Дунав като препятствие за сътрудничеството и използването на местния потенциал на районите.

Ключовите дейности за сътрудничество с регионите на съседните страни – Румъния и Сърбия, ще се концентрират върху:

- Подобряване на инфраструктурните връзки, развитие на съвместни икономически, социални и културни дейности, съвместно управление на рискове и опазване на околната среда;
- Разработване на интегрирани стратегически планови документи за управление и развитие на граничните територии и ефективни механизми за регионална координация;
- Активизиране на трансграничните контакти и разширяване на сътрудничеството за постигане на интегрирано икономическо, социално и териториално развитие на съседните гранични райони;
- Развитие на трансгранично сътрудничество за решаване на съвместни екологични проблеми.

Интервенциите ще бъдат подпомагани от очаквания нов пакет от оперативни програми за трансгранично сътрудничество.

ПОДПРИОРИТЕТ 3.5.2. РАЗВИТИЕ НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНО И ТРАНСНАЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО, ВКЛЮЧИТЕЛНО ЗА ПОСТИГАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ПРИОРИТЕТИ НА ДУНАВСКАТА СТРАТЕГИЯ НА ЕС

Транснационалното и междурегионалното сътрудничество ще продължат да се развиват като инструменти за трансфер на опит и добри практики между европейските райони в области, покриващи идентифицираните нужди на регионите и определените тематични цели на Общата стратегическа рамка. Ще се реализират многостранни проекти от общ интерес в областта на опазването на околната среда, развитието на транснационалните транспортни и комуникационни мрежи, намаляване на опасностите от технологични и природни рискове, изграждане на мрежи за трансфер на технологии и познания.

Тематичната насоченост на проектите ще бъде в рамките на четирите стълба на Дунавската стратегия на ЕС: 1. Създаване на връзки за региона на река Дунав; 2. Опазване на околната среда в региона на река Дунав; 3. Постигане на благосъстояние в региона на река Дунав; 4. Укрепване на региона на река Дунав.

В Дунавската стратегия на ЕС е поставен специален акцент върху укрепване на връзките между университетите, изследователските центрове и регионалния бизнес в Дунавския макрорегион, като целта е да се създадат условия за сътрудничество между съществуващи научни и образователни институти и центрове с местния бизнес в изоставащите, необлагодетелствани райони – Северозападния и Северния централен район – чрез осигуряване на условия за обучение в реална среда за усвояване на практически умения, улесняване на прехода от образование към пазара на труда.

III.5. СЪОТВЕТСТВИЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА ЧАСТ НА РПР НА СЗР НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ 2012-2022 Г.

Както бе отбелязано по-горе, Регионалният план на Северозападен район е изработен и съответства на стратегическата рамка на Националната стратегия за регионално развитие (НСРР) 2012-2022 г., Националната програма за развитие „България 2020” и Националната програма за реформи.

Стратегическа цел (СЦ) 1 на РПР „Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР” има директна връзка със Стратегическа цел 1: *„Икономическо сближаване в европейски, национален и вътрешнорегионален план чрез развитие на собствения потенциал на районите и опазване на околната среда” на НСРР.*

Приоритетите на СЦ 1 от РПР кореспондират със следните приоритети на НСРР:

- Приоритет 1.1. *Активизиране на специфичния потенциал на регионалните и местните икономики чрез подкрепа за повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес на НСРР;*
- Приоритет 1.2. *Развитие на устойчиви форми на туризъм и на културните и творчески индустрии в районите на НСРР ;*

Настоящата СЦ 2 на РПР на СЗР „Съхранение и развитие на човешкия капитал” има директна взаимовръзка със Стратегическа цел 2. *Социално сближаване и намаляване на регионалните диспропорции в социалната сфера чрез създаване на условия за развитие и реализация на човешкия капитал на НСРР 2012-2020 г. и по-специално със следните нейни приоритети:*

- Приоритет 2.1. *Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални и културни услуги и развитие на спортната инфраструктура в районите на НСРР комуникира с приоритет 3.1. на СЗР .*
- Приоритет 2.3. *Развитие на капацитета на националните, регионалните и местните власти за стратегическо планиране и подобряване на управлението на регионалното развитие на НСРР има директна връзка с приоритет 3.2. на СЗР.*

Настоящата СЦ 3 на РПР на СЗР *„Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност”* има директна връзка и с четирите стратегически цели на НСРР 2012-2020 г. и по-конкретно със следните стратегически цели на НСРР:

- Стратегическа цел 3: *„Териториално сближаване с европейските региони чрез трансгранично, междурегионално и транснационално сътрудничество”*;
- Стратегическа цел 4: *„Балансирано териториално развитие чрез укрепване на мрежата от градове-центрове, подобряване свързаността в районите и качеството на средата в населените места”*.

По-специално, приоритетите на СЦ 3 от РПР са в най-близко взаимодействие със следните приоритети на НСРР:

- Приоритет 1.3. *Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда*;
- Приоритет 2.2. *Подкрепа на трудовата географска мобилност в районите*;
- Приоритет 4.1. *„Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване на полицентричната мрежа от градове”* от стратегическа цел 4 на НСРР намира своето отражение в приоритет 3.3. на РПР на СЗР;
- Приоритет 4.2. *Подобряване на свързаността на районите в национален и международен план, включително с големите градски центрове в съседните страни*;
- Приоритет 4.3. *„Подобряване качеството на живот в селските райони”*.

Накрая, двата приоритета от стратегическа цел 3 на НСРР (3.1. *Развитие на трансграничното сътрудничество и мобилизиране потенциала на периферните гранични територии* и 3.2. *Развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество, включително за постигане на стратегическите приоритети на макрорегионално ниво*), намират своето изражение в приоритет 3.4. на РПР на СЗР *„Развитие на териториалното сътрудничество”*.

IV. ОБЩА ОЦЕНКА НА ФИНАНСОВИТЕ РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА РПР НА СЗР 2014-2020 Г.

Общата оценка на необходимите ресурси за реализация на Регионалния план за развитие (2014-2020 г.) на СЗ район представлява експертна оценка за общата финансова рамка, която се предвижда да бъде изпълнена като предпоставка за постигане на поставените цели и приоритети за развитие към края на периода. Финансовата рамка е и условие за мобилизиране на допълнителни ресурси от други източници – публични и частни, които не са включени в експертната оценка, както и за насочване на външните и вътрешните инвеститори към избраните приоритетни области, които ще получават публично финансиране и по този начин ще се създаде по-благоприятна бизнес среда в съответните сектори.

Финансовите средства са оценени в следните направления:

- Национално публично финансиране (републикански/централен бюджет, бюджети на общините, публични фондове);
- Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейски социален фонд (ЕСФ) и Кохезионен фонд (КФ);
- Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР);
- Европейски фонд за рибарство;
- Международни финансови институции;
- Средства на физически и юридически лица (инвестирори), граждански организации;
- Други допълнителни източници.

Публичната намеса при осъществяването на конкретни мерки и дейности (проекти) по Плана, удовлетворяваща критериите по чл. 107(1) на Договора за функциониране на Европейския Съюз, ще се осъществява при съобразяване с разпоредбите на националното и европейско законодателство в областта на държавните помощи.”

Индикативните финансови разчети ще бъдат съобразявани с параметрите на годишния закон за държавния бюджет за съответната година, както и с одобрените от Министерския съвет разходни тавани за съответния период.

Министерският съвет приема средносрочната бюджетна прогноза за тригодишен период. В тази връзка посочените размери на средствата от ЕС и националното участие могат значително да се различават от тези, които ще бъдат в одобрените програми и съответно по параметрите на Закона за държавния бюджет за съответната година.

Индикативният общ размер на необходимият ресурс, който според Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г. следва да бъде усвоен в СЗ район за постигане на целите на стратегията възлиза на 2 334,3 милиона лева. В долната таблица тази сума е взета като отправна точка за извършването на отделните изчисления.

Таблица 25. Обща оценка на необходимите ресурси (млн. лв.)

Приоритет		Обща оценка		Обществен сектор										Частен сектор		Други финансови инструменти	
				Общо	Участие на Европейския съюз			Национално обществено участие									
					Общо	ЕФРР	Принос на други фондове на ЕС (ЕСФ, КФ, ЕЗФРСР)	Общо	Центр. бюджет	Местни бюджети	Други обществени фондове						
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР																	
	Отн. дял, %		100%			%				%					%		%
Приоритет 1.1																	
	15%	350,14	100%	350,14		85	297,62	-	52,52	15	38,0	13,0	1,52	-	-	-	-
Приоритет 1.2																	
	10%	233,43	100%	186,73		75	175,07	-	11,66	5	8,0	2,0	1,66	23,3	10	23,4	10
Приоритет 1.3																	
	5%	116,71	100%	99,21		80	50,00	43,36 ^{ЕЗФРСР}	5,85	5	3,0	1,5	1,35	17,5	15	-	-
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал																	
Приоритет 2.1																	
	11%	256,77	100%	256,77		85	105,05	113,20 ^{ЕСФ}	38,52	15	27,0	10,0	1,52	-	-	-	-
Приоритет 2.2																	
	6%	140,06	100%	140,06		85	65,00	54,05 ^{ЕСФ}	21,01	15	15,0	5,0	1,01	-	-	-	-
Приоритет 2.3																	
	3%	70,03	100%	70,03		85	10,00	49,52 ^{ЕСФ}	10,51	15	8,0	1,0	1,51	-	-	-	-
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност																	
Приоритет 3.1																	
	15%	350,15	100%	280,15		65	80,00	147,60 ^{КФ}	52,55	15	48,0	3,0	1,55	-	-	70,0	20
Приоритет 3.2																	
	5%	116,71	100%	75,87		50	58,35	-	17,52	15	12,0	5,0	0,52	40,8	35	-	-
Приоритет 3.3																	
	10%	233,43	100%	221,76		85	80,00	118,42 ^{КФ}	23,34	10	18,0	4,34	1,00	-	-	11,67	5
Приоритет 3.4																	
	15%	350,14	100%	315,13		85	297,62	-	17,51	5	12,0	4,0	1,51	-	-	35,01	10
Приоритет 3.5																	
	5%	116,73	100%	116,73		85	99,22	-	17,51	15	10,0	6,0	1,51	-	-	-	-
ОБЩО	100%	2 334,30		1 861,59			1 279,58	582,01	268,43	205,00	49,84	13,59		40,80		163,48	

Таблица 26. Индикативно разпределение на необходимите ресурси с натрупване по години и приоритети (млн. лева)

Приоритет	Общо	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1: Развитие на конкурентноспособна икономика чрез насърчаване на собствения потенциал на СЗР								
Приоритет 1.1	350,14	35,01	70,03	122,55	192,58	262,61	315,13	350,14
Приоритет 1.2	233,43	23,34	46,69	81,70	128,39	175,07	210,09	233,43
Приоритет 1.3	116,71	11,67	23,34	40,85	64,19	87,53	105,04	116,71
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: Съхранение и развитие на човешкия капитал								
Приоритет 2.1	256,77	25,68	51,35	89,87	141,22	192,58	231,09	256,77
Приоритет 2.2	140,06	14,01	28,01	49,02	77,03	105,05	126,05	140,06
Приоритет 2.3	70,03	7,00	14,01	24,51	38,52	52,52	63,03	70,03
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: Подобряване на териториалната устойчивост и свързаност								
Приоритет 3.1	350,15	35,02	70,03	122,55	192,58	262,61	315,14	350,15
Приоритет 3.2	116,71	11,67	23,34	40,85	64,19	87,53	105,04	116,71
Приоритет 3.3	233,43	23,34	46,69	81,70	128,39	175,07	210,09	233,43
Приоритет 3.4	350,14	35,01	70,03	122,55	192,58	262,61	315,13	350,14
Приоритет 3.5	116,73	11,67	23,35	40,86	64,20	87,55	105,06	116,73
ОБЩО	2 334,30	233,43	466,86	817,01	1 283,87	1 750,73	2 100,87	2 334,30

V. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА СЗР 2014-2020 Г.

V.1. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ

Индикаторите за наблюдение са определени посредством даването на експертна оценка за междинната (в края на 2016 г.) и целевата им стойност (в края на 2020 г.), като се има предвид базовата им стойност към определена година (2009/2010 г.), за когато е налична достоверна информация. Те са базирани на НСРР 2012-2020 г., като за всеки от тях е възможно събирането на статистически и информационни данни с цел периодичното им наблюдение.

Таблица 27. Ключови национални индикатори

	ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
		Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
1	БВП на човек от населението – лв.	5 652 (2010 г.)	6 950	9 400	Ежегодно	НСИ
2	Дял на БВП на човек от населението от средната стойност на ЕС 27 – %	26 % (2010 г.)	32,0 %	36,0 %	Ежегодно	Евростат
3	Коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години - %	12,3 % (2012 г.)	10,8 %	8,8 %	Ежегодно	НСИ
4	Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години	45,1 % (2012 г.)	44,6 %	49,8 %	Ежегодно	НСИ
5	Общ доход на лице от домакинство в лв.	3 557 (2009 г.)	4 220	5 300	Ежегодно	НСИ

Таблица 28. Индикатори по целите на стратегия „Европа 2020“

	ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
		Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
1	Коефициент на заетост на населението на възраст 20-64 навършени години - %	58.0 (2012 г.)	64,8	72,0	Ежегодно	НСИ, Евростат
	- Коефициент на заетост на населението на възраст 55-64 г.	40.9 (2012 г.)	41.2	45.6	Ежегодно	Евростат
2	Инвестиции в научноизследователска и развойна дейност (НИРД) - % от БВП	0,2 % (2009 г.)	0,3 %	0,5 %	Ежегодно	НСИ
3	Цели „20/20/20“ по отношение на климата/ енергията:					
	- съкращаване на емисиите на CO2	-	-	20	Ежегодно	НСИ, ИАОС
	- дял на ВЕИ в брутното крайно потребление на енергия - %	13,8 (2011 г. за България)	12,4	16	Ежегодно	НСИ, АУЕР
	- повишаване на енергийната ефективност	-	-	25,0	Ежегодно	НСИ, АУЕР
	- намаляване на енергийната интензивност на БВП	-	-	43,0	Ежегодно	НСИ
4	Дял на преждевременно напусналите образователната система (18-24 г.) - %	16,8 (2011 г.)	14,6	12,0	Ежегодно	НСИ
	Дял на 30-34 годишните със завършено висше образование - %	18,0 (2012 г.)	25,5	35,0	Ежегодно	НСИ
5	Население в риск от бедност или социално изключване – хил. души	454,8 (2010 г.)	410,6	382,4	Ежегодно	НСИ

Таблица 29. Глобални екологични индикатори

	ИНДИКАТОРИ ГЛОБАЛНИ ЕКОЛОГИЧНИ ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
		Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
1	Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти, добив) – %	9,36 % (2006 г.)	9,00 %	8,55 %	Различна периодичност в зависимост от данните, предоставяни в рамките на проект CORINE Landcover ⁸	ИАОС, АГКК
2	Съотношение между горските, земеделските и урбанизирани територии - %/%/%	116,58%/50,9%/9,36 % (2006 г.)	116,58%/49,9%/9,85%	116,58%/50,9%/10,25 %	Различна периодичност - CORINE Landcover	ИАОС, ДАГ, АГКК
3	Емисии на парникови газове (приравнени към CO2 еквивалент) на жител от населението - т/ човек/ година	4,210 (2006 г.)	3,995	3,750	Различна периодичност – CORINE Landcover	ИАОС
4	Разходи за ДМА с екологично предназначение – млн. лв.	177,56 (2011 г.)	205	245	Ежегодно	НСИ
5	Разходи за ДМА с екологично предназначение на човек от населението – лв.	212,23 (2011 г.)	235	255	Ежегодно	НСИ
6	Дял от територията с висок риск от ерозия – %	61,88 % (2006 г.)	59 %	57 %	Различна периодичност – CORINE Landcover	ИАОС
7	Регионален индекс за климатична сигурност - точки	24,20 (2010 г.)	30	36	Различна периодичност – съгласно изследвания	МРР

V.2. КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

Критериите за оценка на изпълнението дават възможност за изграждането на детайлна рамка, на чиято база да бъде следено постигането на очакваните резултати от мерките/дейностите/подприоритетите/приоритетите/стратегическите цели, за да бъде постигната визията на РПР на Северозападен район. Това ще даде обективна основа за извършването на оценка на изпълнението на плана.

⁸ Проектът CORINE Landcover е част от европейската програма „Координация на информацията за околната среда (CORINE) и цели осигуряване на съвместима географска информация за земното покритие в страните от Европейския съюз – <http://www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover>

Таблица 30. Специфични индикатори за проследяване реализацията на плана

	ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
	СПЕЦИФИЧНИ ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ	Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1. РАЗВИТИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНА ИКОНОМИКА ЧРЕЗ НАСЪРЧАВАНЕ НА СОБСТВЕНИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА СЗР						
Приоритет 1.1: Подкрепа за повишаване на конкурентоспособността на малкия и средния бизнес и подобряване на средата за правене на бизнес						
1	Приходи от дейността на МСП (млн. лв.)	7 392 (2010 г.)	13 400	20 000	Ежегодно	НСИ
2	Относителен дял на заетите лица в МСП спрямо общия им брой в страната (%)	7,9 % (2010 г.)	8,0 %	8,2 %	Ежегодно	НСИ
3	Нарастване на преките чуждестранни инвестиции в нефинансовите предприятия (%)	n/a	15 %	40 %	Ежегодно	НСИ
Приоритет 1.2: Насърчаване на иновациите и ресурсната ефективност						
1	Разходи за НИРД (хил. лв.)	6 609 (2010 г.)	7 400	9 200	Ежегодно	НСИ
2	Персонал, зает с НИРД, в бр.	644 (2010 г.)	780	900	Ежегодно	НСИ
Приоритет 1.3: Активизиране на специфичния потенциал на регионалната икономика						
1	Реализирани приходи от нощувки в средствата за подслон и местата за настаняване, в млн. лв.	16 (2011 г.)	17	20	Ежегодно	НСИ

Регионален план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г.

	ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
	СПЕЦИФИЧНИ ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ	Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
2	Създадени/подобри туристически атракции (бр.)	n/a	4	10	Ежегодно	ИСУН, Общини
3	Създадени туристически дестинации на база културно-историческо наследство (бр.)	n/a	1	2	Ежегодно	МК, ИСУН, Общини
4	Нарастване на инвестициите в селскостопански райони (%)	n/a	8 %	20 %	Ежегодно	МЗХ
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2: СЪХРАНЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ						
ПРИОРИТЕТ 2.1: Подобряване на достъпа до образование и социална инфраструктура и предотвратяване на рисковете за социално изключване						
1	Рехабилитирани / модернизиранни здравни и социални заведения (бр.)	n/a	17	37	Ежегодно	ИСУН, МЗ, МТСП, Общини
2	Модернизирани и реконструирани сгради и обекти на културата (бр.)	n/a	8	18	Ежегодно	ИСУН, МК, Общини
3	Реконструирани образователни заведения (бр.)	n/a	28	65	Ежегодно	ИСУН, Общини
4	Дял на децата и учениците, облагодетелствани от подобрена образователна инфраструктура, в %	n/a	18 %	40 %	Ежегодно	МОМН, Общини
ПРИОРИТЕТ 2.2: Повишаване на заетостта и развитие на пазара на труда						
1	Процент от населението на възраст 25-64 г., участващо в образование и обучение (%)	n/a	8 %	15 %	Ежегодно	НСИ, АЗ
2	Дял на безработните преминали курсове на преквалификация (%)	n/a	15 %	35 %	Ежегодно	МТСП, АЗ

Регионален план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г.

	ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
	СПЕЦИФИЧНИ ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ	Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
3	Дял на младежката безработица (%)	16,2 % (2011 г.)	15,8 %	15,2 %	Ежегодно	АЗ
4	Дял на безработните лица с висше образование	10,8 % (2011 г.)	10,2 %	9,8 %	Ежегодно	АЗ
ПРИОРИТЕТ 2.3: Укрепване на институционалния капацитет на областно и местно ниво за подобряване на процесите на управление						
1	Служители, преминали курсове за повишаване на квалификацията на работещите в областните и общинските администрации в бр. и %	n/a	6 %	12 %	Ежегодно	Общини, Областни Администрации
2	Служители, преминали обучение за развитие на уменията за управление на проекти, финансов контрол и прилагане на интегрирани системи за развитие, в бр. и %	16 (2010 г.)	5 %	10 %	Ежегодно	ИПА
СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3: ПОДОБРЯВАНЕ НА ТЕРИТОРИАЛНАТА УСТОЙЧИВОСТ И СВЪРЗАНОСТ						
ПРИОРИТЕТ 3.1: Развитие на транспортната инфраструктура						
1	Население с подобрен транспортен достъп, в %	n/a	10 %	30 %	Ежегодно	АПИ, Общини, ИСУН
2	Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа, в км	n/a	140	300	Ежегодно	АПИ, Общини, ИСУН
ПРИОРИТЕТ 3.2: Развитие на техническата инфраструктура						

Регионален план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г.

	ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
	СПЕЦИФИЧНИ ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ	Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
1	Разширена и реконструирана ВиК мрежа (км)	n/a	200	420	Ежегодно	МОСВ, ИСУН, Администрации
2	Дял от населението с обществено водоснабдяване (%)	99,4% (2010 г.)	99,6 %	99,8 %	Ежегодно	НСИ
3	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната, в %	24 % (2011 г.)	40 %	65 %	Ежегодно	НСИ
ПРИОРИТЕТ 3.3: Опазване на околната среда и биоразнообразието						
1	Относителен дял на населението, обслужвано от СПСОВ в %	28 % (2010 г.)	42 %	60 %	Ежегодно	НСИ
2	Дял на обслужваното население от системи за организирано сметосъбиране (%)	97,7 % (2010 г.)	98,9 %	100 %	Ежегодно	НСИ
3	Брой изградени системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони	2	2	3	Ежегодно	Областни Администрации, МВР
4	Бр. разработени планове за управление на защитени територии и защитени зони	n/a	4	10	Ежегодно	ИСУН
5	Бр. проекти свързани с опазването, поддържането и възстановяването на природни местообитания и видове	n/a	8	20	Ежегодно	МОСВ, ИСУН
ПРИОРИТЕТ 3.4: Подобряване на модела на градското и селското развитие в Северозападен район						
1	Население, живеещо на територия с реализирани планове за интегрирано градско развитие, в бр.	n/a	132 450	318 605	Ежегодно	ИСУН, НСИ

Регионален план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г.

	ИНДИКАТОРИ	Стойности Северозападен район			Периодичност на събиране на инф.	Източник на инф.
	СПЕЦИФИЧНИ ИНДИКАТОРИ ЗА РЕЗУЛТАТ	Изходни	Междинни (2015)	Целеви (2020)		
2	Създадени/обновени градски зелени площи (%) от зелените площи/	n/a	6 %	13 %	Ежегодно	МЗХ
3	Брой проекти за подобряване качеството на средата и живота в селските райони	n/a	250	600	Ежегодно	МЗХ
4	Дял на населението, живеещо в малки градове и села, което е обхванато от интегрирани мерки за подобряване на селищната среда и услугите, в %	n/a	7 %	15 %	Ежегодно	МЗХ
ПРИОРИТЕТ 3.5: Развитие на териториалното сътрудничество						
1	Брой проекти / инициативи за трансгранично сътрудничество (сключени договори към 2012 г.) бр. и %	83	5 %	10 %	Ежегодно	ИСУН, МРР
2	Брой проекти за разширяване на сътрудничеството и насърчаване на икономическия, социалния и културния обмен между регионите на България и Европа, в бр.	n/a	12	28	Ежегодно	ИСУН, МРР
3	Брой на интегрирани стратегически планови документи за управление и развитие на граничните територии	n/a	1	2	Ежегодно	ИСУН, МРР

VI. НЕОБХОДИМИ ДЕЙСТВИЯ ПО НАБЛЮДЕНИЕТО, ОЦЕНКАТА И АКТУАЛИЗАЦИЯТА НА РПР НА СЗР

Наблюдението (мониторингът), контролът и оценката на изпълнението на Регионалния план за развитие на Северозападен район са ключова част от политиката за регионално развитие, защото чрез тях се създава възможност за актуализиране и коригиране на приоритетите и реализираните мерки и действия тогава, когато резултатите се разминават с планираните (особено при съществена промяна на някои от заложените предпоставки). Тези механизми дават информация за напредъка при изпълнението на РПР - условие за постигане на прозрачност и публичност на провежданите политики.

Прилагането на инструмент, чрез който се измерва въздействието като резултат от заложените стратегически цели и приоритети и реализираните мерки и дейности позволява още на етап планиране да бъдат определени субектите и обектите на мониторинга и контрола, както и индикаторите, на база на които ще се измерва напредъка и ефекта от прилаганите мерки в рамките на приоритетите.

За разработването на стратегическия документ се извършва Предварителна оценка, която включва оценка на социално-икономическото въздействие и екологична оценка по реда на Закона за опазване на околната среда. Извършването на предварителна оценка се организира от министъра на регионалното развитие. Предварителната оценка на РПР на Северозападен район е изготвена, като препоръките от оценката са взети под внимание и отразени в окончателния вариант на документа.

Приключена е и изискваната процедура по отношение на екологичната оценка. Издадено е Становище по екологична оценка №4-2/2013 г., с което Министерство на околната среда и водите съгласува Проекта на Регионален план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г. Като препоръка съгласно **Становището** на МОСВ следва да се допълнят следните **мерки за наблюдение и контрол при прилагане на РПР на СЗР 2014-2020 г.;**

1. Министерство на регионалното развитие да изготвя **в рамките на предвидените междинна и последваща оценка на плана, доклади по наблюдението и контрола** на въздействието върху околната среда при

прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г., включително на мерките за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последствия от осъществяването на плана. Изготвените доклади, които да представляват и доклади по смисъла на чл.30, ал.1 от *Наредбата за ЕО*, да се представят своевременно в МОСВ (дирекция „Превантивна дейност“) за одобряване, преди обсъждането на междинната и последващата оценка на плана от Регионалния съвет за развитие.

2. Наблюдението и контролът на въздействията върху околната среда при прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г. да се извършват въз основа на специфичните екологични индикатори за наблюдение изпълнението на плана, предвидени в т. V. на проекта на плана.
3. При констатирани неблагоприятни последствия върху околната среда да се предложат и предприемат своевременни мерки за възможното им отстраняване.

Междинната оценка на изпълнението на РПР се извършва в средата на програмния период (през 2017 г.), на чиято база ще се отчете постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите и ще се предприемат коригиращи мерки във връзка с реализацията на плана. Междинната оценка включва:

- Оценка на първоначалните резултати от изпълнението;
- Оценка на степента на постигане на съответните цели;
- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- Изводи и препоръки за актуализация на документа.

Регионалният план за развитие подлежи и на последваща оценка не по-късно от една година след изтичането на периода на нейното действие през 2020 г. и включва:

- Оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;
- Оценка на общото въздействие;
- Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- Изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.

Включените в оценката препоръки, базиращи се на направените изводи за прилаганата политика, създават основа за даването на бъдещи предложения за промени.

Резултатите и предложенията в резултат на извършената оценка на РПР (коригиращи действия и предложения за подобрене) следва да бъдат разгледани от всички ангажирани страни, като те ще бъдат използвани като средство в подкрепа на вземането на решения от отговорните органи за подобрене управлението на регионалния план за развитие. В този контекст, ще бъдат изследвани следните четири взаимодействия:

- Доколко поставените цели са релевантни на идентифицираните нужди, проблеми и въпроси, които предстои да бъдат решени в СЗР;
- Каква е полезността и устойчивостта от изпълнението на РПР (нужди, проблеми - въпроси - въздействия);
- Каква е ефективността на РПР (стратегически цели - резултати);
- Каква е ефикасността на РПР (входящи данни – изпълнение – вложен ресурс).

Регионалният план за развитие следва да бъде актуализиран при настъпването на следните моменти:

- При актуализация на Националната стратегия за регионално развитие;
- При съществени промени в икономическите и социалните условия в района от ниво 2;
- В резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- На основата на резултатите от извършените междинна и/или последваща оценка.

Предмет на мониторинг е изпълнението на целите и приоритетите за развитие на Северозападен район, съгласно определените в РПР за периода 2014-2020 г. физически и финансови индикатори, организацията и методите на изпълнение, прилагани от органите за управление, и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на плана. Мониторингът на изпълнението на РПР се осъществява от Регионалния съвет за развитие на Северозападен район, като в процеса на наблюдение се осигурява и участието на органите на централната и местната власт, на физически и юридически лица при спазване на принципа за партньорство, публичност и прозрачност при изпълнението на плана.

На основата на информацията и данните свързани с прилагането на системата от индикатори за наблюдение се разработва годишен доклад за наблюдението на изпълнението на Регионалния план за развитие. Годишният доклад се разработва от териториалното звено на Министерство на регионалното развитие, съгласно чл. 86, ал. 2 на Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие и обхваща една календарна година от периода на действие на РПР. Срокът за разработване и внасяне на годишния доклад за обсъждане и одобряване от Регионалния съвет за развитие е 30 юни на всяка следваща година. Годишните доклади осигуряват информация за изготвяне на междинната и последващата оценка на Регионалния план за развитие.

Регионалният съвет за развитие на Северозападен район обсъжда и одобрява годишните доклади за наблюдението на изпълнението на РПР, както и обсъжда междинната и последваща оценка на резултатите от плановия период.

Препоръчва се след приемане и одобряване на оперативните програми от ЕК, с първия Годишен доклад за наблюдение на изпълнението на Регионалния план за развитие на Северозападен район (2014-2020 г.), с оглед необходимостта за фокусиране на стратегическата рамка за развитие на СЗР с тематичните области на интервенции по оперативните програми за следващия програмен период, при установено несъответствие между възприетата стратегия в Регионалния план за развитие на Северозападен район (2014-2020 г.) и оперативните програми, следва да бъдат предприети необходими действия за актуализация, с оглед постигане на ефективно и ефикасно изпълнение на целите на регионалната политика и усвояване на средствата от структурните инвестиционни фондове на ЕС.

Информационни източници, които ще бъдат използвани за извършването на мониторинга, контрола и оценката, са следните (представеният списък е индикативен):

- Национален статистически институт;
- Евростат;
- Българска народна банка;
- Българска агенция за инвестиции;
- Агенция по заетостта;
- Агенция “Пътна инфраструктура”;
- Агенцията за устойчиво енергийно развитие;

- Регионални структури на министерства и държавни институции, включително ведомствени информационни системи;
- Предприятия за предоставяне на комунални услуги (ВиК, електро- и газоснабдяване, телекомуникационни компании и оператори и т.н.);
- Анализи, доклади и проучвания на неправителствени организации;
- Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България (ИСУН);
- Интегрираната система за администриране и контрол (ИСАК) към Министерство на земеделието и храните/Държавен фонд „Земеделие“;
- Доклади и проучвания на международни организации и др.

VII. МЕХАНИЗМИ ЗА ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РПР НА СЗР

Провеждането на държавната политика в областта на регионалното развитие се основава на принципите, формулирани в Закона за регионалното развитие:

- Единен подход за планиране и програмиране;
- Концентрация на ресурсите;
- Допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от частни източници и от международни финансови институции;
- Междуправителствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- Съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- Партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

За осъществяване на целите и приоритетите на Регионалния план за развитие на Северозападен район, освен цитираните по-горе принципи, се спазват и принципите на:

- Децентрализация;
- Субсидиарност;

- Устойчиво развитие;
- Укрепване на партньорството;
- Гражданско участие в процеса на планиране.

Действията на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие в СЗ район са насочени към постигане на вертикална координация - между Регионалния съвет за развитие, Областните съвети за развитие и общините, на хоризонтална координация - между различните звена, ведомства и заинтересовани страни на областно ниво (регионалните инспекции за опазване и контрол на общественото здраве, регионалните здравни инспекции, регионални служби по заетостта, регионални дирекции за социално подпомагане, регионални инспекторати по образованието, териториални звена на Изпълнителна агенция за насърчаване на малки и средни предприятия, регионалните инспекции по околната среда и водите, регионални дирекции на горите областни дирекции на държавен фонд „Земеделие“, регионални служби по контролно-техническа инспекция, регионални служби по геодезия, картография и кадастър и др.), както и ефективна допълняемост при изпълнение на целите и приоритетите на РПР.

Във връзка с прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнение на РПР на СЗР, от изключителна важност е установяването на ефективната комуникация с местните неправителствени организации – важен партньор в изпълнението на РПР. Това са разположените в Северозападен район структури на Българската търговско-промишлена палата, Българската стопанска камара – съюз на българския бизнес, Конфедерация на труда „Подкрепа“, Конфедерация на независимите синдикати в България, Асоциация на индустриалния капитал в България, Конфедерация на работодателите и индустриалците в България – гласът на българския бизнес, Сдружение „Съюз за стопанска инициатива“, Български съюз на частните предприемачи „Възраждане“ и др. НПО от петте области.

Необходимо е да се изградят работещи информационни канали, които да осигуряват възможност за пряка комуникация, обмен на информация и задълбочаване на партньорството между структурите, намиращи се на различни управленски нива. Наблюдението и контрола осигуряват база за сравнение, обобщение и ефективност на стратегическото планиране. Добрите резултати от реализацията на стратегическия процес засилват значението и авторитета на Регионалния съвет за развитие, областните

управители и местните партньори, а това зависи главно от успешната координация между институциите в СЗ район при реализирането на регионалната политика.

Местните организации и тяхната ангажираност в развитието на СЗ район е съществена необходимост, т.к. органите на управление са ефективни, когато мислят и действат стратегически, грижат се за бъдещето и за това как да го изградят съвместно.

Организация и координация на дейността за постигане на целите

Отговорностите за изпълнението на РПР на СЗР изискват тясно взаимодействие между партньорите от областните администрации и общините. Особено важно е да се поддържа постоянна връзка и контакт между Регионалния съвет за развитие, областните администрации, общините, бизнеса и неправителствените организации, тъй като те са основните партньори при разработването и реализирането на РПР. От добрата координация между тях зависи успешното му изпълнение.

Местните партньори при разработването и изпълнението на РПР са областните администрации, общините, деконцентрираните структури на Министерството на регионалното развитие, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на околната среда и водите, Министерството на земеделието и храните, Министерството на образованието, младежта и науката, Националния статистически институт, изпълнителни агенции, регионални организации на национално представените организации на работодателите, регионални организации на национално представените организации на работниците и служителите, неправителствени организации, фирми и други.

Регионалният съвет за развитие, областните управители (съответно областните съвети за развитие) и местните власти (съответно общинските съвети) са основните участници и партньори в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика в СЗ район. Техните функции в управлението, наблюдението, оценката и контрола на регионалното развитие са определени със Закона за регионално развитие. Те са включени в процеса на определяне на регионалната политика, като са задължени да разработват стратегически планови документи за съответните нива.

Проекта на Регионалния план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г. е обсъден на заседание на Регионалния съвет за развитие с участието на консултанта, разработил документа и с широк кръг заинтересовани страни. Проекта на документа е изпратен на всички общини и представители на физически и юридически

лица, които имат отношение към регионалното развитие в Северозападен район за предоставяне на бележки и предложения по проекта на РПР.

В процеса на съгласуване са проведени и обществени консултации. Изготвена е справка за отразяване на становищата, получени след съгласуване на проекта на Решение на Министерския съвет за приемане на Регионалния план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г.

Направените бележки и предложения са отразени съгласно Приложение 3. Справка за отразяване на становищата, получени след поместване на проекта на Регионалния план за развитие на Северозападен район за периода 2014-2020 г. на портала на Министерски съвет за обществени консултации.

Регионален съвет за развитие

Осигурява широкото и ефективното участие на всички партньори в процеса на планиране, финансиране, наблюдение и оценяване на мерките за регионално развитие в района от ниво 2. Обсъжда и одобрява проекта на регионалния план за развитие и изпълнява функциите на орган за наблюдение на изпълнението му. На основа на годишния доклад за изпълнение на Регионалния план за развитие се отчита изпълнението на целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие. Регионалният съвет за развитие обсъжда и съгласува проектите на областните стратегии за развитие, осъществява координацията на предвижданията на областните стратегии за развитие в района.

За осъществяване на регионална координация при изпълнение на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на Европейския съюз, към регионалния съвет за развитие се създава регионален координационен комитет.

Областен управител и Областен съвет за развитие

Участват в изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие чрез изработването, общественото обсъждане и изпълнението на Областната стратегия за развитие, подпомагат подготовката и реализирането на общинските планове за развитие, участват във формирането на регионални и местни партньорства при подготовката, финансирането и изпълнението на проекти, реализиращи плановите документи на регионално и местно ниво.

Местни власти

Участват в реализирането на целите и приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие чрез формулирането и приемането на общински планове за развитие и програми за реализация, чрез мобилизиране на местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително на частния и неправителствения сектор за изпълнение на мерките и проектите на тези планове и програми, за развитие и прилагане на местните инициативи с надобщинско значение, за осигуряване на информация и публичност на действията за местно развитие. В редица случаи общините ще бъдат конкретни изпълнители на проекти, а в останалите - бенефициенти от изпълнението на проекти в резултат на усвояване на средства от фондовете на Европейския съюз.

Участието на социално-икономическите партньори, неправителствения и частния сектор в политиката на регионалното развитие в рамките на РПР ще бъде широко застъпено. В процеса на работа по плана те обогатяват централните, регионалните и местните органи с нови идеи на база на техния практически опит и подпомагат вземането на решения с по-голям обществен консенсус, участват в реализирането на партньорства на местно и регионално ниво за изпълнението на стратегията, допринасят със собствени средства за реализиране на дейности по целите и приоритетите на стратегията.

Организации на работодателите

Подпомагат реализацията на РПР като обект и бенефициент на политиките и действията, свързани с регионалното развитие. Те имат и значителни възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, посреднически и други компоненти на действията по реализацията ѝ.

Организации на работниците и служителите

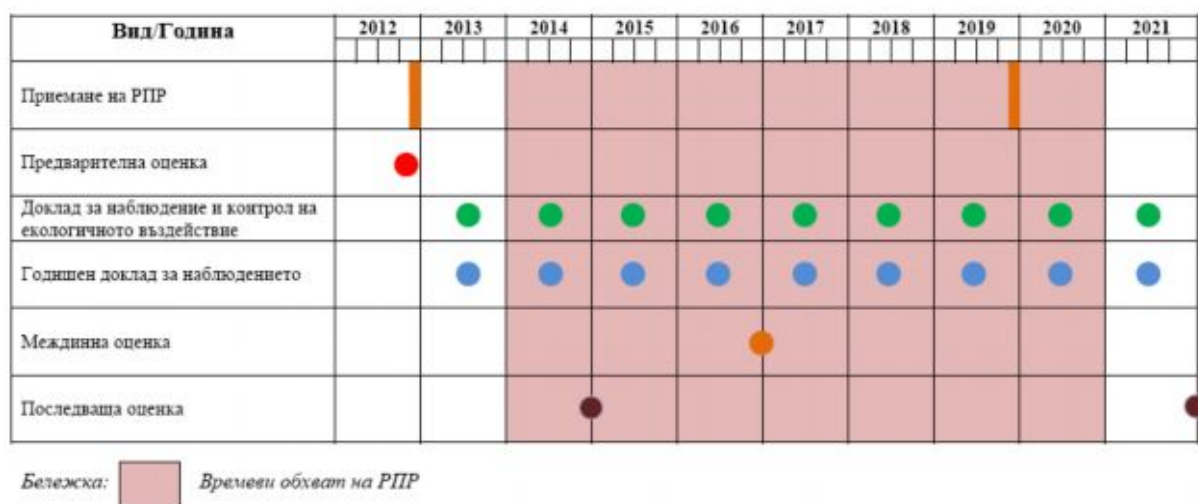
Те са основен партньор на властите на централно, областно и местно ниво в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика.

Неправителствените организации

Неправителственият сектор изпълнява функцията на полезен коректив по отношение подготовката на РПР и на реален участник в неговото изпълнение. Те имат широки възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, маркетингови и други компоненти на действията по реализацията ѝ. Голяма част от тях пряко ще участват в реализацията на мерки, проекти и действия за регионално развитие, финансирани от европейски и национални фондове. Фактор за успешното им включване в реализацията на РПР е усъвършенстване на механизмите и процедурите за партньорство.

Във връзка с изпълнението на РПР се предвижда извършването на няколко нива на периодична оценка и докладване за постигането на заложените в него цели, приоритети и задачи (вж. Фигура 41).

Фигура 41. Действия за осигуряване на публичност и прозрачност в процеса на изпълнение на РПР на СЗР

VIII. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРЕДВАРИТЕЛНАТА ОЦЕНКА

Съгласно законодателството за регионално развитие Регионалните планове за развитие подлежат на предварителна оценка, която включва оценка на социално-икономическото въздействие и екологична оценка. Предварителната оценка на Регионалния план за развитие на Северозападен район е извършена паралелно с разработването на плана, с цел подпомагане процеса на изготвяне с независимо мнение и препоръки за подобряване на неговото качество.

Оценката на социално-икономическото въздействие на РПР на СЗР е извършено в следните няколко аспекта:

- Анализирани са резултатите от извършената предварителна и междинна оценка на РПР на СЗР за периода 2007-2013 г.;
- Оценен е обхвата и фокуса на анализа на актуалните тенденции и процеси, проблеми и потенциали на икономическото, социалното, инфраструктурното и екологичното развитие на СЗР, включително и по отношение на състоянието и потенциала за териториално сътрудничество на районите от ниво 3 в контекста на кохезионната политика на ЕС;
- Анализирана е степента на интегриране на глобалните цели за опазване и възстановяване на околната среда и включване на проблемите, свързани с адаптирането на СЗР към изменението на климата;
- Направена е оценка на съответствието и обвързаността на SWOT анализа на СЗР със социално-икономическия анализ и с дефинираните цели и приоритети за развитие на района;
- Оценена е реалистичността и приложимостта на визията, целите и приоритетите за развитие на СЗР за периода 2014-2020 г., интегрираността и взаимодействието между отделните приоритети и стратегически цели, както и тяхното съответствие и обвързаност с релевантните стратегически документи на национално и европейско ниво;
- Направена е преценка на обема и ефективността на предвидените финансови ресурси за постигането на целите на РПР на СЗР за периода 2014-2020 г. и обосноваността на разпределението им спрямо заложените цели и приоритети;

- Извършен е анализ на уместността, яснотата и броя на индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на РПР на СЗР за периода до 2020 г., включително по отношение на информационното им осигуряване;
- Изготвена е оценка на описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на РПР, включване на партньорите в процеса на неговото разработване и изпълнение, както и дейностите за информационно осигуряване и публичност на плана.

Екологичната оценка и оценката за съвместимост е извършена съгласно изискванията на Закона за опазване на околната среда, Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, както и Закона за биологичното разнообразие, Наредбата за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите за опазване на защитените зони.

Обхваща следните ключови въпроси:

- Изготвяне на обхват и съдържание на ЕО на РПР на СЗР и Схема за провеждане на консултации и Изготвяне на уведомление по чл. 10, ал. 1 от Наредбата за ОС;
- Провеждане на консултации по обхвата на ЕО на РПР на СЗР;
- Изготвяне на Доклад за ЕО на РПР на СЗР и Оценка за съвместимост (ОС) на РПР на СЗР (при необходимост);
- Провеждане на консултации във връзка с разработването на ЕО и ОС на РПР на СЗР;
- Отразяване на резултатите от консултациите и оформяне на докладите за ЕО и ОС на РПР на СЗР;
- Внасяне на документацията по Екологичната оценка и ОС на РПР на СЗР в Министерството на околната среда и водите;
- Постановяване на Становище по Доклада за ЕО от Министъра на околната среда и водите.

По отношение на **социално-икономическия анализ** предварителната оценка констатира, че е разработен на добро ниво и в съответствие с Методическите указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие 2012-2020 г., Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 (2014-2020 г.), Областни стратегии за развитие (2014-2020 г.) и Общински планове за развитие за периода (2014-

2020 г.) на МРР, с Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., както и с приоритетите, целите и мерките заложи в Националната програма за развитие „България 2020“ и Националната програма за реформи на Република България. Регионалният план отчита основните постановки на Стратегията „Европа 2020, както и на новата Кохезионна политика на ЕС за периода 2014-2020 г.

Анализът на актуалните тенденции и процеси, проблеми и потенциали на икономическото, социалното, инфраструктурното и екологичното развитие на Северозападен район обхваща територията на целия район. Описани са промените в икономическо и социалното развитие на областите в района. Направено е сравнение с показателите за социално-икономическото развитие на страната, както и с най-големия и най-малкия по обем райони на ниво 2 от ЕС. Анализът на вътрешно регионалните различия описва различията между отделните области в рамките на Северозападен район.

Препоръките към социално-икономическия анализ на РПР на СЗР 2014-2020 г. в голяма степен са приети и отразени в проекта на документа. Не са приети и отразени препоръки, свързани с набавяне на информация, за която не съществуват данни. Използвани са актуални статистически данни, които са налични за разглежданите показатели.

По отношение на **степената на интегриране на глобалните цели за опазване и възстановяване на околната среда в РПР на СЗР и включване на проблемите, свързани с адаптирането на районите към изменението на климата** предварителната оценка констатира, че те са застъпени както в аналитичната, така и в стратегическата част на плана. Направените препоръки са отразени в документа.

По отношение на **SWOT анализа на СЗР** заключението е, че той е изготвен в съответствие със стандартната методология, според която силните и слабите страни са резултат от влиянието на вътрешни фактори, а възможностите и заплахите на външни фактори. SWOT-анализът се базира на изводи в отделните сектори в аналитичната част. Екипът е успял успешно да изведе силните и слабите страни, и възможностите и заплахите въз основа на резултатите от анализа на социално-икономическата среда. Направената препоръка по отношение на изготвения SWOT анализ за доразработване на част Възможности е отразена.

Преценено е, че **Визията** е съобразена със социално-икономическия анализ и дава реалистична картина на бъдещото развитие на Северозападен район.

Стратегическите цели за развитие на района са синтезирани във визията, произтичат от SWOT анализа, изводите от социално-икономическия анализ на състоянието и тенденциите в развитието на СЗР и са в съответствие със стратегическите цели на европейската и националната стратегическа рамка, както и бъдещата Кохезионна политика 2014 – 2020 г. и стратегическите принципи залегнали в програмата Европа 2020.

Предложена е ясна обвързаност между стратегическите цели и целите на Националната стратегия за регионално развитие 2012 - 2020 г, както и с Националната програма за реформи, в изпълнение на стратегията Европа 2020, както и други стратегически документи имащи отношения към РПР на СЗР като Дунавската стратегия.

С оглед направените препоръки, стратегическата част на РПР на СЗР е преработена чрез обединяване на някои приоритети и специфични цели към тях.

По отношение на преценката на обема и ефективността на **предвидените финансови ресурси** за постигането на целите на РПР за периода 2014-2020 г. и обосноваването на разпределението им спрямо заложените цели и приоритети, в предварителната оценка се констатира, че Националната стратегия за регионално развитие е ползвана за основа. Използвана е таблицата от методическите указания, като средствата са разбити по стратегически цели и приоритети, но отсъства анализ на направеното разпределение, коментар относно размера на индикативните средства и степенуване по важност.

По отношение на **индикаторите за наблюдение и оценка на изпълнението на РПР на СЗР 2014-2020 г.** в предварителната оценка е посочено, че в РПР са включени две групи индикатори - предварително установени в национални и европейски стратегически документи (Стратегия “Европа 2020”, макроикономическите критерии към НСРР) и специфични индикатори по отношение на отделните приоритети.

В съответствие с направените препоръки са добавени липсващите изходни и целеви данни и е конкретизиран източникът на информация за отделните индикатори. Включени са допълнителни индикатори по отношение на някои специфични цели и са премахнати неприложими, или слабо свързани с изпълнението на приоритетите.

По отношение на оценката на описаните действия и механизми за наблюдение, оценка и актуализация на РПР, включване на партньорите в процеса на неговото разработване и изпълнение, както и дейностите за информационно осигуряване и публичност на плана, предварителната оценка констатира, че са направени контролни листове за проверка на съдържанието на РПР и въз основа на тях е извършен анализ на представената информация, като са направени препоръки за допълване и обогатяване на проекта на РПР на СЗР. Направените препоръки са съответно отразени в документа.

VIII.1. ПРЕДВИДЕНИ МЕРКИ СЪС СТАНОВИЩЕ ПО ЕКОЛОГИЧНА ОЦЕНКА НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН НА МОСВ № 4-2/2013 Г.

I. Мерки и условия за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последствия от прилагането на РПР на СЗР:

A. Общи:

1. Инвестиционни предложения/планове, програми или проекти, за които се изисква ОВОС/ЕО (по реда на глава шеста на *ЗООС*) и оценка за съвместимостта с предмета и целите на опазване на защитени зони (по реда на *ЗБР*) да се одобряват по реда на съответния специален закон само след произнасяне с акт за съгласуване от компетентните органи по околна среда и при съобразяване с препоръките от извършените оценки, както и с условията в съответния акт.

Б. При прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г. да се осигури съобразяването на следните мерки и условия:

2. При реализацията на съответните дейности да се вземат предвид границите и режимите на всички защитени по реда на специален закон територии и зони, като:
- зоните за защита на водите по реда на чл.119а от *Закона за водите* и предвидените за тях мерки за опазване в Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) в Дунавски район;
 - паметниците на културата и на техните охранителни зони;

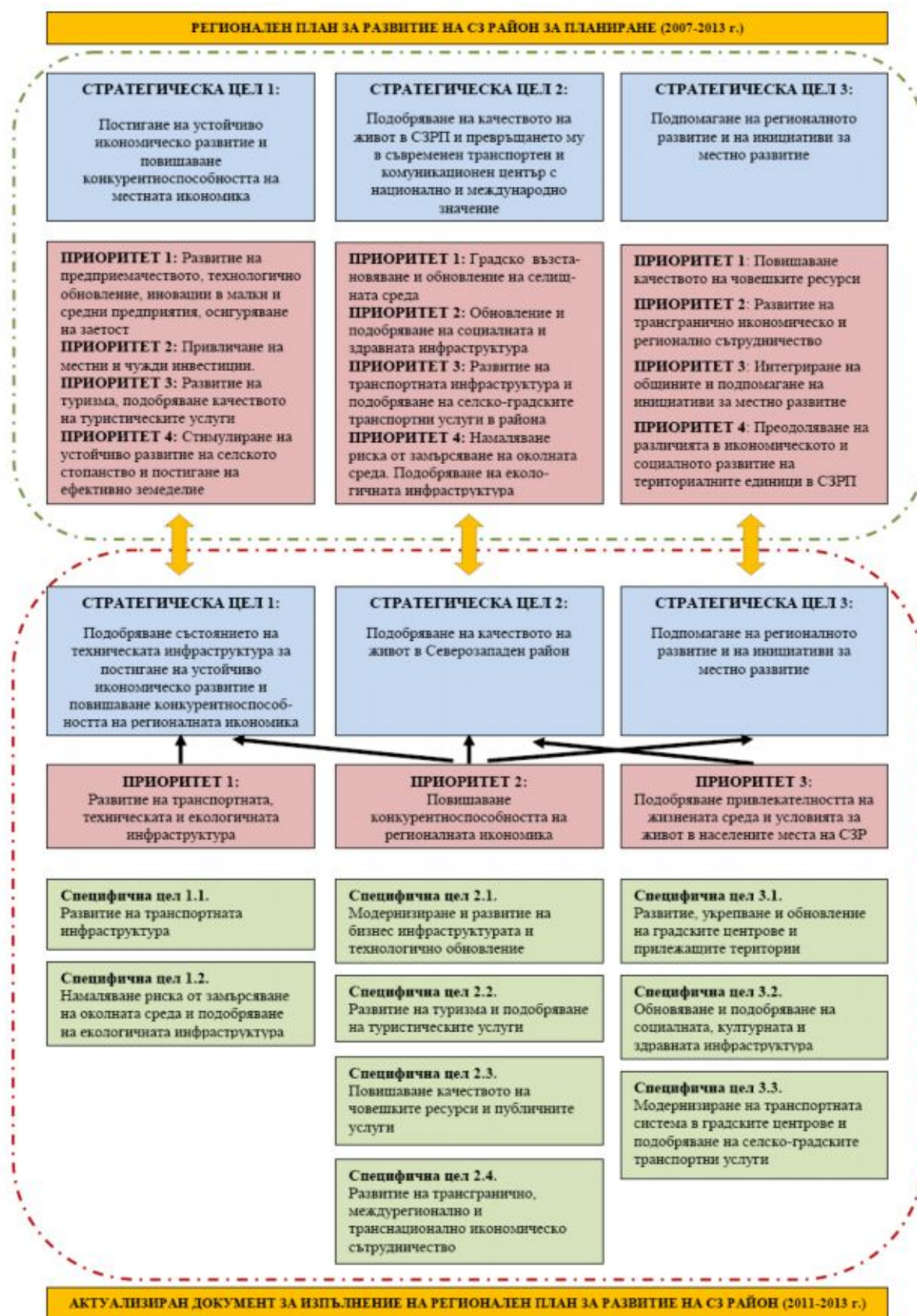
- защитените територии, определени със *ЗЗТ*, заповедите за обявяването им и с утвърдените планове за управление;
 - защитените зони: обявени със заповед по чл.12, ал.6 от *ЗБР*; включени в списъка по чл.10, ал.4 от *ЗБР*, обнародван в „Държавен вестник“; разгледани и одобрени по принцип от Националния съвет по биологичното разнообразие, независимо дали са отложени за допълнително проучване и разглеждане, или са включени в списъка по чл.10, ал.3 от *ЗБР*, за внасяне в Министерския съвет за приемане;
 - санитарно-охранителни зони, водите в зоните за съществуващо и перспективно ползване (зони за къпане и др.).
3. За предотвратяване на негативното въздействие върху водните тела и зоните за защита на водите от предвидените дейности в РПР на СЗР трябва да се съблюдават следните мерки от Раздел 7 *Кратък преглед на програмата от мерки за постигане на целите за опазване на околната среда* на ПУРБ в Дунавски район:
- Прилагане на добри земеделски (в т.ч. „Правила за добрите земеделски практики“, одобрени със Заповед на МЗХ) и фермерски практики;
 - Прилагане на водоспестяващи техники и технологии за напояване;
 - Контрол върху прилагането на торове и препарати, вкл. прилагане на задължителните за земеделските стопани по нитратната директива общи и допълнителни мерки и мерки при съхранение на азотосъдържащи торове, (органични и минерални/неорганични) по „Програма от мерки за ограничаване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони“ (приета със Заповед на МОСВ и МЗХ);
 - Контрол на водовземането;
 - Изграждане на санитарно-охранителни зони около водоизточниците за питейно-битово водоснабдяване;
 - Изграждане и реконструкция на „В и К“ мрежи, ПСОВ, депа за отпадъци и др.
4. Развитието на туризма да става съобразно нормите за рекреационно натоварване и съобразяване със статута на територията.

5. Развитието на възобновяеми енергийни източници да става в съответствие с мерките и ограниченията в *Националния план за действие за енергията от възобновяеми източници за периода 2011-2020 г. и Плана за управление на международния басейн на река Дунав.*
6. При изпълнение на дейностите по *Подприоритет 3.3.2 „Превенция на природните рискове и климатична сигурност”* да се предвидят екологичните рискове, свързани с евентуални бъдещи наводнения, като за целта бъде взета предвид разработената от Басейнова дирекция „Дунавски район” с център Плевен *Предварителна оценка на риска от наводнения*, в която са определени районите с потенциален риск от наводнения.

II. Мерки за наблюдение и контрол при прилагане на РПР на СЗР 2014-2020 г.;

1. Министерство на регионалното развитие да изготвя **в рамките на предвидените междинна и последваща оценка на плана, доклади по наблюдението и контрола** на въздействието върху околната среда при прилагането на *РПР на СЗР 2014-2020 г.*, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последствия от осъществяването на плана. Изготвените доклади, които да представляват и доклади по смисъла на чл.30, ал.1 от *Наредбата за ЕО*, да се представят своевременно в МОСВ (дирекция „Превантивна дейност”) за одобряване, преди обсъждането на междинната и последващата оценка на плана от Регионалния съвет за развитие.
2. Наблюдението и контролът на въздействията върху околната среда при прилагането на РПР на СЗР 2014-2020 г. да се извършват въз основа на специфичните екологични индикатори за наблюдение изпълнението на плана, предвидени в т. V.2 на проекта на плана.
3. При констатиране неблагоприятни последствия върху околната среда да се предложат и предприемат своевременни мерки за възможното им отстраняване.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА НА РПР ЗА ПЕРИОДА 2007-2013 г. И СРАВНЕНИЕ С АКТУАЛИЗИРАНИЯ ДОКУМЕНТ НА РПР НА СЗРОТ 2011 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. ПРИМЕРНИ ПРОЕКТИ ПОСОЧЕНИ ОТ ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ В ПРОЦЕСА НА РАЗРАБОТВАНЕ НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 Г.

1. Изграждане на газопровод и свързване на област Видин с националната газопрееносна мрежа;
2. Модернизация на ж.п. линията Видин – София;
3. Скоростен път Видин - Ботевград;
4. Реконструкция и възстановяване на летище Видин;
5. Изграждане на участък Димово - Ружинци от път Е-79;
6. Модернизация, укрепване и доизграждане на защитните съоръжения срещу високите води на р. Дунав;
7. Изграждане на ГКПП Монтана – Пирот;
8. Изграждане и рехабилитация на III и IV клас пътна мрежа в област Монтана;
9. Изграждане на водопроводни и пречиствателни съоръжения в общини от област Монтана;
10. Развитие и стимулиране на възможностите за развитие на различните видове туризъм, както и на туристически атракции в област Монтана;
11. Изграждане на ски – комплекс в община Берковица;
12. Рехабилитация, реконструкция и модернизация на пристанище Лом;
13. Изграждане на фериботен комплекс Лом /България/ - Раст /Румъния/;
14. Откриване на висше учебно заведение в град Монтана;
15. Изграждане на тунел под прохода „Петрохан”;
16. Изграждане на Дунав мост Оряхово – Бекет
17. Модернизация на участък от път I-1 (Е 79) Мездра – Ботевград /четирилентов път/;
18. Строителство на Обходен път при гр.Враца;
19. Път Враца – пещерата „Леденика“ /път III – 1002/;
20. Улесняване на достъпа до ГКПП Оряхово-Бекет чрез изграждане на обходен път на гр. Мизия и трета лента на път II-15 Мизия Оряхово и рехабилитация на път в Окръг Долж, Румъния;
21. Проектиране и строителство на нов път Хърлец-Галово;
22. Проектиране и строителство на нов път с. Ботуня-граница с Област Монтана;
23. Модернизация на път II-15 Враца-Оряхово - четирилентов /Г20/;

24. Трансграничен център за –информация и комуникация Долж – Враца;
25. Комуникационна мрежа на местната администрация в Западната част на трансграничната зона CONNECT WEST;
26. Проектиране и изграждане на индустриална зона със съпътстваща инфраструктура в гр. Плевен;
27. Проектиране и изграждане на индустриални зони със съпътстваща инфраструктура в градовете Червен бряг, Долна Митрополия и Левски;
28. Изграждане на Интер - университетски кампус с технологичен парк в гр. Плевен;
29. Изграждане на източен обходен път на гр. Плевен с цел осигуряване на транзитния автомобилен поток от и към автомагистрала Хемус;
30. Реставрация, консервация и възстановяване на Археологически резерват „Улпия Ескус”;
31. Изготвяне на инвестиционен проект за мост на р. Дунав;
32. „Кайлъка” – парк за отдих, спорт и развлечения;
33. Изграждане на система от обекти за масов и професионален спорт в област Плевен;
34. Реконструкция на централната градска част на общинските центрове, включваща пешеходни зони и пространства, озеленяване и рехабилитация на инженерната инфраструктура;
35. Изпълнение на комплексни програми от мерки за подобряване на състоянието и поддържане на хидротехническите и хидромелиоративните мрежи и съоръжения на територията на Област Плевен;
36. Създаване на кадастрална карта за територията на цялата област и изработване на Общи устройствени планове за административните центрове на общините;
37. Реализиране на реформите във ВиК сектора, включително изграждане на Хидровъзел „Черни осъм” за водоснабдяване на гр. Троян, гр. Ловеч и гр. Плевен;
38. Машабна образователна кампания сред ромските момичета и жени през целия период 2014-2020 за насърчаване на семейното планиране, превенция на изоставянето, превенция на раждания от майки под 18 години;
39. Устойчивост за здравни и трудови медиатори като доказани добри практики;
40. Подкрепа за професионалните и специализирани училища, стипендии за изявени ромски деца;

41. Проекти за научни и приложни изследвания на местни и външни сортове и породи с цел даптация на аграрния сектор към променените климатични и пазарни условия. Подкрепа за Институт за планинско животновъдство и земеделие;
42. Внедряване на системи за устойчиво управление на горите;
43. Изграждане на магистрала „Хемус“ (високоскоростен път);
44. Изграждане на обходен път на град Луковит и път II-35 в Троян с цел подобряване безопасността на движението и оптимизиране на трафика;
45. Рехабилитация на пътната мрежа за осигуряване на подобрен достъп до до услуги, туристически, обекти, мобилност на работната сила;
46. Подобряване и развитие на железопътната инфраструктура;
47. Изграждане на язовир „Черни осъм“;
48. Рехабилитация на водопроводната мрежа;
49. Повишаване енергийната ефективност на публични сгради чрез саниране. Монтиране на покривни соларни инсталации на публични сгради;
50. Изграждане на пътен тунел Троян - Хр. Даново.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3. СПРАВКА ЗА ОТРАЗЯВАНЕ НА СТАНОВИЩАТА, ПОЛУЧЕНИ СЛЕД ПОМЕСТВАНЕ НА ПРОЕКТА НА РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЕРИОДА 2014-2020 Г. НА ПОРТАЛА НА МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ ЗА ОБЩЕСТВЕНИ КОНСУЛТАЦИИ.

С П Р А В К А

Изготвил становището	Предложение	Отразяване на становището	Мотиви
СДРУЖЕНИЕ „ЕКОФОРУМ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ”	<p>Политика по околна среда в района е необходимо да обърне допълнително внимание за съхранение на речните екосистеми и възстановяване, където е възможно, на някои пресушени меандри. В допълнение, продължават случаите на замърсяване на река Огоста основно от източници в гр. Враца и гр. Монтана. След вливането на р. Ботуня са налице изменения в речните екосистеми, свързани с „цъфтеж” на висша водна растителност, което налага през новия програмен период допълнителни мерки за предотвратяване на промишлени и битови замърсявания.</p> <p>Екологичните загуби от откъсването на меандри и пресушаване на заливаеми тераси се измерват не само със загубата на заливаеми гори и влажни зони. Изградените в миналото</p>	Приема се	Отразено в Приоритет 3.3. Опазване на околната среда и биоразнообразието, Подприоритет 3.3.3 Опазване и възстановяване на природното наследство, биологичното разнообразие, опазване на почвите и насърчаване на екосистемните услуги, в това число натура 2000 и зелена инфраструктура

	хидротехнически съоръжения са довели до увеличаване на скоростта на водата и скъсяване теченията на реките в района. Намаляла е способността за естествено водозадържане и буфериране на водни обеми при високи води, а се е увеличила ерозията и вдълбаването на речните корита. Това налага през новия период да се планират допълнителни мерки за мониторинг на водите в района.		
--	---	--	--